

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Vaidotas BRAČKUS

INFORMACIJOS APIE APLINKOS BŪKLĘ SKLAIDA

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Vaidotas BRAČKUS

INFORMACIJOS APIE APLINKOS BŪKLĘ SKLAIDA

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius Vaidotas Bračkus.....

Vadovas doc. dr. Skaidrė Žičkienė.....

Recenzentas doc. dr. Stasys Stoškus.....

SANTRAUKA

Vaidotas Bračkus

Informacijos apie aplinkos būklę sklaida.

Magistro darbas

Magistro darbe išanalizuotos duomenų, informacijos ir žinių sąvokos, nusakant šių sąvokų tarpusavio ryšį, išnagrinėtas visuomenės informavimo reglamentavimas, aptartos informacijos sklaidos priemonės, išanalizuotas informacijos vadybos procesas bei išnagrinėtos informacijos ir žinių vadybos sąsajos. Remiantis apklausos metodu, atliktas informacijos apie aplinkos būklę sklaidos tyrimas. Įvertintas visuomenės (studentų) informuotumas ir informacijos sklaidos priemonių efektyvumas. Apklausos rezultatai atskleidė, kad dauguma respondentų nėra gerai informuoti apie aplinkos problemas, nes jiems tokia informacija neaktuali. Nustatyta, kad priimtinausias ir daugiausiai informacijos teikiantis šaltinis yra internetas, o televizijos laidos nurodytos kaip lengviausiai padedančios įsiminti teikiamą informaciją apie aplinką. Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų veikla bei Danijoje priimta Orhuso konvencija daugumai respondentų nežinoma.

Tyrimo rezultatai iš dalies patvirtino mokslinio tyrimo hipotezę, kad visuomenė yra nepakankamai informuota apie aplinką, jiems tokia informacija neįdomi.

Raktiniai žodžiai: duomenys, informacija, žinios, informacija apie aplinką, informacijos vadyba, žinių vadyba.

SUMMARY

Vaidotas Bračkus

Information spreading about Environmental condition.

Master's work

Master's work analyzed the data, information and knowledge concepts, describing the relationship between these concepts examined in media regulation, discussed of media, analyze the information management process and analyzed interface between the information and knowledge management. According to the survey method, was made research of information spreading about environmental condition. Estimated public (student) awareness and media effectiveness. Results of the survey revealed that most respondents are not well informed about environmental issues, such as their information is rarely. It was found that the best and most informative source is providing the Internet and television as the easiest to help remember the information provided about the environment. The majority of the respondents non-governmental environmental organizations and the Aarhus Convention adopted in Denmark is not known.

The research results partially confirmed the research hypothesis that the public is insufficiently informed about the environment, they are so uninteresting information.

Key words: data, information, knowledge, information about the environment, information management, Knowledge Management.

TURINYS

IVADAS	8
1. INFORMACIJOS KONCEPTUALIZACIJA	12
1.1. Informacijos apie aplinką sklaidos reglamentavimas	15
1.1.1. Teisė į aplinkos informaciją tarptautiniuose teisės aktuose.....	18
1.1.2. Teisė į aplinkos informaciją specialiuose Europos Sąjungos teisės aktuose.....	22
1.1.3. Teisė į aplinkos informaciją Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose	24
1.2. Informacijos sklaidos priemonėmis teikiama informacija.....	26
1.3. Informacijos vadybos samprata.....	31
1.4. Informacijos ir žinių vadybos sąsajos.....	34
2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS	38
2.1. Kokybinių ir kiekybinių tyrimų analizė	38
2.2. Tyrimo organizavimas ir metodai	40
3. INFORMACIJOS APIE APLINKĄ SKLAIDOS ĮVERTINIMAS	44
3.1. Pagrindiniai socialiniai ir demografiniai respondentų duomenys	44
3.2. Informacijos sklaidos priemonėmis teikiamos informacijos vertinimas	45
3.3. Studentų aplinkosauginis informuotumas	52
3.4. Studentų požiūris informacijos apie aplinką kontekste	59
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	65
LITERATŪRA	68
PRIEDAI	74

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Informacijos ir žinių palyginimas	14
2 lentelė. Pasyvios ir aktyvios informacijos įstatymai	25
3 lentelė. Informacijos ir žinių vadybos skirtumai	36
4 lentelė. Tyrimo anketos dalys ir anketos klausimų pavyzdžiai	42
5 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmės	43
6 lentelė. Studentų nuomonė apie aplinkos informaciją.....	59

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas. Teisė į informaciją	15
2 paveikslas. Teisės į informaciją segmentai.....	16
3 paveikslas. Darniojo visuomenės vystymosi informacija	17
4 paveikslas. Informacijos proceso vadybos modelis.....	32
5 paveikslas. Informacijos vadybos svarba organizacijos sėkmei.....	35
6 paveikslas. Vadybos sąsajų modelis.....	37
7 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių	44
8 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį	45
9 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų kryptį	45
10 paveikslas. Straipsnių apie aplinklą skaitomumas priklausomai nuo studijų krypties	46
11 paveikslas. Dažniausiai skaitomų straipsnių rūšys	46
12 paveikslas. Aplinkosaugos straipsnių skaitomumas pagal studijų kryptį.....	47
13 paveikslas. Respondentų lankomumas specializuotose tinklalapiuose	48
14 paveikslas. Studentų aplinkosauginis informuotumas	48
15 paveikslas. Daugiausiai teikiantys ir priimtinausi ieškant informacijos šaltiniai	49
16 paveikslas. Informavimo priemonė, padedanti lengviausiai išsiminti informaciją apie aplinką	50
17 paveikslas. Patikimiausias šaltinis, teikiantis informaciją apie aplinką	51
18 paveikslas. Skirtingų studijų programų studentų informuotumas apie Orhuso konvenciją	52
19 paveikslas. Studentų žinios apie 2009 m. Lietuvoje įvykusias ekologines nelaimes	53
20 paveikslas. Studentų žinomos nevyriausybinės organizacijos	54
21 paveikslas. Informacijos apie aplinką paieškos priežastys	55
22 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal turimas žinias	56
23 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal žiūrimas laidas	57
24 paveikslas. Studentų informuotumas apie aplinkos tvarkymo akcijas	57
25 paveikslas. Informacijos kiekis apie aplinkos būklę	58
26 paveikslas. Aplinkos sritys, kuriomis reikėtų intensyviau informuoti visuomenę	60
27 paveikslas. Respondentų nuomonė apie laidas aplinkosaugine tematika	61
28 paveikslas. Respondentų nuomonė apie aplinkos tvarkymo akcijas	61
29 paveikslas. Kaimo ir miesto gyventojų informuotumo pasiskirstymas	62
30 paveikslas. Informacijos apie aplinką įtaka skirtingoms amžiaus grupėms	63
31 paveikslas. Aktualiausios aplinkos problemos Lietuvoje	63

IVADAS

Aplinkos apsauga pastaraisiais dešimtmečiais tapo viena aktualiausių pasaulio bendrijos problemų. Mažai liko visuomeninio ir ūkinio gyvenimo sričių, kurios nebūtų susijusios su aplinkosauga, todėl ekonominio augimo ir aplinkos kokybės suderinamumo klausimams skiriamas didžiulis dėmesys.

Valstybė yra pagrindinė institucija, atsakinga už prieinamumo prie informacijos apie aplinką įgyvendinimą vietiniame lygmenyje, kuri disponuoja didžiausiu informacijos apie aplinką kiekiu, atsako į visuomenės paklausimus, kaupia, sistemina bei skelbia informaciją. Vykdydama savo funkcijas, valstybė organizuoja įvairią aplinkosauginę informavimo ir švietėjišką veiklą.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 ir 54 straipsniuose įtvirtintos pagrindinės nuostatos aplinkos apsaugos reguliavimo srityje: „valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių; valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskiru gamtos objektu ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos išteklių. Įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją“ (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1998).

Akivaizdu, kad pavieniai asmenys ir apskritai visuomenė turi pakeisti gyvenimo būdą, kad sustotų aplinkos degradacija. Žmogaus elgesys priklauso nuo to, kokias nuostatas jis turi. Šiuolaikinis gyvenimo būdas teikia žmogui daug laisvių ir teisių, tuo pačiu klaidindamas žmogų, o ypač jauna besivystančią asmenybę. Lietuvos Respublikos švietimo dokumentuose deklaruojamos vertybės, tame tarpe ir aplinkos apsauga, kurios nesutampa su jaunos kartos požiūriu. Jaunimas realiame gyvenime mato kitokią tvarką bei veiksmus, negu yra deklaruojama valstybiniuose dokumentuose, t.y. neatitikimas tikslų, siekių ir realaus gyvenimo.

Ekologinių problemų atsiradimą dažniausiai nulemia žmogaus nesugebėjimas suvokti tikrųjų savo veiklos padarinių ir ne tik nesąmoningas, bet ir sąmoningas aplinkos teršimas ar gamtos žalojimas. Taigi aplinkos problemos yra socialinio elgesio pasekmė ir suvokimo rezultatas. Šiuo atžvilgiu ekologinės problemos yra socialinės problemos. Tačiau tam, kad aplinkos užterštumas taptų visuomenės pripažinta socialine problema, būtinas viešumas ir adekvati informacija, kurią operatyviausiai perduoda visuomenės informavimo priemonės (Juraitė, 2002).

Visuomenės informavimas apie aplinką ir aplinkosauginis visuomenės švietimas yra viena iš pagrindinių priemonių siekiant įgyvendinti aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslus, kurie

nurodomi Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, Nacionalinėje darnaus vystymosi švietimo 2007 – 2015 metų programoje ir kituose šalies strateginiuose dokumentuose.

Mokslinė tyrimo problema. Išsamiai ir laiku informuoti apie aplinką – esminė sąlyga įtraukiant visuomenę dalyvauti formuojant aplinkosaugos politiką ir priimant sprendimus. Šiuo metu gana dažnas reiškinys – pavėluota piliečių ar bendruomenės reakcija, kai nebėra galimybių pakeisti priimtą sprendimą. Kadangi visuomenė gauna informaciją valstybės institucijoms jau priėmus sprendimus, neturi teisės dalyvauti juos priimant arba gali dalyvauti tik formaliai, kyla daug socialinių konfliktų, didėja visuomenės nepasitikėjimas valdžia, kenčia kultūros paveldas.

Žiniasklaidos skleidžiami straipsniai daugiausia yra skirti informuoti apie jau įvykusius įvykius, ekologines avarijas, tačiau švietėjiško pobūdžio, kaip reiktų visuomenei dalyvauti aplinkosaugos valdyje informacijos beveik neteikiama. Platesnę informaciją apie aplinkosauginę teisinę bazę, bei aplinkos kokybę pagal visas sritis (vanduo, oras, atliekos, dirvožemis, gyvoji gamta, nuotekos) galima rasti pagrindinių aplinkosauginių institucijų internetiniuose puslapiuose, tačiau tai dar nepakankamas būdas visuomenei tuo pasinaudoti.

Todėl siekiant, kad visuomenė būtų labiau informuota aplinkosauginiais klausimais, būtina skatinti informacijos apie aplinką viešumą bei prieinamumą.

Tyrimo aktualumas. Tam, kad būtų galima spręsti esamas aplinkos apsaugos problemas, sprendimų priėmėjams būtina laiku gauti tinkamą ir patikimą informaciją apie aplinką. Tačiau to nepakanka. Visi piliečiai taip pat turi teisę žinoti apie oro ir vandens jų gyvenamose vietose kokybę ir apie potvynių, sausrų ar taršos pavojų jų nuosavybei ir gyvenimui. Būtina tobulinti informacijos apie aplinką rinkimo, analizavimo ir teikimo visuomenei būdą, parengti informacijos valdymo sistemą, kuri užtikrintų nuolatinį būtinos aplinkosauginės informacijos rinkimą, kaupimą, analizę ir apdorojimą. Taip pat reikalinga ir stebėjimo/monitoringo sistema, kuri užtikrintų informacijos sistemos darnią struktūrą, leidžiančią naudotis, analizuoti bei lyginti institucijų, disponuojančių informacija apie aplinką, turima informacija.

Siekiant įtakoti suinteresuotosios visuomenės sprendimus aplinkos apsaugos politikos formavime, būtina aktyvinti nevyriausybinę organizacijų veiklą. Valstybės institucijos, disponuojančios informacija apie aplinką, privalo sudaryti galimybę visuomenei, nevyriausybinėms organizacijoms susipažinti su jas dominančia informacija, kad jos galėtų laiku įsijungti į problemos svarstymą, kad būtų užkirstas kelias nepageidaujamiems procesams, išvengta konfliktinių situacijų. Visuomenė privalo žinoti kokioje aplinkoje gyvena.

Tyrimo objektas – informacijos sklaida.

Tyrimo dalykas – informacijos apie aplinką sklaida.

Tyrimo tikslas – atlikti informacijos apie aplinką sklaidos analizę ir įvertinti visuomenės (studentų) informuotumo būklę.

Tyrimo uždaviniai:

- Išanalizuoti duomenų, informacijos ir žinių sąvokas.
- Išnagrinėti visuomenės informavimo reglamentavimą.
- Iširti informacijos vadybos procesą.
- Išanalizuoti informacijos apie aplinką sklaidos priemones.
- Išanalizuoti visuomenės aplinkosauginį informuotumą.

Hipotezė. Visuomenė yra nepakankamai informuota apie aplinkos būklę, tačiau jai to ir nereikia.

Tyrimo metodika. Iškeltam tikslui pasiekti, atlikta mokslinės ir metodinės literatūros, internetinių šaltinių, juridinių aktų, statistinių duomenų analizė, pasinaudojant lyginamuoju, detalizavimo bei apibendrinimo ir grupavimo metodais. Vartotojų nuomonės tyrimui atlikti naudota metodo rūšis – anketinė apklausa. Tyrimo instrumentas – apklausos raštu anketa. Tiriama populiacija – 18 – 25 m. amžiaus Šiaulių universitete ir Šiaulių kolegijoje studijuojantys studentai. Anketoje pateikta 27 uždaro tipo klausimai, susijusę su informacijos apie aplinką sklaidos priemonėmis, informacijos poreikiu visuomenei. Atsižvelgiant į tai, kad studentai yra pakankami subrendę suprasti visuomenės įtaką aplinkai ir jų elgesį galima ugdyti nuolat pabrėžiant aplinkos, kurioje gyvename kokybę ir svarbą, tiriamas visuomenės dalies – Šiaulių miesto aukštųjų mokyklų studentų, požiūris į aplinką kaip į socialinį reiškinį. Pasak J. Ruževičiaus (2009), tai, ką jauni žmonės mąsto bei daro dėl aplinkos šiandien, neabejotinai paveiks aplinką, kurioje jie gyvens rytoj.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro dvi dalys: konceptualioji ir analitė – tiriamoji. Pirmoje dalyje išanalizuotos duomenų, informacijos ir žinių sąvokos, nusakant jų tarpusavio ryšį. Aptarti pagrindiniai teisės aktai (direktyvos, įstatymai, konvencijos, aprašai ir kt.), reglamentuojantys visuomenės informavimą apie aplinką bei jos viešinimą ir prieinamumą. Apžvelgtos informacijos apie aplinką sklaidos priemones. Išanalizuotas informacijos vadybos procesas teoriniu aspektu. Analitinėje – tiriamojoje dalyje išanalizuota informacijos apie aplinką sklaidą ir įvertinta visuomenės informuotumo būklė.

Tyrimo strategija. Tyrimo pradžioje buvo atlikta mokslinės literatūros, publicistinių straipsnių ir juridinių šaltinių analizė. Sudaryta anketa studentams, kurioje buvo išdėstomi demografiniai ir teminiai klausimai, pristatomas apklausos tikslas ir tyrimo svarba. Kitas tyrimo žingsnis buvo respondentų atranka. Anketos studentams Šiaulių universiteto įvairiuose fakultetuose ir Šiaulių kolegijoje buvo išdalinamos asmeniškai atsitiktine tvarka. Kitiems respondentams interneto pagalba ir kitais būdais

anketos buvo išsiunčiamos elektroniniu paštu, pristatoma pateikiamos apklausos tikslas ir svarba bei prašymas atsiųsti užpildytą anketą. Anketinė apklausa buvo vykdoma 2010 m. sausio - vasario mėnesiais. Vėliau gauti duomenys grupuojami ir sisteminami naudojantis SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 15.0 for Windows programiniu paketu ir MS Excel programa. Taikant matematinės statistikos metodus duomenys buvo analizuojami, grupuojami ir apibendrinami. Galiausiai pateikiamos tyrimą apibūdinančios teorinės ir praktinės išvados ir siūlymai, kaip spręsti susidariusią problemą.

Praktinė tyrimo reikšmė. Iš tyrimo gautų duomenų bus galima daryti išvadas dėl visuomenės požiūrio į teikiamą informaciją apie aplinką, visuomenės domėjimosi šia informacija, kokiomis sklaidos priemonėmis tikslingiausia skleisti informaciją apie aplinką.

1. INFORMACIJOS KONCEPTUALIZACIJA

Su informacija, jos gyvavimu, perdavimu, apdorojimu ir suvokimu žmogus susiduria nuo pat gimimo. Šis procesas įdomus ir tuo, kad jis yra pastovus ir tęstinis. Tačiau moksliniai tyrinėjimai ir diskusijos informacijos procesų plotmėje pradėti sąlyginai neseniai – tik XX a.

Sąvoka informacija jau prieš du tūkstančius metų buvo vartojama lotynų kalboje – Ciceronas antikinėje Romoje, sakydamas savo garsiąsias kalbas, naudojo žodį informacija. Šiuo metu daugelis ši žodį suvokia vienareikšmiškai – žinių suteikimas, jų perdavimas. Tačiau vienareikšmio atsakymo, kas yra informacija, nėra. Šis klausimas aptariamas tiek filosofiniu, tiek metodologiniu lygmeniu. Remiantis daugelio mokslininkų darbais, informaciją galima apibūdinti komunikaciniu, lingvistiniu, socialiniu, ekonominiu, vadybiniu ir kitais aspektais (Kazlauskienė, 2007). K. Devlinas (1999) teigia, kad informacija gali būti vertinga prekė, kurią galima rinkti, saugoti, kopijuoti, parduoti ar pavogti. Šiame informacijos kaip prekės apibrėžime kartu išvardijami ir informaciniai procesai.

K. Šenonas (C. E. Channon), cituojamas Z. O. Atkočiūnienės (2006), kuris nagrinėjo informacijos pranešimų, aprašomų tam tikrais ženklais, perdavimo ryšių kanalais klausimus, informacijos sąvoką aiškino siedamas kokybinį jos apibrėžimą su kiekybiniu įvertinimu (pranešimu apibrėžiamos informacijos kiekio matavimu). Komunikacijos ir informacijos mokslo (toliau IKM) požiūriu informacija – tai organizuoti faktiniai duomenys ir jų tarpusavio ryšiai, apibūdinantys tam tikrą reiškinį, situaciją; informacijai būdingi dėsningumai, glaudžiai susiję su informacijos kiekio augimu, jos senėjimu ir sklaida.

Informacija traktuojama kaip ekonominis išteklius, o tradicinė informacijos samprata informacijos moksluose apibūdinama tokia išvestine: duomenys – informacija – žinios (Atkočiūnienė, 2001).

K. Devlinas (1999) aptaria duomenis, informaciją ir žinias pagal jų buvimo vietą: duomenys – popieriuje ir kompiuterinėse laikmenose, informacija – kolektyvinėje visuomenės sąmonėje, o žinios – atskiro (žinančiojo) individo sąmonėje. Duomenys – tam tikru būdu (ženklais, ženklų sekomis, paveikslėliais, garsais) išreikšti faktai, kurie gali būti arba nebūti reikalingi (naudingi) atitinkamam tikslui pasiekti. Mes gauname duomenis iš įvairių šaltinių: asmeninių stebėjimų ir patirties, dokumentų, bibliotekų, laikraščių, televizijos, kitų žmonių. Elsa Barber teigimu, cituojamos Ch. Zins (2007), duomenys – tai idėjų ar kitų informacijos brandos lygmenų atvaizdavimas taip, kad būtų suprantama ir žmogui, ir kompiuterinėms sistemoms. Informacija – tai žinia, idėjos, kurias teikia pranešėjas bendravimo metu, norėdamas padidinti žinių lygį klausytojui. Taip pat informacija apibūdinama kaip žinia, užfiksuota raštu dokumente. Žinios – tai žinojimas, pažinimas atsiradęs iš patirties, supratimas, žinojimo visuma.

Labai paprastai šiuos tris informacijos brandos lygmenis apibūdina Shrifas Baruchson – Arbib, cituojamas Ch. Zins (2007). Duomenys tai jutimų stimuliacija, kurią suprantame per savo jautimus. Informacija – tai duomenys, kurie pritaikyti kitiems žmonėms suprasti. Žinios yra tai, kas suprasta ir įvertinta informacijos turėtojo. Tačiau apibendrinant galima pasakyti, kad informacija – tai duomenys, kurių forma ir turinys yra skirti atitinkamai panaudoti, o konkretus vartotojas, interpretuodamas šiuos duomenis, jiems suteikia specifinę žinojimo prasmę. Duomenis paverčiant informacija, jiems suteikiamas turinys ir forma, kurie reikalingi ir patogūs informacijos vartotojui – duomenys gali būti apibendrinami, kaupiami, skaičiuojami, filtruojami.

Sąvoka informacija pasak V. Chreptavičienės, R. Urbanskienės (2000) dažnai vartojama kaip savaime suprantama, į ją nesigilinama ir įsivaizduojama, kad kalbama apie tai, o dėl jos esmės ir prasmės neabejojama. V. Dagienė (2003) informaciją apibūdina taip: kaip objektyviai egzistuojantį pasaulio reiškinių, kuris daro įtaką žmonių santykiams ir visuomenės gyvenimui; kaip žinias, kurias galima perduoti, priimti, įsiminti.

Pasak N. Paliulio ir kt. (2007), L. Kanapeckienės, V. Gribniak (2007), informacija gaunama kryptingai apdorojus duomenis, o žinias sukuria informacijos analizė ir žmogaus patirtis. Informacija yra struktūrizuoti duomenys, visiškai pasyvūs, kol jų nenaudoja kas nors, žinantis, kaip juos apdoroti ir interpretuoti. Tuo tarpu žinios leidžia atlikti intelektinius ar fizinius veiksmus, ir tai yra iš esmės gebėjimas pažinti tikrovę. F. Nickols (2000), cituojamas Z. O. Atkočiūnienės, mano, kad žodžiui „žinios“, iš esmės priskiriamos trys reikšmės. Pirma, jis vartojamas kalbant apie žinojimo būseną, kuria taip pat reiškiamas susipažinimas, pažinimas, žinojimas apie faktus, metodus, principus, technikas ir pan. Ši įprasta vartoseną atitinka tai, kas dažnai vadinama „žinau apie“. Antra, žinių sąvoka išreiškiamas pakankamas faktų, metodų, principų ir technikų supratimas, gebėjimas juos pritaikyti ką nors įgyvendinant. Tai atitinka „žinau kaip“. Trečia, žinių sąvoka vartojama kalbant apie „užfiksuotus ir sukauptus faktus, metodus, principus, technikas ir t. t. Kai sąvoka vartojama šia prasme, kalbama apie žinojimą, kuris buvo aiškiai išreikštas ir įgytas knygų, formulių, procedūrų vadovų, kompiuterių kodų ir kitu pavidalu“. Pasak A. O. Mikalauskiene, L. Zaleckaitės (2007), žinios yra tai, kur susikerta galia ir atsakomybė. Jų sritis dažnai būna neišsemiamą ir dar neturinti formos. Kitaip sakant, žinios yra vienintelis produktas, kurio daugėja vartojant.

A. Urbis ir T. Vasiliauskas (2000) informaciją apibrėžia kaip bet kokias žmonijos žinias, sukauptas bet kokių pavidalų. Tai gali būti raštai, įvairiais simboliais užkoduotos žinios, grafika: piešiniai, brėžiniai, nuotraukos ar kita vaizdinė informacija, taipogi garsas ir vaizdas. Svarbiausios informacijos savybės – jos suvokiamumas ir prasmiskumas. Informaciją galima matuoti ir tokiomis dimensijomis, kaip kiekis, kokybė, patikimumas, prieinamumas ir kt. Todėl informaciją galime skaičiuoti pagal tai

kiek ji užima vietos skaitmenose, kokią reikšmę ji neša asmeniui ar visuomenei, kiek ji yra patikima ar kiek ji yra prieinama vartotojams (Tričys, Lukoševičienė, 2000).

M. Zeleny (2000), cituojamas Z. O. Atkočiūnienės (2006), mano, kad nors informacija ir yra aukštesnio lygio duomenų forma, tačiau pabrėžia, kad žinios nėra kitas informacijos lygis. Su žiniomis negali būti elgiamasi taip pat kaip su informacija, o informacijos sistemos neįmanoma paprastai performuoti į žinių sistemą. Informacijos ir žinių palyginimas pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė

Informacijos ir žinių palyginimas

Informacija	Žinios
Apdoroti duomenys	Į veiksmą nukreipta informacija
Dažniausiai pateikia faktus	Leidžia daryti prognozes, asociacijas ar panašiskus sprendimus
Aiški, glausta, struktūrizuota ir paprasta	Painios, neapibrėžtos, iš dalies nestruktūrizuotos
Lengva išreikšti rašytine forma	Grindžiamos intuicija ir žmonių gebėjimu palyginti situacijas, problemas ir sprendimus
Gaunama renkant, apdorojant, konkretizuojant ir apskaičiuojant duomenis	Jos susidaro žmonėms bendraujant: paremtos per patirtį įgyta intuicija ir žmonių gebėjimu palyginti situacijas, problemas ir sprendimus
Nepriklausanti savininkui	Priklausančios savininkui
Atsižvelgiama sudarant duomenų išteklius	Atsižvelgiama priimant sprendimus, prognozuojant, planuojant, diagnozuojant
Plėtojasi iš duomenų: formalizuota duomenų bazėse, knygoje, dokumentuose	Formuojasi kolektyvinės žinios; nuolatos susidaro kaupiant patirtį, apibendrinant sėkmę ir klaidas mokantis
Formalizuota, užfiksuota ir išreikšta: gali būti suteikta daugkartinio naudojimo forma	Susidaro žmonių galvose įgyjant patirties

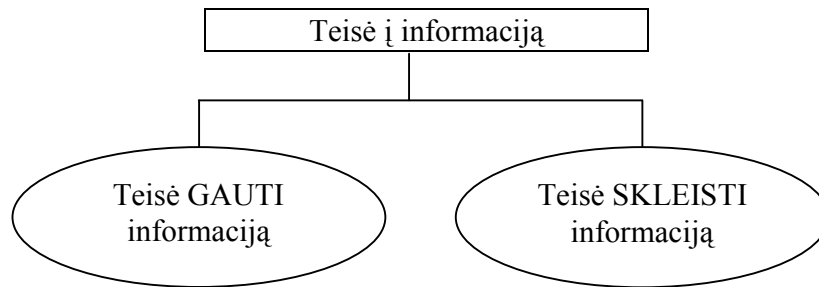
Šaltinis: Zeleny, M. (2000), cituojamas Atkočiūnienės, Z.O. (2006). Informacijos ir žinių vadyba informacijos ir komunikacijos mokslų sistemoje. *Informacijos mokslai*, 37, p. 25.

P. Baumard (1996), cituojamas A. O. Mikalauskiene, L. Zaleckaitės (2007), mano, kad informacija yra naujas faktas arba žinia kaip stebėjimo rezultatas. Informacija asmeniui (arba automatui) yra kiekvienas signalas, pranešimas, suvokimas (percepcija), kuriuos sukuria jo elgesys arba kognityvi būseną. Žinios gali būti išreikštos (angl. explicit knowledge) arba neišreikštos (angl. tacit knowledge). Išreikštos yra žinios, kurios gali būti surastos organizacijos dokumentuose ir duomenų bazėse. Neišreikštos yra asmeninės žinios, susijusios su individualia patirtimi ir elgsena. Šios žinios gali būti išgautos žinių inžinerijos priemonėmis (A. O. Mikalauskiene, L. Zaleckaitės, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad nėra vieningos nuomonės dėl duomenų, informacijos ir žinių sąvokų interpretavimo. Pagrindinė išvada ta, kad dauguma teoretikų sutinka, jog duomenys, informacija ir žinios tarpusavyje glaudžiai susijusios, tačiau pasakyti kuriuo momentu duomenys virsta informacija, o ši virsta žiniomis, labai sudėtinga.

1.1. Informacijos apie aplinką sklaidos reglamentavimas

Suderinti visuomenės ir valstybės veiksmai, efektyvi visuomenės ir valstybės sąveika galimi konsultacinių, informacinių procesų dėka. Tik plačiu mastu konsultuojantis suinteresuotoms (o kartais ir nesuinteresuotoms) grupėms, joms besikeičiant turima informacija, užtikrinamas suderintas veikimas, lemiantis, viena vertus, adekvačią valstybės (jos kompetentingų institucijų) veiksmų, planų tikslingumo suvokimą, kita vertus – visuomenės, jos grupių poreikių ir interesų tenkinimą (Leonavičius, 1999). Tad svarbu yra žinoti ne tik savo pareigas (skleisti informaciją), bet ir teises (gauti informaciją). Kiekvienas asmuo turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nevaržomai rinkti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė rinkti, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei yra būtina apsaugoti konstitucinę santvarką, žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę (LR visuomenės informavimo įstatymas, 2006). Aptariant teisės į informaciją sampratą neišvengiamas glaudaus šios teisės ryšio su teise laisvai skleisti informaciją ir idėjas įvardijimas. Pasak L. Meškio (2008), teisė į informaciją yra svarbus saviraiškos laisvės elementas, apimantis tokius aspektus:

1 pav. Teisė į informaciją

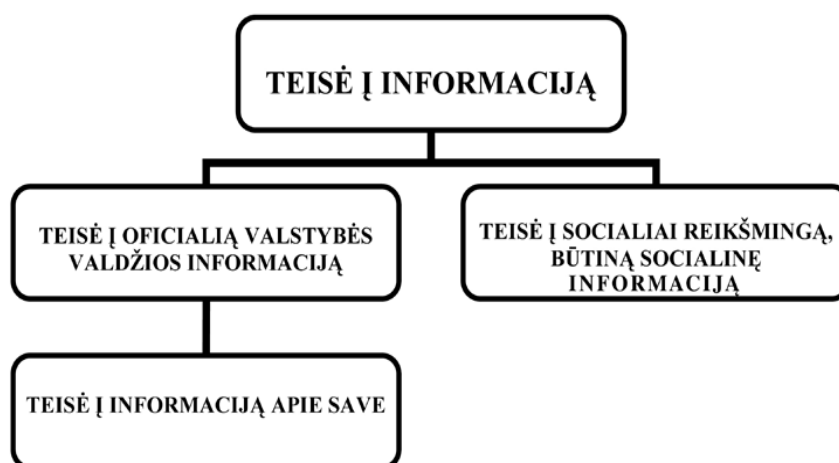
Šaltinis: Birmontienė T. (2002). Teisės į informaciją teisinis reguliavimas. Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė: monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.

Šios abi teisės iš tikrųjų yra glaudžiai susijusios – informaciją skleidžiančio (aktyviojo) subjekto teisių užtikrinimui būtinas informaciją gaunančio (pasyviojo) subjekto teisės į informaciją užtikrinimas. Tačiau šiandien – informacijos amžiuje – teisė į informaciją nėra tik pasyvi teisė, nes asmuo turi teisę ne tik pasyviai gauti informaciją, bet ir jos ieškoti, t. y. imtis aktyvių veiksmų. Teisė į informaciją sietina ne tik su įvairios informacijos paieškos, gavimo iš skirtingų šaltinių galimybėmis, informacijos monopolio draudimu, bet ir su įvairios informacijos prieigos užtikrinimu. Taigi teisės skleisti informaciją raida atsiliepia teisės gauti informaciją raidą (Mikulskienė, 2008). Dažniausiai visuomenė skyla į dvi dalis: suinteresuotą, kuri ieško informacijos aktyviai, ir nesuinteresuotą, kurios aktyvumą

reikia skatinti ir ugdyti. Vis dėl to jas abi sieja vienas bruožas – socialinis gyvenimas bei interesai (Rinkevičius, 2002).

Analizuojant teorines teisės į informaciją sampratas (Birmontienė, 2002; Gutauskas, 2005; Jarašiūnas, 2000 ir kt.), pastebima, kad mokslininkai išskiria tokius teisės į informaciją segmentus:

- Teisė į oficialią valstybės valdžios institucijų informaciją arba teisė į oficialią valstybės viešojo administravimo institucijų informaciją, teisė į informaciją apie asmenį, renkama ir saugoma valstybės viešojo administravimo tikslais bei su šiomis teisėmis susijusios teisės (pvz., teisė būti apsaugotam nuo neteisėto valstybės institucijų vykdomo informacijos apie asmenį rinkimo). Ši teisė gali būti įvardijama kaip teisė į oficialią valstybės valdžios informaciją (joje turėtų būti išskiriama teisė į informaciją apie save patį, kaupiamą ir saugomą valstybės valdžios institucijose);
- Informacijos šaltinių įvairovės teisė ir su ja susijusios teisės (pvz., teisė į įvairiuose informacijos šaltiniuose esančios informacijos prieigą be valstybės įsikišimo; teisė į tokį viešosios informacijos sklaidos reguliavimą, kuris užtikrintų nuomonių įvairovę, informacijos pliuralizmą, informacinių teisėtų ir pagrįstų visuomenės (viešųjų) interesų tenkinimą). Ši teisė gali būti įvardijama kaip teisė į socialiai reikšmingą, būtiną socialinę informaciją (pvz., tenkinančią viešąjį interesą, užtikrinančią idėjų įvairovę ir kt.) ar kiekvienam žmogui (pvz., informacija apie jo paties sveikatą) socialinę informaciją (žr. 2 paveikslą).

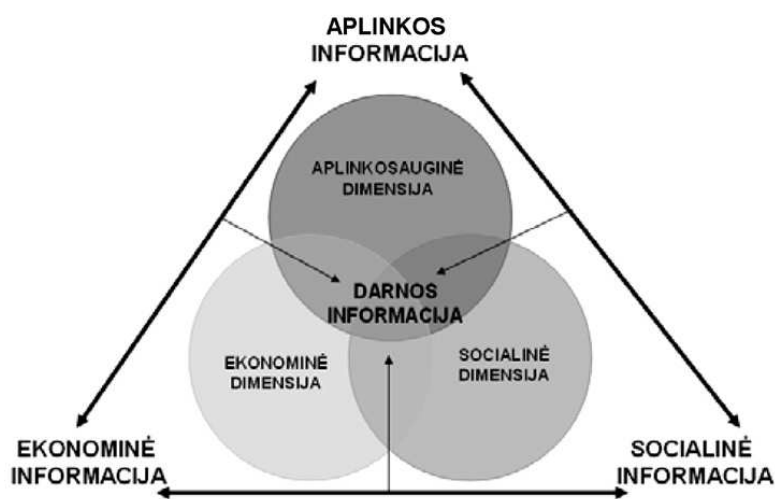

2 pav. Teisės į informaciją segmentai

Šaltinis: Stonkienė, M. (2008). Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją. Informacijos mokslai.

Socialiai reikšmingos, būtinos visuomenei informacijos segmentas susijęs su esminiais, svarbiausiais visuomenės interesais, pvz., pozityvios socialinės raidos poreikiu, visuomenės saugumu, sveikata, saugia ir sveika aplinka. Todėl naujos visuomenės socialinės raidos paradigmos yra naujos tematikos, problematikos socialiai reikšmingos, būtinos visuomenei informacijos poreikių radimosi priežastimi. Naujai atsirandantys informacijos poreikiai yra susiję su viena kitą papildančiomis ekonominio, socialinio ir aplinkos (aplinkosauginio) visuomenės vystymosi kryptimis. Šios kryptys, sudarančios darniojo visuomenės vystymosi pagrindą, nurodo didesnę aplinkos (pirmiausiai), ekonominės ir socialinės informacijos poreikį. Ši informacija (toliau tekste – Darnos informacija) tampa būtinu tiek visuomenės, tiek atskiro subjekto poreikiu, (žr. 3 paveikslą).

3 pav. Darniojo visuomenės vystymosi informacija

Šaltinis: Stonkienė, M. (2008). Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją. Informacijos mokslai.

Visuomenė suinteresuota žinoti informaciją, svarbią šios socialinio vystymosi krypties suvokimui, palaikymui. Būtent siekiant užtikrinti visuomenės dalyvavimą vykstant darniajam visuomenės vystymuisi, teoriniu lygmeniu pagrindžiama ne tik visuomenės, visuomenės grupių ar pavienių asmenų teisė į oficialios valstybės ir savivaldos (arba viešojo valdymo, viešojo administravimo) institucijų turimos Darnos informacijos prieigą, bet ir teisė į kitų subjektų turimą tokią informaciją. Tai reiškia, kad formuojama savita subjektų, įpareigotų teikti Darnos informaciją visuomenei, grupė.

Įvertinus laipsnišką darniojo vystymosi idėjos plėtotę, analizuojant šios idėjos poveikį teisei į informaciją, pirmiausiai tikslinga iširti anksčiausiai visuomenės dėmesio sulaukusios aplinkos (aplinkosaugos) teisės į informaciją projekciją. Visuomenės dėmesys aplinkai (kaip ir kitoms darniojo vystymosi dimensijoms) sietinas ir su išplėtotą žmogaus teisių samprata. Aplinkos svarbos suvokimas

paskatino teisės į švarią ir sveiką aplinką, teisės gauti ir suvartoti pakankamą kiekį vandens, teisės sveikai maitintis ir kitų susijusių teisių atsiradimą. Šių naujai atsirandančių teisių užtikrinimui būtina informacija apie ūkinės veiklos poveikį aplinkai, apie naudojamų, kurių technologijų grėsmes. Tai reiškia, kad visuomenėje suvokiama teisės į aplinkos informaciją svarba ir atitinkamai ši teisė užtikrinama tiek tarptautiniais, tiek regioniniais, tiek nacionaliniais teisės aktais (M. Stonkienė, 2008).

Anot R. Gražulevičienės (2004), visuomenės teisė siūlyti sprendimus ne visada įgyvendinama praktikoje, nes siūlymai neturi juridinės galios valdžios institucijoms. Dažniausiai fizinių asmenų pateikti skundai lieka be atsako, nesulaukia teigiamo dėmesio. Sunkiausiai įgyvendinami reikalavimai nubausti asmenis ar pareigūnus, kurių priimti sprendimai ar veiksmai pažeidė piliečių, visuomeninių organizacijų, kitų juridinių asmenų teises ar įstatymų saugomus viešuosius interesus.

Apibendrinant, kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis turi teisę išsakyti savo nuomonę, o, kad ši įgautų juridinį statusą, būtų pagrįsta tyrimais ar kita teisine dokumentacija, reikalingas visuomenės aplinkosaugos informavimas ir švietimas. Visuomenės informavimas reikalingas ir tam, kad kiekvienas pilietis žinotų kokioje aplinkoje gyvena ir kokias jis teises turi į šią aplinką.

1.1.1. Teisė į aplinkos informaciją tarptautiniuose teisės aktuose

1972 m. Stokholme įvykusi Jungtinių Tautų Organizacijos konferencija žmogaus aplinkos klausimais koncentravo tarptautinės bendrijos dėmesį į aplinką ir aplinkosaugą. 1987 m. Pasaulinės aplinkosaugos ir raidos komisijos ataskaitoje suformuluotas itin svarbus teisės į Darnos informaciją principas, teigiantis visuomenės informuotumo, užtikrinančio visuomenės (privataus sektoriaus, mokslo, nevalstybinių organizacijų ir t.t.) dalyvavimo priimant aplinkosauginius sprendimus reikšmę. 1992 m. Jungtinių Tautų Organizacijos konferencijoje aplinkos ir plėtros klausimais (vadinamoji Rio de Žaneiro konferencija) buvo priimta nemažai tarptautinei aplinkosaugai svarbių teisiškai privalomų ir neprivalomų, tačiau turinčių didelę politinę, strateginę reikšmę teisinių dokumentų: Klimato kaitos ir Bioįvairovės konvencijos, deklaracijos „Miškų“ principai ir „XXI amžiaus darbotvarkė“. Kad teisės į aplinkos informaciją būtų užtikrinamos, reikšminga tai, kad „XXI amžiaus darbotvarkėje“ atkreipiamas dėmesys į visuomenės informuotumo didinimo poreikį. Šiame ir kituose tarptautiniuose teisės aktuose reikšminamas visuomenės dalyvavimas formuojant, realizuojant darniojo vystymosi strategiją, nurodoma, kad visuomenės dalyvavimas užtikrina visuomenės vertybinės orientacijos kaitą, kompetencijų plėtrą, didina socialinį kapitalą. Visuomenės dalyvavimas svarbus, kad būtų užtikrintas minčių, idėjų, požiūrių novatyvumas, jų sklaida, įgyvendinimo veiksmingumas. Visuomenės dalyvavimas skatina darniojo vystymosi problematikos svarstymą, užtikrina, kad būtų ieškoma tam

tikrų problemų sprendimų, padeda suderinti valstybės institucijų ir visuomenės veiksmus (Stonkienė, 2008).

Visuomenės informavimas aplinkos klausimais reikšmingas ir Jungtinių Tautų klimato kaitos konvencijoje ir Tarptautinėje konvencijoje dėl civilinės atsakomybės už aplinkai padarytos pavojingos veiklos žalą. Tačiau šiose tarptautinėse sutartyse visuomenės informavimo klausimai yra šalutiniai. Labiausiai teisė į aplinkos informaciją sureikšminama poveikio aplinkai vertinimo kontekste – siekiant užtikrinti visuomenės dalyvavimą. Tam, kad visuomenės dalyvavimas būtų užtikrintas, itin svarbi yra efektyvaus patikimumo visuomenės informavimo sistema.

Tarptautiniu mastu pirmoji sutartis, kur vertinamas visuomenės poveikis, yra 1991 m. vasario 25 d. Jungtinių Tautų ir Europos Ekonominės Komisijos konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste. Šioje konvencijoje atkreipiamas dėmesys į tai, kad būtina skirti visapusišką dėmesį aplinkos veiksniams pradiname sprendimo priėmimo procese. Todėl, atliekant poveikio aplinkai vertinimą visais administraciniais lygiais, būtina užtikrinti informacijos, kurios pagrindu priimami sprendimai, pateikimą visiems suinteresuotiems asmenims. Teisės į aplinkos informaciją tyrimui svarbios šios Konvencijos nuostatos, numatančios valstybių prievoles sudaryti sąlygas savo ir kitos valstybės/valstybių visuomenei dalyvauti planuojamos veiklos poveikio aplinkai vertinimo procedūrose, t. y. gauti atitinkamą informaciją. Vienintelis galimas apribojimas realizuojant teisę į šią informaciją siejamas su valstybių įstatymų ar kitų teisės aktų numatytais informacijos laisvės apribojimais (pvz., dėl nacionalinio saugumo, komercinių paslapčių apsaugos) (Stonkienė, 2008). Tačiau pirmoji tiesiogiai teisei į aplinkos informaciją skirta tarptautinė sutartis yra 1998 m. birželio 25 d. Orhuso konvencija „Dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“ (Selilionis, 2006). Pareiga, neįtvirtinta teisės aktuose, nesukuria jos laikymosi privalomumo, taip ir teisė, kurios nesuteikia įstatymų leidėjas, neturi galimybių būti realizuota. Dėl šios priežasties Orhuso konvenciją galima laikyti išties progresyviu dokumentu, įrankiu, įgalinančiu kiekvieną ne tik dalyvauti priimant sprendimus dėl konkrečios veiklos, bet ir gauti būtiną informaciją apie aplinką, kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. Konvencijos preambulė įtvirtina kiekvieno pareigą „individualiai, ir kartu su kitais saugoti aplinką ir gerinti jos būklę dėl dabartinių ir būsimų kartų gerovės“. Didžiaja dalimi būtent tam, kad būtų įgyvendinta ne tik dabartinės, bet būsimų kartų teisė gyventi palankioje sveikatai ir gerovei aplinkoje, būtina jau dabar užtikrinti šios pareigos įgyvendinimą. Nagrinėjamos temos kontekste itin svarbu yra tai, kad visuomenės parama priimant sprendimus pažymėta kaip būtina sąlyga norint gerinti priimamų sprendimų kokybę ir didinti sprendimų priėmimo proceso atskaitomybę (Klimato kaitos problema Lietuvoje, 2008).

Kaip teigia K. Šešelgis (1991), Orhuso konvencija tai sutartis dėl aplinkos, kuri susieja teises į aplinką ir žmogaus teises. Joje pripažįstama, jog turime pareigų ateitiems kartoms, pabrėžiama, kad tvarus vystymasis galėtų būti įgyvendintas tik dalyvaujant visiems suinteresuotiems asmenims.

Konvencijos privalumas yra tai, kad joje įtvirtinta plati terminų „aplinka“, „informacijos apie aplinką“ samprata. Nors konvencijoje tiesiogiai nepateikiama „aplinkos“ samprata, tai, kas laikoma „aplinka“, nurodo teminės (dalykinės) sampratos „informacija apie aplinką“, detalizavimas (2, 4–5 Konvencijos straipsniai). Informaciją apie aplinką sudaro informacija apie:

- aplinkos elementus (orą, atmosferą, vandenį, dirvožemį, žemę, kraštovaizdį, gamtines vietas, biologinę įvairovę ir jos komponentus, įskaitant genetiškai modifikuotus organizmus) bei šių elementų sąveiką;
- veiksnius (medžiagos, energija, triukšmas ir radiacija, bei veiklą arba priemones, įskaitant administracines priemones, susitarimus aplinkos srityje, politiką, įstatymų leidybą, planus ir programas, turinčius arba tikėtinais galinčius turėti poveikį išvardytiems aplinkos elementams, taip pat išlaidų ir rezultatų bei kitą ekonominę analizę ir prielaidas, susijusias su priimamais sprendimais aplinkos srityje);
- žmonių sveikatos ir saugos būklę, gyvenimo sąlygas, kultūrinių vietovių ir statinių būklę tais atvejais, kai jai daro įtaką arba gali daryti įtaką aplinkos elementų būklė arba per šiuos elementus išvardyti veiksniai, veikla arba priemonės).

Plati informacijos apie aplinką samprata, susiedama įvairius visuomenės dėmesio vertus elementus, veiksnius, užtikrina tinkamą teisės į informaciją realizavimą. Orhuso konvencijos pagrindas – žmonių ir valdžios santykiai. Dauguma aplinkai skirtų tarptautinių sutarčių nustato šalių pareigas viena kitos atžvilgiu, o Orhuso konvencija – nustato šalių pareigas visuomenei. Pagal Orhuso konvencijos nuostatas visuomenės informavimas ir jos dalyvavimo užtikrinimas priimant sprendimus yra išimtinai valstybės institucijų pareiga. Valstybės institucijos privalo aplinkos informaciją teikti tiek visuomenės prašymu (užtikrinti aktyviosios teisės į informaciją įgyvendinimą), tiek šią informaciją skleisti savo iniciatyva (užtikrinti pasyviosios teisės į informaciją įgyvendinimą). Nors konvencijoje aiškiai atskiriamas „informacijos teikimas“ ir „siekiančių atitinkamos ūkinės veiklos subjektų bendravimas su visuomene“, pastebima, kad aplinkos informacijos teikimo procese savitai dalyvauja ir siekiantys atitinkamos ūkinės veiklos subjektai. Šie subjektai konvencijos nuostatomis įpareigojami ne tik pateikti informaciją valstybės institucijoms, bet ir bendrauti su visuomene, su ja konsultuotis (Stonkienė, 2008).

Svarbu aptarti ir teisės į aplinkos informaciją subjektus, kuriems Orhuso konvencijoje pripažįstama ši teisė. Konvencijoje nurodomi du teisės į aplinkos informaciją subjektai: „visuomenė“ ir

„suinteresuota visuomenė“. Konvencijoje terminas „visuomenė“ aiškinamas kaip vienas ar daugiau fizinių ar juridinių asmenų ir pagal nacionalinės teisės aktus ar praktiką jų asociacijos, organizacijos ar grupės. Tai yra, kad teisė gauti informaciją ir dalyvauti priimant sprendimus suteikiama visai visuomenei, bet kuriam visuomenės nariui. Ši bet kurio visuomenės nario teisė yra nepaistoma jokiais papildomais reikalavimais (pvz., pilietybės, nuolatinės gyvenamosios vietos ir pan.). Konvencijos nuostata, nurodanti, kad teisę į aplinkos informaciją turi ir asociacijos, organizacijos ar grupės, vadinasi, ši teisė priklauso ne tik juridinio asmens teisės turintiems dariniams, bet ir toms asociacijoms, organizacijoms ir grupėms, kurios nėra teisiniai subjektai. Tačiau realiai šia teise naudojasi ir ją įgyvendina dalis visuomenės – „suinteresuota visuomenė“. Pagal Konvencijos nuostatas, suinteresuota visuomenė - tai visuomenė, kuriai daro įtaką arba gali daryti įtaką aplinkosaugos srityje priimami sprendimai arba kuri yra suinteresuota sprendimų priėmimo procesu. Vadinasi, bet kuris tiek teisiškai, tiek faktiškai suinteresuotas asmuo, aktyviai pasinaudojęs Orhuso konvencijos teikiamomis teisėmis į informaciją, tampa suinteresuotos visuomenės narys (The Aarhus convention, 2000).

Teisei į aplinkos informaciją užtikrinti svarbios konvencijos nuostatos, reglamentuojančios bendruosius informacijos apie aplinką teikimo reikalavimus (pvz., reikalavimas informuoti visuomenę, kokios valstybės institucijos, kokią aplinkos informaciją kaupia, saugo; sudaryti informacinių užklausų nukreipimo informaciją galinčioms suteikti institucijoms sistema, apibrėžti informacijos pateikimo laiko, formos, turinio reikalavimus, užtikrinti visuomenės dalyvavimą jau pradiniam etape ir kt.) (Stonkienė, 2008).

Orhuso konvencijos pagrindinis tikslas – saugoti ne „aplinką pačią savaime“, o užtikrinti kiekvieno šios ir būsimų kartų žmogaus teisę gyventi palankioje jo sveikatai ir gerovei aplinkoje. Todėl konvencijoje pabrėžiamas neatsiejamumas nuo pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių, kurias nustato kitos žmogaus teisių sritys tarptautinės sutartys (preambulė). Orhuso konvencija iš esmės skiriasi nuo kitų konvencijų – ji reglamentuoja valstybės ir savivaldos institucijų įsipareigojimus visuomenei. Ši konvencija yra tarpsektorinė, t. y. ji aprėpia įvairias aplinkosaugos sritis, tokias kaip aplinkos būklė, biologinė įvairovė, žmogaus gyvenimo sąlygos, sveikata. Ji detalai reglamentuoja viešumo, priimant sprendimus ir teikiant informaciją apie aplinką, užtikrinimo reikalavimus. Įgyvendinant Orhuso konvencijos nuostatas, prioritetas tenka šioms kryptims:

- stiprinti valstybės ir savivaldos institucijų, disponuojančių informacija apie aplinką, informacijos teikimą pagal visuomenės paklausimus bei savo iniciatyva – panaudojant įvairius informacijos sklaidos būdus;
- rengti ir leisti leidinius, lankstinukus, plakatus ir kitus informacinio pobūdžio leidinius, siekiant geriau supažindinti visuomenę su aktualiais aplinkos klausimais bei įtraukti ją į

sprendimų priėmimą aplinkos apsaugos srityje (Jungtinių Tautų Europos Ekonominės komisijos Konvencija. Orhuso konvencija, 1998.)

Apibendrinant, gindama pamatines žmogaus vertybes, Orhuso konvencija pripažįsta žmonių teisę dalyvauti priimant pagrindinius jų gyvenimą veikiančius sprendimus. Todėl visai visuomenei suteikiama ne tik teisė spręsti dėl žmogaus gyvenimo aplinkos, bet ir prievolė, kiekvienam asmeniškai ir kartu su kitais, saugoti šią aplinką ir gerinti jos būklę dėl šios ir būsimų kartų gerovės.

1.1.2. Teisė į aplinkos informaciją specialiuose Europos Sąjungos teisės aktuose

Europos Sąjungos institucijos laikosi konsultavimosi tradicijų, pvz., žaliosios knygos, baltosios knygos, pranešimai, forumai, seminarai, nuolatinės konsultacinės grupės, konsultacijos internetu ir kt. Visuomenė informuojama atliekant sprendimų, veikslių poveikio vertinimą, nustatant galimas ūkinių, politinių sprendimų (veikimo, neveikimo) pasekmes.

Svarbu pažymėti, kad visuomenės informavimas numatomas ir kitose Europos Parlamento ir Tarybos aplinkos direktyvose (pvz., 2002 m. vasario 12 d. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyvoje dėl ozono aplinkos ore (2002/3/EB), 2000 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyvoje dėl benzeno ir anglies monoksido aplinkos ore ribinių verčių (2000/69/EB) ir t. t.). Greta poveikio aplinkai vertinimo informacijos pateikimo visuomenei teisė į aplinkos informaciją Europos Sąjungoje užtikrinama ir Orhuso konvencijos nuostatomis bei šias nuostatas įgyvendinančiais specialiais Europos Sąjungos teisės aktais:

- 2003 m. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva, nustatančia visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas (2003/35/EB), kuri iš dalies (numatydamą visuomenės dalyvavimo galimybes) pakeitė Europos Tarybos direktyvas: 1985 m. dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (85/337/EEB) ir 1996 m. dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (96/61/EB);
- 2003 m. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva dėl visuomenės galimybių susipažinti su informacija apie aplinką (2003/4/EB; panaikinančia Europos Tarybos direktyvą 90/313/EEB);
- Europos Parlamento ir Europos Tarybos 2006 m. rugsėjo 6 d. reglamentu dėl Orhuso konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir

teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais nuostatų taikymo Bendrijos institucijoms ir organams (EB) Nr. 1367/2006) (vadinamu Orhuso reglamentu).

Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva, nustatančia visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas (2003/35/EB), siekiama aplinkos kokybės išlaikymo, saugojimo ir gerinimo. Svarbiausias šios Direktyvos tikslas – užtikrinti Orhuso konvencijos įgyvendinimą Europos Sąjungoje. Direktyvoje nurodoma, kad visuomenė arba viešais skelbimais, arba kitomis tinkamomis priemonėmis, tokiomis kaip elektroninės visuomenės informavimo priemonės, jei jos prieinamos, būtų informuojama apie visus pasiūlymus rengti tokius planus ar programas arba juos keisti ar peržiūrėti ir, kad visuomenei būtų prieinama atitinkama informacija apie tokius siūlymus, įskaitant, informaciją apie teisę dalyvauti priimant sprendimus ir apie kompetentingą instituciją, kuriai gali būti pateiktos pastabos ar klausimai, be to, išnagrinėjus visuomenės pareikštas pastabas ir nuomones, kompetentinga institucija tinkamai stengtusi informuoti visuomenę apie priimtus sprendimus ir motyvus bei aplinkybes, kuriais tie sprendimai yra pagrįsti, įskaitant informaciją apie visuomenės dalyvavimą (Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva, nustatanti visuomenės dalyvavimą, 2003).

Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyvoje įtvirtinamas itin svarbus teisei į aplinkos informaciją principas „informacijos atskleidimas yra bendra taisyklė“. Šio principo esmė – valdžios institucijos įpareigojamos visuomenei atskleisti aplinkos informaciją, tik konkrečiais ir aiškiai apibrėžtais atvejais, valdžios institucijoms leidžiama neteikti informacijos apie aplinką.

Specialių Europos Sąjungos teisės aktų (direktyvų ir reglamento) analizė parodė, kad aplinkos apsaugos informacijos teikimas visuomenei yra grindžiamas dviejų tipų teisės aktais: numatančiais visuomenės dalyvavimui užtikrinti būtiną aplinkos informacijos (poveikio aplinkai informacijos) teikimą visuomenei ir numatančiais visuomenės teises į valdžios institucijų kaupiamą aplinkos informaciją, taip pat ir valstybės valdžios institucijų pareigas tokią informaciją teikti. Įtvirtinant poveikio aplinkai informacijos sklaidą visuomenei, subjektai, įpareigoti teikti poveikio aplinkai informaciją visuomenei teikia tiek valstybės valdžios institucijos, kurių tiesioginės funkcijomis siejamos su aplinka, aplinkosauga, tiek valstybės valdžios institucijos, kurioms deleguota ūkinės veiklos priežiūra, tiek valstybės institucijos, kurios saugo aplinkos informaciją. Svarbus aplinkos informacijos teikėjas yra subjektai, siūlantys (planuojantys) veiklą, kuri gali turėti poveikį aplinkai. Šie subjektai tiesiogiai įpareigojami teikti aplinkos informaciją (poveikio aplinkai vertinimo) valstybės institucijoms ir netiesiogiai (diskusijų, konsultacijų metu) – visuomenei.

Apibendrinant galima paminėti, kad visuomenės informavimas Europos Sąjungoje užtikrinamas ne vien Orhuso konvencija, aplinkos apsaugos informacijos teikimas visuomenei grindžiamas ir specialiais Europos Sąjungos teisės aktais bei Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva.

1.1.3. Teisė į aplinkos informaciją Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose

Lietuvoje visuomenės informuotumo aplinkos klausimu svarba nurodoma Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, Lietuvos aplinkos apsaugos strategijoje ir kituose šalies strateginiuose dokumentuose. Pagrindiniu aplinkos apsaugą reglamentuojančiu įstatymu yra Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymas, kiti įstatymai (pvz., Lietuvos Respublikos Želdynų, Aplinkos monitoringo, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai, Miškų ir kt. įstatymai) yra specialieji, skirti tam tikriems su aplinka, aplinkosauga susijusiems santykiams reguliuoti.

Visuomenės informavimas aplinkos tema, numatant valstybės institucijų pareigą rinkti ir platinti aplinkos informaciją, užtikrinamas Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatyme. Šiame įstatyme nurodoma piliečių, visuomeninių organizacijų, juridinių ir fizinių asmenų teisė į aplinkos informaciją, teisė dalyvauti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procese. Valstybės valdžios, valdymo ir kontrolės institucijos pagal savo kompetenciją yra įpareigojamos stebėti aplinkos kokybės pokyčius ir informuoti apie tai visuomenę, viešai skelbti ūkinės veiklos, galinčios turėti kenksmingo poveikio aplinkai, projektus, organizuoti aplinkosauginį švietimą ir mokymą, nustatyta tvarka teikti informaciją apie aplinką.

Lietuvos Respublikos Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nurodoma aplinkos informacijos teikimo tvarka buvo kuriama vadovaujantis Orhuso konvencija ir Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką (2003/4/EB). Aplinkos informacijos teikimui užtikrinti svarbus yra valstybės ir savivaldybių institucijų turimos informacijos apie aplinką sąvadas. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos administruojamas „Informacijos apie aplinką sąvadas“ (toliau – sąvadas) padeda orientuotis, kur galima rasti reikiamą aplinkos informaciją. Sąvadas – tai informacija, nurodanti, kokią informaciją apie aplinką turi valstybės ir savivaldybių institucijos ar įstaigos. Sąvadas sudaromas pagal valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų pateiktus duomenis. Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos apraše reglamentuojama visuomenės teisė susipažinti su valstybės ir savivaldybių įstaigų turima arba joms skirta informacija apie aplinką Lietuvos Respublikoje, nustatoma

šios teisės realizavimo tvarka. Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašu, teikdama aplinkos informaciją poveikio vertinimui, vadovaujasi ir Aplinkos ministerija.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad visos Lietuvos valstybės institucijos nėra besąlygiškai įpareigojamos aktyviai skleisti (teikti be paklausimo) jų turimą aplinkosauginę informaciją. Aktyvi aplinkosauginės informacijos sklaidos prievolė numatoma pirmiausiai išimtiniais, ekstremaliais atvejais – iškilus pavojui aplinkai, žmonių sveikatai. Tokios informacijos sklaidos prievolę reglamentuoja Lietuvos Respublikos Civilinės saugos įstatymas, kuriame nustatomos Lietuvos Respublikos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos organizavimo ir veikimo teisiniai bei organizaciniai pagrindai, valstybės ir savivaldybių institucijų, ūkio subjektų, visuomeninių organizacijų bei gyventojų pareigos ir teisės civilinės saugos srityje. Aktyvios aplinkosauginės informacijos sklaidos prievolė numatoma ir atskiroms valstybės institucijoms, turinčioms pareigą (pagal joms deleguotą kompetenciją) rengti ir skleisti visuomenei informaciją, susijusią su aplinka. Šios valstybės įstaigos turi užtikrinti, kad informacija būtų atnaujinama, tiksli ir išsami, lengvai prieinama visuomenei per viešąsias telekomunikacijų priemones (internetu tinklapius, elektronines duomenų bazines). (Konvencija dėl teisės gauti informaciją, 2008).

Yra ir daugiau įstatymų dėl informacijos prieinamumo ir visuomenės dalyvavimo. Tarp jų galima išskirti pasyvios ir aktyvios informacijos įstatymus (žr. 2 lentelėje).

2 lentelė

Pasyvios ir aktyvios informacijos įstatymai

Pasyvūs įstatymai	Aktyvūs įstatymai
Konstitucija; bendrieji įstatymai	Poveikio aplinkai įstatymas; Teritorijų planavimo įstatymas
Įstatymai dėl laisvo priėjimo prie informacijos apie aplinką	Informacija apie kritinius ar nelaimingus įvykius, avarijas ir pavojus
Įstatymai dėl visuomenės informavimo ir švietimo	Siūlomų nutarimų publikacijos apie teritorinius žemės planus
Teisė dalyvauti kaip "šalis" civiliniuose ir administraciniuose ieškiniuose kaip nukentėjęsysis fizinis asmuo ar NVO	Metinės ataskaitos ir publikacijos apie aplinkos būklę ir surinktus duomenis iš pramonės ir valstybinių šaltinių
Specialūs aplinkos įstatymai	Nuodingų chemikalų inventorizacija

Šaltinis: Tričys, V., Lukoševičienė, V. (2000). Ekologija: socialinis ir pedagoginis aspektai. Šiauliai. Leonavičiūtė, N. Visuomenės informavimas ir jos dalyvavimas aplinkos apsaugos valdyme

Pasyvios informacijos įstatymai leidžia žmonėms patiems gauti juos dominančią informaciją. Aktyvios informacijos įstatymai įpareigoja valdžią ar pramonės įmones aktyviai platinti bei pateikti informaciją visuomenei.

Apibendrinant, galima teigti, kad valstybės institucijos, kurios atsakingos už visuomenės informavimą aplinkos tema, stebi aplinkos kokybės būseną, viešai skelbia informaciją apie kenksmingus pokyčius, organizuoja aplinkosauginį švietimą, mokymą, rengia akcijas ir projektus.

1.2. Informacijos sklaidos priemonėmis teikiama informacija

Kuriantis naujoms komunikacijos priemonėms, informaciją paskleisti galima labai įvairiai, o nuolatos tobulėjant mokslui, informavimo priemonių vis daugėja. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2006 m. kovo 6 d. įsakymu Nr. ĮSAK - 424 patvirtintoje mokymo apie visuomenės informavimo procesus ir žmogaus teises bendrojo lavinimo mokyklų programoje (2006) nurodoma, jog visuomenės informavimo priemonės – tai knygos, laikraščiai, žurnalai, bukletai ar kiti leidiniai, televizijos, radijo programos, interneto tinklalapiai, kino ar kita garso ir vaizdo studijų produkcija, informacinės visuomenės informavimo priemonės ir kitos priemonės, kuriomis viešai platinama informacija (LR Švietimo ir mokslo ministerija, 2006).

Informacijos sklaidimo priemonių parinkimo planavimas yra viena svarbiausių dalių. Informavimo priemonėmis ji perduodama tikslinei auditorijai. Pagrindinis reikalavimas, parenkant informacijos sklaidimo priemones – jų efektyvumas ir gebėjimas perduoti pagrindinę informaciją, atitinkančią komunikacijos iškeltus tikslus. Pagrindiniai komunikacijos tikslai:

- konkrečios informacijos žinomumas;
- informacijos vartotojų požiūris į informaciją.

Informacijos žinomumas pasiekiamas dviem būdais: atpažinimu ir priminimu, kurie realizuojami skirtingomis informavimo priemonėmis. Informacijos atpažinimui svarbiausia yra vizualioji raiška. Todėl tokią informaciją geriausia teikti žmonėms matomose informavimo priemonėse – televizijoje, kine, internete, reklamoje. Informacijai atpažinti būtinas vizualinis turinys – raiškiai pateikta įvairaus turinio informacija. Priminimo informacijai tinka visos informacijos sklaidimo priemonės. Jai ypač aktuali verbalinė ir dažnai kartojama informacija, kad žmonės ją įsimintų (Kazlauskienė, 2007).

Atsižvelgiant į tai, kokiai auditorijai skiriama informacija, pasirenkama viena ar kita jos sklaidos priemonė. N. Paliulis ir kt. (2004) teigia, kad turėtų būti naudojamas atitinkamas kanalas, atsižvelgiant į informacijos tipą, jos skubumą, tikslumą, apsaugos poreikį ir išlaidas.

Savivaldybių duomenimis, atsižvelgiant į visuomenės grupes, jų poreikius ir veikos pobūdį, skiriamos šios visuomenės aplinkosaugos informavimo kryptys:

- Jaunimo (ikimokyklinukų, mokinių, studentų) aplinkosaugos ugdymas;

- Nevyriausybinių organizacijų aplinkosauginės veiklos rėmimas;
- Įvairių profesinių grupių žmonių švietimas ir kvalifikacijos kėlimas;
- Visuomenės švietimas ir informavimas.

Lietuvos jaunimo aplinkosaugos švietimo pradžia – vaikų darželis bei pradinės klasės, kur daug dėmesio kreipiama į aplinkos pažinimą. Vaikai susipažįsta su gamta, augalais ir gyvūnais. Rengiamos namuose globojamų gyvūnėlių, dekoratyvinių augalų parodos ir piešinių konkursai. Gamtamokslinis informavimas tapo aktualiausių bendrojo lavinimo mokyklos veiklos sričių (Lamanauskas, 2002). Mokydamiesi mokykloje moksleiviai gali papildomai plėtoti gabumus, gilinti žinias, įvairiuose būreliuose, ugdyti mąstymą. Gamtinio profilio būreliuose moksleiviai gauna papildomų žinių apie gamtą, susipažįsta su aplinkosaugos problemomis, įgyja praktinių aplinkosaugos įgūdžių (Slavinskienė, 2000). Mokyklą pakeičia universitetas ir t.t..

Šiaulių regiono savivaldybių duomenimis, šiuo metu vis daugiau miestų ir rajonų švietimo įstaigų dalyvauja įvairiuose tarptautiniuose, respublikiniuose bei vietiniuose aplinkotyros ir aplinkosaugos projektuose pvz.: tiria ir tvarko savo mokyklos ar gyvenamąją aplinką, rengia moksleivių įvairias konferencijas aplinkosaugos klausimais, kuria ekologinės pakraipos klubus. Nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) veikla yra susijusi su gamtamokslinių stovyklų, talkų, žygių informavimo kompanijų, tyrimų, gyventojų apklausų įvairiais aplinkosaugos klausimais organizavimu. NVO iniciatyvos remiamos kasmet organizuojant nevyriausybinių organizacijų aplinkosaugos projektų konkursus.

Gyventojų informavimas grindžiamas susitikimais su šalies miesto, rajonų politikais, savivaldybės pareigūnais, vandens tiekimo, kanalizavimo, atliekų, kelių tvarkymo įmonių atstovais. Visuomenės aplinkosauginis informavimas yra vienas iš svarbiausių savivaldybių uždavinių, tam naudojamos įvairios visuomenės informavimo formos ir priemonės:

- Visuomenei organizuojami seminarai apie aplinkos būklę, taip pat pateikiami įvairūs atliktų tyrimų bei projektų rezultatai;
- Leidžiami įvairūs leidiniai: bukletai, knygutės, atmintinės apie miesto ekologinę būklę, tyrimus bei projektus;
- Šalies, miesto ir regiono mastu organizuojami įvairūs renginiai: šventės, akcijos, talkos bei kiti su aplinkosauga susiję renginiai (Pasaulinė Žemės diena, Pasaulinė aplinkosaugos diena, Europos judrioji savaitė, Gyvūnų globos diena ir kt.);
- Teikiama metodinė pagalba rašant įvairius kursinius darbus, diplominius, praktikos darbus ir kt.;

- Kartu su televizija sukuriama apie pusvalandžio trukmės įvairiomis aplinkosaugos temomis TV laidų;
- Aplinkosaugos medžiaga talpinama Aplinkos ministerijos tinklalapyje www.am.lt. Čia pateikiama informacija apie: aplinką (visos Lietuvos mastu), kontaktus, teisinę informaciją (aplinkosauginiais klausimais) ir kt.
- Aktuali aplinkosauginė informacija teikiama LR didžiuosiuose dienraščiuose taip pat miestų ir regionų laikraščiuose. Ši informacinė ir švietėjiškoji priemonė viena iš lengviausiai prieinamų priemonių didžiajai daliai Lietuvos gyventojų.

Norint prie atitinkamo informacijos tipo efektyviai pritaikyti sklaidos priemonę, reikia šią informaciją atitinkamai sugrupuoti. Esama įvairių informacijos klasifikacijų, bet esminiai skirstymo elementai lieka tie patys. B. Čereška (2004) pateikia tokią klasifikaciją:

- Spaudos informacija. Ji apima įvairiausias informacines medžiagas, publikuotas periodinėje spaudoje. Ši informacija turi du porūšius. Pirmasis – informaciniai skelbimai. Antrasis – apžvalginiai – reklaminiai straipsniai ir publikacijos.
- Spausdinta informacija. Ji orientuota į regimąjį (vaizdinį) suvokimą.
- Audiovizualinė informacija. Kaip informacijos perteikėjas ji apima TV, vaizdą, skaidruoles ir kt.
- Demonstracinė – propaguojamoji informacija perduodama parodose, mugėse, demonstruojant įmonės gaminius ir pan.
- Informaciniai suvenyrai – priemonė, skirta populiarinti kokį nors objektą, pavyzdžiui, įmonę ar organizaciją.
- Lauko informacija – tai visa informacija, kurią matome gatvėse, miesto aikštėse, gyvenamuosiuose rajonuose.
- Informacija ryšiams su visuomene - veikslių ir renginių kompleksas, kurių tikslas – sukurti teigiamą visuomenės nuomonę.
- Kompiuterizuota informacija – informacijos sklaidimas į kompiuterinių sistemų informacinius bankus.

Žiniasklaida – radijas, televizija, laikraščiai ir žurnalai – tai tradicinis būdas, kuriuo pasiekiamos tikslinės auditorijos. Angliškas terminas mass media („žiniasklaida“, „masinės informavimo priemonės“) reiškia, kad informacija iš šaltinio gali būti veiksmingai ir greitai išplatinta milijonams žmonių (Wilcox, Cameron, Ault, Agee, 2007). Viena iš visuomenės informavimo priemonių – spauda. Laikraščiai seniau buvo vienintelė ir svarbiausia spausdinta žiniasklaidos priemonė. Jie ir dabar išliko

viena populiariausių ir svarbiausių informacijos sklaidimo priemonių. B. Čereška (2004) remdamasis įvairiais tyrimais teigia, kad dienraščius skaito apie 80 % suaugusiųjų. Įvairius straipsnius rašo ir savo veikla spaudoje pristato tiek komercinės, tiek nekomercinės organizacijos. Šalia gausios gamintojų ir pardavėjų teikiamos informacijos gali skelbtis ir valstybinės įstaigos, visuomenės organizacijos, politinės partijos, religinės bendruomenės ir t.t. Pasak D. Jokubausko (2003), visuomenės nuomonės tyrimų apklausos rodo, kad beveik 70 % Lietuvos žmonių tarp kitų šalies institucijų labiausiai pasitiki spauda.

Silpnesnė laikraščių įtaka yra tikslinei grupei nuo 18 iki 30 metų. Paprastai laikraščių skaitytojai yra brandūs žmonės, kurie rečiau keičia savo požiūrį apie tam tikrus dalykus (Jokubauskas, 2003). Anot G. Butvilo (2006), dienraščius kasdien skaito daugiausiai 35-44 metų amžiaus gyventojai (20 %). Laikraščių skaitytojai skiriasi išsimokslinimu, amžiumi, pajamomis, gyvenamąja vieta ir kitais demografiniais aspektais. Palyginus su tuo, kad pirmieji žurnalai paplito tik XVIII a., t.y. daug vėliau nei laikraščiai, didesnioji suaugusiųjų žmonių dalis skaito bent vieną žurnalą. Tai būdinga tiek vyrams, tiek moterims. Vieno žurnalo skaitymui skiriama dvigubai daugiau laiko negu laikraščiui. Jis skaitomas per kelis kartus, kai kuri medžiaga perskaitoma net pakartotinai, ypač specializuotų žurnalų (Čereška, 2004). Pasak R. Želvio (2003), iš tiesų žiniasklaida – ypač galinga visuomenės nuomonę formuojanti jėga.

Visuomenės informavimo priemonė – radijas, kaip mano psichologai, yra pati asmeniškiausia reklamos priemonė, leidžianti daug laiko praleisti vienas prieš vieną su klausytoju, tai fonas nereikalaujantis nuolatinio dėmesio. Radijas gana operatyvi priemonė, tokio greičio negali pasiekti nė viena kita reklamos priemonė (Jokubauskas, 2003). Daugumos tyrimų duomenimis, net 49 % žmonių naujienas pirmiausia sužino iš radijo laidų (Matkevičienė, 2005). B. Čereška (2004) sako, kad radijas - neatskiriama mūsų gyvenimo dalis, jis lydi mus visur ir visada. Nepaneigsime, kad daugelis iš mūsų radijo laidų klausosi ne tik namuose, bet ir kelionėje, ir darbe, ir poilsiaudami. Iš radijo gauname greitesnę, įvairiapusiškesnę ir gausesnę informacijos dalį negu iš kitų žiniasklaidos priemonių. Yra įrodyta, kad vidutiniškai vienas suaugęs žmogus per dieną išbūna prie įjungto radijo aparato ilgiau kaip tris valandas (Čereška, 2004). Radijas, kaip ir kitos informavimo priemonės, turi privalumų, bet turi ir trūkumų. Dėl nemažų trūkumų radijo efektyvumas yra ganėtinai mažas. Daugeliui klausytojų yra tam tikras fonas, tam tikras triukšmas, kurio aplinkoje yra įpratę dirbti. Todėl didelė dalis radijo klausytojų visai „negirdi“, kas yra kalbama (Čereška, 2004). Kadangi radijo klausomasi visur – namuose, transporto priemonėse, darbe, leidžiant laisvalaikį gamtoje, sportuojant ir t.t., tai rodo, kad pasiekiamos auditorijos dydis ir dažnumo lygis yra pakankamai aukštas. Todėl radijo laidomis galima pasinaudoti siekiant informuoti visuomenę. Reikia nepamiršti, kad jei kuri visuomenės informavimo priemonių

vartotojų grupė nesinaudoja radiju informacijai gauti, tai dar nereiškia, kad radijuje paskelbta informacija jų nepasiekia. Kaip buvo paminėta, radijo klausosi nemaža dalis visuomenės. Svarbiausia žinoti, į kokią grupę žmonių norime orientuoti tam tikrą informaciją.

Visuomenės informavimo priemonė – televizija. B. Čereškos (2004) teigimu, televizija informuoja operatyviai ir čia yra didelė erdvė fantazijai. Jos gebėjimas vaizdais ir garsu lankyti kiekvieną šeimą pranoksta visas prekybos agentų pastangas. Televizija perduoda informaciją iš karto, ir jokia kita žiniasklaidos priemonė šiuo atžvilgiu negali su ja lygintis. Televizija daugumai Lietuvos gyventojų yra ne tik informacijos šaltinis, bet ir laisvalaikio leidimo būdas. 2003 metų TV auditorijos tyrimo duomenimis, vienas Lietuvos gyventojas kasdien prie televizoriaus praleido vidutiniškai 3 val. 26 min. Darbo dienomis televizorių ilgiau žiūri moterys, o savaitgaliais daug daugiau laiko prie televizoriaus praleidžia tiek vyrai, tiek moterys, tiek vaikai (Juodpupis, 2004).

Pasak D. Jokubausko (2003), televizija – tai viena pagrindinių laisvalaikio praleidimo formų daugelyje šalių, neišskiriant ir Lietuvos. Nė viena kita informavimo priemonė taip neužvaldė šiuolaikinės žmonijos, kaip televizija. Kaip teigia G. Butvilas (2006), nuo 55 iki 64 metų amžiaus televizijos vartotojai sudaro 90,8 % visų vartotojų. Vyresnio amžiaus miestų gyventojai sudaro tik labai mažą dalį potencialių švietimo organizacijų klientų.

Visuomenės informavimo priemonė – internetas – pasaulinis kompiuterių tinklas. Dar niekada moderniosios istorijos amžiuje nė viena sritis nesivystė taip greitai, kaip internetas. Internetu informaciją gali pasiekti apie 77 % amerikiečių (Garcia, 2005). Iki šios dienos šis skaičius turėjo žymiai išaugti. Per pastarąjį dešimtmetį internetas pakeitė daugelį verslo sričių, net ir atrodytų menkai susijusių su internetu. B. Čereškos (2004) teigimu, viena iš unikalių interneto savybių yra galimybė užmegzti interaktyvų ryšį su klientu (pirkėju, vartotoju). Tokiu būdu galima pateikti ne tik informaciją apie save, bet ir sužinoti pirkėjo nuomonę, pageidavimus, pastabas. Tai galima atlikti per stebėtinai trumpą laiko tarpą. Neribotos interneto galimybės sąlygoja vartojančių skaičiaus nenutrūkstamą augimą. Tuo pačiu bet kuri įmonė, turinti savo svetainę internete, automatiškai tampa tarptautine įmone.

Statistikos departamento atlikto informacinių technologijų naudojimo namų ūkiuose tyrimo duomenimis, 2009 metų pirmąjį ketvirtį asmeninius kompiuterius namuose turėjo 52 % namų ūkių: mieste – 60 %, kaime – 37 %. Internetu namuose 2009 m. pirmąjį ketvirtį naudojos 55 % visų namų ūkių. Mieste interneto prieigą namuose turėjo 62 %, kaime - 41 % namų ūkių.

Perduoti informaciją galima ne tik internetu, bet ir sakytiniu būdu. Įvairūs tyrimai rodo, kad nuo 45 % iki 75 % viso laiko žmonės praleidžia klausydamiesi. Taigi klausymas sudaro didžiąją žmogaus

informacijos priėmimo dalį. Kaip teigia A. Kazlauskienė (2007), informaciją perduoti galima tokiais būdais: laiptiniu, koncentrinu, chronologiniu, analoginiu, dedukciniu, indukciniu.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikinių informavimo priemonių yra daug ir įvairių, ir jos gali pasiekti bet kokią visuomenės dalį, tačiau reikia žinoti kokios informavimo priemonės yra priimtinos tikslinei auditorijai.

1.3. Informacijos vadybos samprata

Sparti informacinių technologijų plėtra sudarė sąlygas plėtoti globalios visuomenės idėją. Šiuolaikinės informacinės technologijos ir telekomunikacijos sparčiai ir gana agresyviai braunasi ne tik į žmonių darbo aplinką, valstybės ir pasaulio gyvenimą, bet ir kasdieninę šeimos buitį. Šis procesas įgauna svarbią ekonominę, politinę, visuomenę, ir socialinę reikšmę, sudarydamos sąlygas iš industrinės visuomenės pereiti į informacinę. Ir moksle, ir versle vis dažniau vartojamos tokios sąvokos kaip informacinė visuomenė, informacijos vadyba, žinių vadyba, žinių ekonomika, žinių valdymas (Paliulis, Pabendinskaitė, Šaulinskas, 2007).

Savarankišką informacijos mokslų kryptį pasaulyje imta vadinti „informacijos mokslais“, „informacijos vadyba“, „informologija“. Kaip teigia R. Gudauskas (2000), socialinių mokslų erdvėje save matanti informologija siekia plėtoti bendrąją informacijos teoriją, į technologijas žvelgia tik kaip į priemonę, o ne galutinį tikslą: čia svarbiausia yra pajėgti valdyti tą informacijos technologijų socialinę ir ekonominę įtaką, kuri transformuoja organizacijas ir iš esmės pertvarko visuomenę.

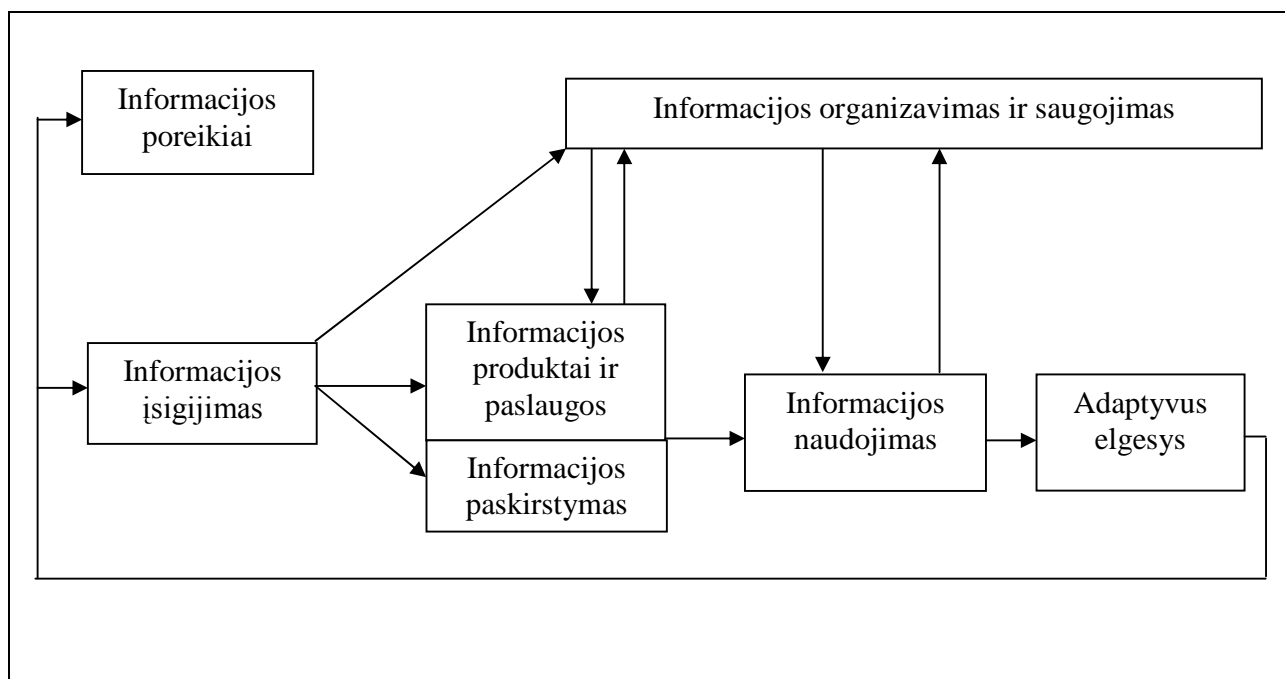
Informacijos vadybos savarankiško reiškinio formavimasis, prasidėjęs 1970 – 1980 m., buvo sąlygotas praktinių socialinių poreikių (rinkti, kaupti, atrinkti, organizuoti informaciją dėl efektyvaus ir tikslingo panaudojimo organizacijoje), egzistuojančių labai plačioje žmogiškosios veiklos plotmėje. Praktiškai bet kuriame kontekste informacijos vadybos klausimai yra aktualūs (Markevičiūtė, 2008).

Pasak C. Laudon, P. Laudon (1998), informacijos vadyba akcentuoja informacijos, kaip organizacijos strateginių išteklių, valdymą, prilygindama juos kitiems ekonominiams ištekliams, tokiems kaip gamtos ištekliai, darbas, finansai, išryškindama informacijos vertės ir kokybės kriterijus: patikimumas, laikas, greitis, tikslumas ir kt. Informacijos vadyboje susitelkiama į išreikštines žinias, struktūruotas informacijos valdymą, kuris dažniausiai realizuojamas pasitelkiant informacines sistemas.

Kaip teigia O. Z. Atkočiūnienė (2006), informacijos vadybai skiriama vis daugiau dėmesio ir informacinių technologijų ir verslo sektoriuose. Ji parodo tikrąjį ryšį tarp informacinių technologijų ir verslo, pateikia mechanizmą, kaip valdyti verslo informaciją ir padeda pamatus verslo vertei kurti.

Pasak A. Augustinaičio (1996), informacijos išteklių vadyba, komunikacijos vadyba, apdorojimo vadyba – tai informacijos vadybos branduolys, pagrindinės struktūrinės dalys. Ne mažiau svarbūs – strateginė vadyba, kokybės vadyba, pokyčių vadyba, intelekto išteklių vadyba. Vadybinei informacijos mokslų problematikai vis labiau skverbiantis į žmogaus veiklos sritis, kurios šiuo požiūriu gali būti įvardijamos kaip informacinės, informacijos ištekliai suprantami nepalyginti plačiau, jais tampa žmonės, ir jie traktuojami kaip informacijos šaltiniai ar saugyklos plačiąja prasme.

T. D. Wilson nuomone, informacijos vadyba – tai vadybos principų taikymas informacijos įgijimui, organizavimui, kontrolei, sklaidai bei naudojimui ir galiausiai suinteresuotumas informacijos verte, kokybe ir vartojimu organizacijos veiklos gerinimui (Macevičiūtė, Wilson, 2002). D. Skyrme (2000) nurodė, kad informacijos vadyba – tai informacijos valdymas dėl organizacijos operacinių, funkcinių ir strateginių tikslų įgyvendinimo. Pasak J. Olaisen (1993), cituojamo O. Barčkutės (2002), bendrąja prasme informacijos vadyba reiškia informacijos identifikavimą, rinkimą, saugojimą, apdorojimą, apsaugą ir paskirstymą. Informacijos vadybos proceso modelis pateiktas 4 paveiksle.

4 pav. Informacijos proceso vadybos modelis

Šaltinis: Barčkutė, O. (2002). Šiuolaikinės verslo organizacijos informacijos išteklių vadybos filosofija. Informacijos mokslai, 22, p. 53.

Pagrindinis informacijos vadybos tikslas yra informaciją padaryti prieinamą reikiamu laiku ir reikiamoje vietoje (Schlögl, 2005).

Džeimsas Robertsonas (2005) identifikavo dešimt principų, užtikrinančių efektyvią informacijos vadybą:

- Suprasi ir gebėti valdyti sudėtingus aspektus;
- Koncentruotis į pasirinkimą;
- Kurti realiai matomą naudą;
- Išsikelti prioritetus atsižvelgiant į verslo poreikius;
- Tūkstantį kartų nuosekliai peržiūrėti visus galimus žingsnius;
- Būti pasiruošusiam vadovauti;
- Sumažinti rizikos laipsnį;
- Ekstensyviai komunikuoti;
- Pateikti reikšmingą vartotojų patirtį
- Pirmąjį projektą pasirinkti labai atsargiai.

Ypatingai svarbiais aspektais tampa informacijos identifikavimas, informacijos analizė, keitimasis informacija organizacijos viduje bei jos saugojimas. Informacijos kaip esminio išteklių svarbą atskleidžia kvalifikuotų žmonių, gebančių dirbti su informacija, poreikio augimas. Esminė problema tampa kaip išsaugoti ir kaip pasirinkti informaciją, kuri yra vertinga, kokį poveikį turi strateginiams organizacijos sprendimams. Organizacijose dirbantys žmonės su informacija privalo aiškiai suvokti, kada informacija yra reikalinga, kada ir kokią informaciją tiksliai panaudoti (Kyrk, 2004).

Priemonių informacijos turiniui pateikti yra labai daug ir įvairių. Jos nuolat tobulėja ir tobulėjant komunikacijos rūšims jų atsiranda vis naujų. Per pastaruosius dešimtmečius, vystantis kompiuterinei technikai ir plečiantis jos galimybėms, informacijai skleisti buvo pradėti naudoti kompiuteriniai tinklai ir sukurta pasaulinė interneto sistema, padėjusi plisti tarptautinei informacijai (Čereška, 2004).

Informacijos vadybos struktūra. Informacijos vadyba gali būti realizuojama keliais etapais, pradedant nuo informacijos įsigijimo ir analizės ir baigiant specifiniu taikymu. A. Smith, J. D. McKeen (2007) pasiūlė keturis informacijos vadybos įgyvendinimo etapus.

Pirmas etapas: informacijos vadybos strategijos vystymas. Strategija bendrais bruožais apibūdina nurodymus sprendimų apie informaciją priėmimui. Informacijos vadybos strategija turi būti kuriama ir prieinama tik aukštuose įmonės valdymo lygiuose (direktoriai, savininkai, vadovai), kadangi ji laikoma įmonės turtu. Ši strategija turi teikti detalią informaciją apie apskaitą, kokybę, našumą, riziką, konfidencialumą, apsaugą. Informacijai įtakojant daugelį verslo funkcijų, būtina, kad įvairių sričių

specialistai vystytų strategijos projektą. Į vystymo komandą turi įeiti informacinių technologijų, audito, teisės specialistai, saugumo pareigūnas.

Antras etapas: išryškinti operacinius elementus. Čia parodoma, kas yra reikalinga, kad informacijos vadyba būtų panaudojama praktiškai (strategija, žmonės, procesai, technologija, kultūra ir elgesys, vadovavimas). Kiekvienas elementas susideda iš atskirų dalių, kurios gali skirtis priklausomai nuo to, ką organizacija mano esant svarbiu. Informacijos vadybos struktūros operaciniai ir individualūs elementai parodo jos įvairovę bei veikimo sritis.

Trečias etapas: informacijos valdytojo pareigybės įsteigimas. Daugybė užduočių bei funkcijų, susijusių su informacijos vadyba turi būti tiksliai įvardijamos. Informacijos valdytojais turėtų būti verslininkai, kurie būtų atsakingi už informacijos tikslumą, gausumą, pagrįstumą, pilnumą, nuoseklumą. Kas turi priėti prie tam tikros informacijos, atsižvelgiant į konfidencialumo ir saugumo politiką, taip pat sprendžia valdytojai. Jie užtikrina plačiai auditorijai tam tikros informacijos prieinamumą.

Ketvirtas etapas: informacijos standartų sukūrimas. Standartai padeda užtikrinti kokybę, tikslumą, pasiekiamus rezultatus. Kada visos organizacijos dalys veikia pagal tuos pačius standartus, žymiai supaprastinami procesai ir technologijos, kurie naudoja informaciją. Žinoma, skirtingi informacijos standartai, naudojami skirtingų verslininkų grupių, mažina informacijos vadybos efektyvumą. Be abejo, ne visa informacija turi būti standartizuota. Standartai taikomi tik tokiai informacijai, kuri naudojama daugiau nei vieno verslo objekto. Kuomet informacija naudojama plačiai, naudinga turėti metaduomenų saugyklą, kurioje saugomi informacijos apibūdinimai, keitimo ir naudojimo standartai, procesų, modelių ir programų kryžminės nuorodos. Šiame etape labai svarbus mokymasis ir žinių įsisavinimas.

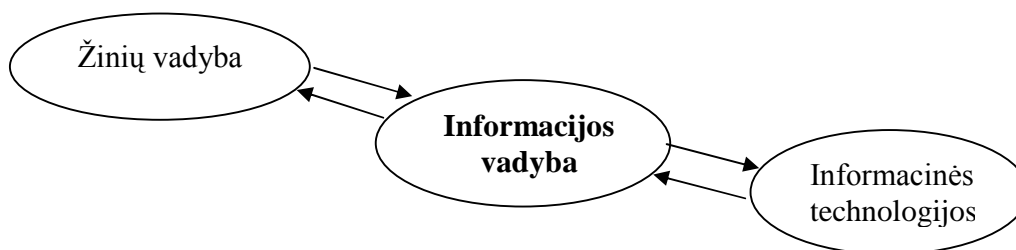
Apibendrinant galima teigti, kad informacijos vadyba leidžia susieti materialiuosius intelektinius, organizacinius, kultūrinius, technologinius, veiksnius. Informacijos vadyba suprantama kaip universali vadybos priemonė, taikoma mokslui, kultūrai, politikai, verslui, gamybai, kaip verslo strategijos dalis, siekiant įgyvendinti organizacijos tikslus. Tai įgyvendinama per procesinį valdymo modelį (informacijos poreikių nustatymas, informacijos įgijimas, informacijos paskirstymas, informacijos saugojimas, informacijos vertinimas ir kontrolė, informacijos panaudojimas).

1.4. Informacijos ir žinių vadybos sąsajos

Šiandieną ypač dažnai vartojami terminai „informacijos ir žinių visuomenė“, „žinių ir informacijos valdymas“, „žinių ekonomika“, „informacinės technologijos“, „žinių organizacija“, „žinių

darbuotojas“, „duomenų bankai“, „intelektualus kapitalas“ ir kt. Mokslo literatūroje akcentuojama, kad žiniomis grįsta ekonomika – tai pirmiausia stabili rinkos ekonomika, o jos viena iš pagrindinių varomųjų jėgų – žinios ir informacinės technologijos. Akivaizdu, kad kuriasi naujos vertybės. Jomis tampa neapčiuopiami organizacijos ištekliai, kurių negalima prilyginti materialiems ištekliams nei verte, nei įsigijimo metodais (Atkočiūnienė, 2006). Žinių vadybos koncepcija jau apie dešimtmetį yra susilaukusi didžiulio dėmesio, kuris nemažėja (Pozni, Koenig, 2002). T. D. Wilson (2002), kritikuojantis žinių vadybos koncepciją, tvirtina, kad žinių vadybos terminas tik pretenzingesnis informacijos vadybos sinonimas, akcentuojantis sklaidos bei organizacijos praktikos dokumentavimo aspektus. Anot L. Markevičiūtės (2007), žinių vadyba – tai reiškinys, pretenduojantis tapti disciplina, bet pasižymintis fragmentiškumu, esantis be tvirto unifikuoto teorinio pagrindo.

Informacijos vadyba yra pagrindinė materija duomenų – informacijos – žinių nepertraukiamoje sekoje ir yra pagrindas tiek informacinių technologijų, tiek žinių vadybos srityse, kuriant verslo vertę (žr. 5 pav.)

5 pav. Informacijos vadybos svarba organizacijos sėkmei

Šaltinis: Smith, A., McKeen, J. D. (2007). Developments in practice XXIV: information management: the nexus of business and it. Communications of the Association for Information Systems, 19, p.36.

Remiantis X. H. Chen, M. M. Snyman, N. Swedass (2007), tarp informacijos vadybos ir žinių vadybos galima išvelgti tokius skirtumus:

- Skiriasi funkcijos. Informacijos vadyba susikoncentravusi į efektyvų skirtingų lygmenų informacijos valdymą, Žinių vadyba – siekia įgyvendinti įmonės tikslus.
- Akcentuojami skirtingi dalykai. Informacijos vadyba pirmiausiai pabrėžia naudingą informacinių technologijų valdymą organizacijoje. Žinių vadyba linkusi į organizacijos vystymą, intelektinės nuosavybės ir kompetencijų valdymą.
- Skirtingos susijusios disciplinos. Nepaisant to, kad informacijos vadyba prisideda prie žinių vadybos kūrimo, žinių vadyba lenkia informacijos vadybą tokiais aspektais, kaip žinių kūrimas, panaudojimas bei naudojimas žmogiškuoju veiksmu.

Tačiau X. H. Chen, M. M. Snyman, N. Swedass (2007) išvelgia ir panašumų:

- Nukreiptos organizacijos efektyvumui ir našumui gerinti. Informacijos vadyba efektyvina organizacijos veiklą per naudingą informacijos šaltinių ir technologijų panaudojimą, o žinių vadyba – per geros praktikos ir sėkmingų inovacijų dalinimąsi.
- Naudojasi informacinėmis technologijomis. Informacijos vadyba pirmiausiai akcentuoja naudingą informacinių technologijų valdymą organizacijoje, tuo tarpu žinių vadyba naudojasi informacinėmis technologijomis tam, kad žmonės galėtų rinkti, dalintis ir paskirstyti turimas žinias.
- Reikalauja patyrusių darbuotojų. Informacinės technologijos tėra tik įrankiai efektyviam verslui kurti. Būtent žmonės valdo informaciją ir žinias. Su šiomis disciplinomis dirbantys darbuotojai turi turėti daug žinių, kritinį mąstymą, patirties įvertinant informaciją, gautą iš nepažįstamų šaltinių.

Y. Malhotra (1998), cituojamas Z. O. Atkočiūnienės (2006) išskyrė štai tokius informacijos vadybos ir žinių vadybos skirtumus (žr. 3 lentelė).

3 lentelė

Informacijos ir žinių vadybos skirtumai

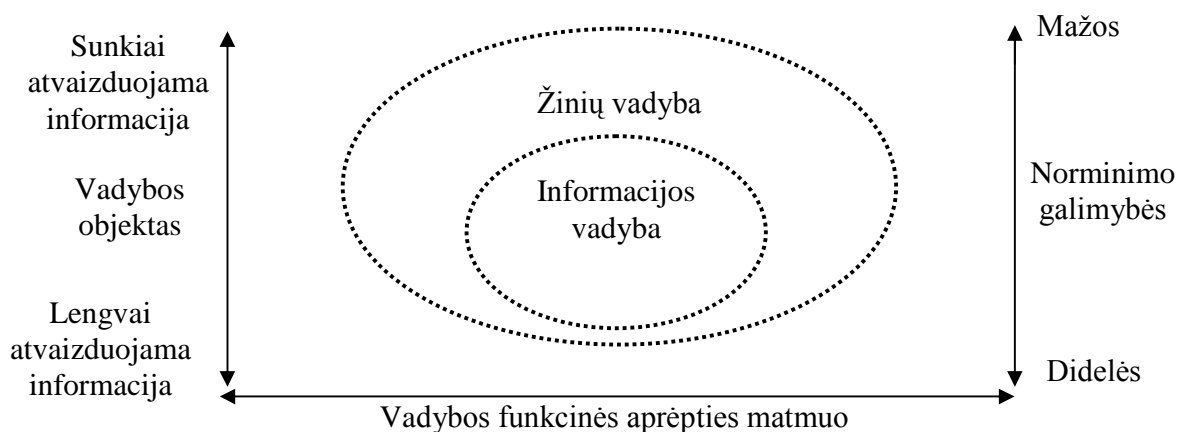
Informacijos vadyba	Žinių vadyba
Objektas	Sąvoka
Apibrėžtumas	Neapibrėžtumas
Informacija	Žmonės
Sistemos	Organizacija
Procesai	Santykiai
Operacijos	Inovacijos
Lėtas ir nuspėjamas pasikeitimas	Radikalus ir nesibaigiantis pasikeitimas
Naudojami užprogramuoti sėkmės receptai	Numatoma išankstinė reakcija
Technologijos	Nuspėjimas iš anksto ir adaptacija

Šaltinis: Malhotra, Y. (1998), cituojamas Atkočiūnienės Z. O. (2006). Informacijos ir žinių vadyba informacijos ir komunikacijos mokslų sistemoje. Informacijos mokslai, 37, p. 26.

Lyginant informacijos ir žinių vadybą matyti, kad informacijos vadyba remiasi informacijos technologijų tradicija, kuri yra linkusi sieti rezultatus su kiekybiniais rodikliais, žinių vadyba labiau pasitiki žmonių noru keisti savo elgesį, dalytis ir naudoti informaciją bei asmenines žinias siekiant organizacijos tikslų, tačiau griežtos takoskyros tarp informacijos vadybos ir žinių vadybos nėra. Apibendrinant informacijos vadybos ir žinių vadybos sričių problematiką svarbu paminėti tai, kad nors

dauguma žinių vadybos specialistų pripažįsta, kad žinių vadyboje svarbesnis „neišreikštinis“ matmuo, technologijų modernėjimas sukelia pokyčius, kai tos žinios skiriamos ne tik formalizuotai informacijai valdyti, bet ir pradeda „tikti“ neišreikštinių žinių fiksavimui ir valdymui. Taigi informacijos ir žinių vadyba neabejotinai viena su kita glaudžiai susijusios. Tvirtinimas, kad tai – skirtingos vadybos koncepcijos, prieštarauja jų objektams – informacijai ir žinioms, kurios pačios savaime reiškia viena kitą, tik kitokiu lygmeniu. Visiškai tapatinti šių vadybos formų taip pat negalima, nes išryškėja aiškūs skirtumai kalbant apie žinių kūrimą, informacijos technologijų svarbą ir įtaką. Žinių vadyba atitinka kritinius organizacijos adaptacijos, išlikimo ir kompetencijos klausimus vis labiau kintančioje aplinkoje. Ji įgyvendina organizacijos siekius, susijusius su informacijos, žmonių kūrybinių, inovacinių gebėjimų bei informacinių technologijų teikiamų galimybių sinergija.

Informacijos vadybos ir jos sąsajų su žinių vadyba analizė sudaryti modelį, kuriame analizės aspektas panaudotas kaip sąsajos dimensija (žr. 6 pav.).

6 pav. Vadybos sąsajų modelis

Šaltinis: Markevičiūtė, L. (2008). Informacijos vadybos aprėptys ir sąsajos. Informacijos mokslai, 44, p. 74.

Žinių vadyba, kai galimybė žinias transformuoti į informaciją, perleidžia savo objektą informacijos vadybai ir savo problematikos sferoje pasilieka tik tas žinias, kurias sudėtinga išreikšti. Žinių vadyba susijusi ne tik su informacijos, bet ir su personalo vadyba, bendrosios organizacijos kultūros, skatinančios bendravimą ir bendradarbiavimą, formavimu ir ugdymu.

Apibendrinant galima teigti, kad nors ir matyti akivaizdūs informacijos ir žinių vadybos skirtumai, tačiau jos neabejotinai viena su kita glaudžiai susijusios.

2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

2.1. Kokybinių ir kiekybinių tyrimų analizė

Tyrimo rezultatus ne visada galima pateikti kiekybine išraiška – skaičiais, todėl skiriami du sociologinių tyrimų tipai: kiekybiniai ir kokybiniai (Pruskus, 2004; Valackienė, Mikėnė, 2008). Ne visada sutariama ir dėl kiekybinių ir kokybinių tyrimų sampratų vartojimo. Visų pirma tai pasakytina apie kokybinį tyrimą, kuriam apibūdinti yra vartojama didelė sąvokų gausa (Kardelis, 2007).

Kur kas rečiau nesutarimų kyla vartojant kiekybinių tyrimų sąvokas. Anot V. Pruskaus (2004), kiekybinis tyrimas – tai toks empirinis tyrimas, kurio duomenis galima pateikti skaičiais (kiekybine išraiška). D. Krathwolh (1993), cituojamo K. Kardelio (2007) nuomone, kiekybiniuose tyrimuose dažniausiai taikomi eksperimentiniai metodai. R. Stake (1995), cituojamas K. Kardelio mano, kad kiekybiniai tyrimai gali būti vadinami statistiniais arba eksperimentiniais. Šios sąvokos akcentuoja kiekybinį duomenų analizės pobūdį bei nenatūralią tyrimo situaciją. Kiekybinis tyrimas – tai visada pozityvistinis tyrimas (svarbu aprašyti tai, kas objektyvu, realu ir bandyti tai paaiškinti). Šių tyrimų paskirtis patvirtinti esamą faktą (hipotetinį) ar jo nepatvirtinti. Kiekybiniams tyrimams būdinga:

- objektyvus požiūris į aplinką;
- nesikišimas į tikrovę, kai daromas tyrimas.

Kitai tariant, tiriama tai, kas yra, o ne tai, ko norėtume, kad būtų (Pruskus, 2004; Valackienė, Mikėnė, 2008).

Kiekybiniai metodai padeda tiksliau ir giliau nagrinėti dinامينius ir statistinius dėsningumus, suteikia sociologinių žinių formą, kuri skatina juos praktiškai naudoti socialinių procesų valdyme ir prognozavime. Pagrindinė kliūtis plačiau naudoti kiekybinius metodus yra nepakankamas daugelio sociologijos sričių formalizavimo lygis ir tyrėjų nepasirengimas operatyviems sociologiniams tyrimams, naudojant matematikos statistikos metodus (Tidikis, 2007).

Taigi, kiekybinį tyrimą galima apibūdinti kaip struktūrizuotą, besiremiantį iš mokslinės problemos išplaukiančia hipoteze, tyrimą, taikant matematinės statistinės analizės būdus tyrimo duomenims – skaičiams sutvarkyti (Kardelis, 2007).

Tuo tarpu JAV sociologas A. Bryman (1998), cituojamas V. Pruskaus (2004), kokybinį tyrimą nusako taip: kokybinis metodas yra multimetodas, apimantis interpretacinį, natūralistinį požiūrį į tiriamą subjektą. Tai reiškia, kad kokybinio tyrimo objektai yra natūralioje aplinkoje, o interpretuoti tiriamą reiškinį siekiama tokiais terminais, kokiais jį suvokia žmonės. Kokybinis tyrimas aprėpia atvejo tyrimą, gyvenimo istoriją, stebėjimo, istorinius, sąveikos, vizualinius ir kitokius tekstus (objektus),

kurie aprašo įprastinius ir probleminius individų gyvenimo momentus (Pruskus, 2004; Luobikienė, 2006; Tidikis, 2003).

J. Craswell, A. Bailey (1987), cituojami V. Pruskaus (2004), I. Luobikienės (2006) – pabrėžia, kad kokybinis tyrimas yra toks reiškinių suvokimo procesas, kuris yra grindžiamas griežtomis metodologinėmis tradicijomis ir kuris nagrinėja socialines arba žmonių problemas. Čia tyrėjas turi visuminį, holistinį stebimo objekto vaizdą analizuodamas informacijos nešėjų sakomus žodžius natūralioje aplinkoje.

Kokybiniai tyrimai pasirenkami dėl kelių priežasčių: kai mažai tirta sritis; kai įstringama vienoje konkrečioje srityje ir negalima toliau judėti į priekį; kai reikia paaiškinti reiškinį, o ne tik pateiktą statistiką; kai prireikia statistinių duomenų sociologinių interpretacijų; kai norima sužinoti, kaip iš tiesų problemą „mato“ patys respondentai, o ne iš išorės (t.y., kaip ji atrodo mums visiems); kai reikia pamatyti ne detalę, o visumos naudą (Pruskus, 2004; Valackienė, Mikėnė, 2008).

Pažymėtina, kad kokybiniai tyrimai reikalauja žymiai ilgesnio laiko ir daugiau išteklių, tyrėjas praleidžia tyrimo erdvėje pakankamai daug laiko rinkdamas išsamius duomenis ir ieškodamas vidinių ryšių. Juk pagrindinis klausimas, į kurį turi atsakyti tyrėjas yra ne „kas“ ir „kaip“ (tai kiekybinio tyrimo prerogatyva), bet „kodėl“ (Pruskus, 2004). Sociologinėje literatūroje, taip pat praktikoje, dažnai kiekybiniai tyrimo metodai priešpastatomi kokybiniams tyrimo metodams arba jie net supriešinami. Net tarp mokslininkų ilgai buvo nesutariama dėl vieno ar kitų metodų svarbos ir prioritetų (Kardelis, 2007). Esminis skirtumas yra tas, kad kiekybiniais metodais dirbantys tyrėjai dirba su keletu kintamųjų ir daugeliu atvejų, o kokybiniais metodais – keletu atvejų ir daug kintamųjų (Tidikis, 2003; Pruskus, 2004; Punch, 1998, cituojamas Luobikienės, 2006). Kaip teigia K. Kardelis (2007), labai svarbi kokybinių tyrimų ypatybė yra ta, kad šiems tyrimams netaikomi griežti imties tūrio reikalavimai, jų reprezentatyvumą lemia ne atsitiktiniai tiriamųjų parinkimo būdai, o lankstūs vienokie ar kitokie teoriniai kriterijai.

Taigi, kokybinį tyrimą galima apibūdinti kaip sistemingą, nestructūrizuotą atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimą natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį jų paaiškinimą (Kardelis, 2007). Pasak D. Krathwohl (1993), cituojamo K. Kardelio (2007), kokybinio ir kiekybinio tyrimo sąvokomis yra nusakomi du skirtingi požiūriai į tyrimą. Kiekybiniu požiūriu tyrime siekiama patvirtinti hipotezę, o kokybinio požiūrio atveju priimtinesni iš situacijų analizės kylantys paaiškinimai. Kokybiniam požiūriui būdingas siekimas suprasti, kaip individai suvokia bei aiškina pasaulį ir kaip individualiai kuriamos prasmės lemia jų elgesį. Kiekybiniu požiūriu nusakomas siekis ieškoti išorinių požymių, matuoti juos ir skaičiuoti, siekti vienintelio paaiškinimo, dėsnių, taisyklių, universalumo ir visuotinumą (Kardelis, 2007).

Įvertinus visus kiekybinio ir kokybinio metodų privalumus ir trūkumus tyrimui pasirinktas kiekybinis metodas, kadangi tyrimo imtis pakankamai plati ir kiekybinis metodas labiau paplitęs socialiniuose moksluose nei kokybinis metodas, kuris pasak R. Tidikio (2003) reikalauja didelių laiko ir intelektinių sąnaudų, jame daug neapibrėžtumo, išskyla rezultatų apibendrinimo problema.

2.2. Tyrimo organizavimas ir metodai

Tyrimo metodas tai tarpininkas tarp tyrėjo ir tiriamojo, kuris sustiprina, riboja arba iš viso izoliuoja tyrėjo poveikį, todėl gerai parengtas ar pritaikytas metodas žymiai palengvina tyrimą. Teigiama, kad nuo metodo priklauso viso tyrimo sėkmė. Todėl tyrimo metodams yra keliami dideli reikalavimai (Kardelis, 2007).

Tyrimo metodai – instrumentai, kurių pagalba pažįstama tiesa, atskleidžiama dėsningi objektyviojo pasaulio reiškinių ryšiai (Tidikis, 2003). Tyrimuose labai plačiai naudojami pirminiai duomenys, kurie gali būti renkami dviem būdais: apklausos ir stebėjimo. Šiame darbe pasirinktas kiekybinis apklausos metodas, kuris yra svarbiausias pirminių duomenų rinkimo metodas, plačiai paplitęs socialiniuose moksluose, kurio rezultatai pritaikomi visai populiacijai. Tai rodo metodo patikimumą, o antra – populiarumą dėl jo paprastumo. Tačiau pasak K. Kardelio (2002), tokia pažiūra į šį metodą ir masinis jo taikymas gali sumenkinti jo reikšmę moksliniuose tyrimuose. Apklausos metodas naudotas, siekiant išsiaiškinti studentų požiūrį į aplinkos problemas, aplinkosauginės informacijos sklaidą, studentų informuotumo lygį. *Apklausa* – tai tokia duomenų rinkimo technika, kai respondentai iš esmės tuo pačiu (arba artimu jam) metu atsakinėja į pateiktus klausimus (Kardelis, 2002).

Apklausos, kaip pirminių duomenų rinkimo metodas, padeda išsiaiškinti žmonių veiksmus lemiančias priežastis. Skiriamos raštiškos, žodinės, kompiuterinės ir telefoninės apklausos. Šiam tyrimui atlikti buvo naudota raštiška apklausos forma, kai respondentams pateikta anketa, kuri gali būti įteikta asmeniškai ar nusiųsta paštu. Anketinis metodas leidžia gauti konkrečius duomenis. Vienu metu galima apklausti didelį kiekį respondentų. (Kardelis, 2007).

Kaip papildomas metodas naudotas ir anketinė apklausa elektroniniu paštu. Ši forma ypač tinka socialiniuose tyrimuose, nes ji pigesnė, trunka trumpiau nei interviu, tačiau metodo trūkumas – menkas anketų grįžtamumas (Kardelis, 2002).

Taikant anketavimą, kaip sociologinės informacijos rinkimo būdą, respondentai patys (raštu) atsako į tyrėjo pateiktus anketos klausimus. Anketos gali būti įvairios: Oficiali anketa – atsakęs į klausimus asmuo pasirašo savo vardą ir pavardę ir pateikia kitų duomenų. Anoniminė (bevardė) anketa – atsakęs asmuo lieka nežinomas. Šiame tyrimo anketos yra anoniminės. Pagal atsakymų formą

anketos gali būti uždaros, atviros, pusiau atviros. Uždaroje yra pateikti klausimai ir atsakymai. Atsakančiajam reikia tik pasirinkti vieną jų. Atviroje anketoje atsakymų nėra arba jie tik orientaciniai, atsakantysis paprastai rašo savo atsakymą (Tidikis, 2003).

Šio tyrimo anketa (žr. 1 priedas) susideda iš demografinio ir diagnostinio bloku. Anketos demografinis blokas sudarytas iš klausimų, skirtų informacijai apie respondentų lytį, amžių, studijų kryptį surinkti, tam, kad pagal šias sritis būtų galima kuo objektyviau įvertinti jų nuomonę. Diagnostinis klausimyno blokas skirtas išsiaiškinti respondentų nuomonę apie aplinkosauginės informacijos sklaidos procesą, studentų informuotumo lygį ir jų požiūrį į informaciją apie aplinką. K. Kardelis (2002) išskiria keturis klausimų tipus – atvirus ir uždarus, tiesioginius ir netiesioginius. Tiesioginiai klausimai yra tie, kuriais bandoma be užuolankų gauti atsakymą į dominantį klausimą. Pvz., *Iš kurio informacijos šaltinio daugiausia sužinote apie aplinkos būklę ir problemas?* Netiesioginiai klausimai yra tie, kuriais siekiama gauti informacijos apie respondentų jautrias temas, kai yra tikimybė, jog jis gali pateikti neteisingą atsakymą ar apskritai nenorėti atsakyti (Kardelis, 2002). Pvz., *Kurioje aplinkosaugos srityje turite daugiausia žinių?* Šiame tyrime vyrauja daugiausia uždaro tipo tiesioginiai klausimai, tačiau yra ir keletas netiesioginių bei du atviri klausimai. Anketoje buvo 12 klausimų, į kuriuos atsakant buvo galima žymėti kelis variantus. Norint gauti kuo tikslesnę informaciją iš respondentų, anketa sudaryta iš 27 klausimų ir 8 teiginių, kurie yra nesudėtingi ir užima nedaug laiko anketai užpildyti.

Vienas svarbiausių imties sudarymo reikalavimų yra reprezentatyvumas, nes būtent ši charakteristika lemia, ar ištyrus imtį galima padaryti patikimas išvadas apie visą populiaciją. Tačiau didelės imtys naudojamos retai, kadangi panašaus patikimumo informaciją galima gauti ir iš vidutinio didumo imčių, nes reprezentatyvumas priklauso ne tik nuo imties didumo, bet ir nuo jos sudarymo metodo (Čekanavičius, Murauskas, 2002). Tyrimo imtį sudaro dieninio skyriaus Šiaulių universiteto ir Šiaulių kolegijos 18 – 25 metų amžiaus studentai. Tyrimo imtis gali būti skaičiuojama taikant V. Jadov (1987) formulę. Tarkime mus tenkina 95 % patikimumas, tai $\Delta = 0,05$; $N = 5287$;

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}} = \frac{1}{0,05^2 + \frac{1}{5287}} = 372;$$

Čia: n – atvejų skaičius atrankinėje grupėje,
 N – generalinė aibė,
 Δ – paklaidos dydis.

Apibendrinant, galima būtų paminėti, kad tyrimo metu iš 450 išdalintų anketų, susigrąžintos 402, tai sudaro 89,3 % visų išdalintų. Apklausoje toks atsakiusių procentas yra pakankamas apklausą laikyti reprezentatyvia, todėl surinktų anketų skaičius leidžia daryti patikimas išvadas apie informacijos apie aplinkos būklės sklaidą ir visuomenės informuotumo lygį.

Duomenų kodavimas ir suvedimas. Prieš apdorojant surinktą anketų informaciją, buvo patikrinta jų užpildymo kokybė, ar visos anketos užpildytos teisingai, ar visi klausimai atsakyti, ir suteikti kodai kiekvienam klausimui ir klausimų blokui (pvz., “Ar skaitote straipsnius, kuriuose teikiama informacija apie aplinkos problemas/būklę?”, kodai: 1 – *visuomet*, 2 – *kasdien*, 3 – *kartais*, 4 – *neskaitau*). Kaip jau jau buvo minėta, anketa buvo suskirstyta į dvi pagrindines dalis (žr. 4 lentelę): demografinę ir diagnostinę.

4 lentelė

Tyrimo anketos dalys ir anketos klausimų pavyzdžiai

Tyrimo anketos dalys		Tyrimo anketos klausimų pavyzdžiai
Demografinė dalis		1. Jūsų amžius
		2. Jūsų lytis
		3. Studijų kryptis
Diagnostinė dalis	Informacijos sklaidos priemonėmis teikiama informacijos vertinimas	8. Ar esate skaitę bent vieną mokslinį straipsnį aplinkos apsaugos tema?
		9. Ar skaitote straipsnius, kuriuose teikiama informacija apie aplinkos problemas/būklę?
		10. Kokio tipo straipsniams teikiate pirmenybę?
		11. Kaip dažnai lankotės specializuotuose tinklalapiuose, kur skelbiama informacija apie aplinkos būklę?
		13. Įvertinkite savo apsilinkosauginį informuotumą
		16. Iš kurio informacijos šaltinio daugiausia sužinote apie aplinkos būklę/problemas?
		17. Kuris šaltinis Jums priimtinausias ieškant informacijos apie aplinkos būklę/problemas?
		18. Kuri informavimo priemonė padeda lengviausiai įsiminti informaciją apie aplinką?
		19. Kieno teikiama informacija apie aplinką labiausiai pasitiktite?
	Studentų aplinkosauginis informuotumas	4. Ar žinote apie 1998 m. birželio 25 d. Danijoje priimtą Orhuso konvenciją, kuri suteikia piliečiams teisę gauti informaciją apie aplinką, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus aplinkosauginiais klausimais?
		5. Kurias 2009 metais įvykusias ekologines nelaimes girdėjote?
		6. Kurių nevyriausybinių organizacijų (NVO) veikla Jums yra žinoma/girdėta?
		12. Kokiu tikslu ieškote aplinkosauginės informacijos?
		14. Kurioje aplinkosaugos srityje turite daugiausia žinių?
		20. Kaip dažnai žiūrite laidas aplinkosaugine tematika?
	Studentų nuomonės analizė informacijos apie aplinką aspektu	23. Apie kurią 2009 m. vykusią aplinkos apsaugos akciją buvote informuotas/domėjotės/girdėjote daugiausia?
		25. Kiek informacijos galima rasti apie aplinkos būklę/problemas?
		7. Studentų nuomonė apie aplinkos informaciją.
		15. Kokiais aplinkos klausimais reikėtų intensyviau informuoti visuomenę?
		21. Kaip Jūs manote, ar laidos aplinkosaugos tema reikalingos?
		22. Ką manote apie aplinkos tvarkymo akcijas?
		24. Kurios vietovės gyventojai mažiau informuoti apie aplinką?
		26. Kieno elgesį galėtų labiausiai pakeisti teikiama papildoma informacija apie aplinką?
	27. Įvardinkite didžiausią Lietuvoje aplinkos problemą?	

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Iš gautų anketų duomenų atlikta kiekybinė duomenų analizė. Pirmiausia duomenys apdoroti matematinės statistikos metodais. Anot V. Sakalausko (1998), statistika padeda apibendrinti duomenis ir atskleisti, kas tiriamųjų grupėje yra tipiška ir kas netipiška. Be to, statistika naudojama parodyti ryšius tarp kintamųjų, panašumus ir skirtumus tarp grupių, nustatyti paklaidą, kuri atsiranda parenkant tiriamųjų grupę bei daryti kitokias išvadas apie populiaciją. Apdorojus duomenis, atlikta teorinė jų analizė ir palyginta su kitais mokslinių bei statistinių tyrimų rezultatais. Išanalizavus tyrimo duomenis, patvirtinama arba paneigiama iškelta tyrimo hipotezė. Tyrimo informacijos apdorojimui naudota *Microsoft Office Excel* bei *SPSS* programiniai paketai.

Lyginant skirtingo amžiaus, lyties ir studijų krypties respondentų rezultatus, nustatytas statistinis reikšmingumas, naudojant Pirsono χ^2 kriterijų (Pearson chi – square) (t-testo analogas ranginėms skalėms). Pasirinktas statistinio reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$. Taip pat darbe naudotas kintamųjų tiesinei priklausomybei vertinti Spirmeno koreliacijos koeficientas (r_s). Spirmeno koreliacijos koeficientas skaičiuojamas naudojant ne išmatuotas kintamųjų reikšmes, bet jų rangus – eilės numerį variacinėje eilutėje, todėl šis koeficientas vadinamas ranginiu.

Koreliacijos koeficiento interpretavimas pateikiamas 5 lentelėje.

5 lentelė

Koreliacijos koeficiento reikšmės

r_s reikšmė	Vertinimas
$\leq 0,3$	labai silpnas ryšys
nuo $-0,5$ iki $-0,3$ arba nuo $0,3$ iki $0,5$	silpnas ryšys
nuo $-0,7$ iki $-0,5$ arba nuo $0,5$ iki $0,7$	vidutinio stiprumo ryšys
nuo $-0,9$ iki $-0,7$ arba nuo $0,7$ iki $0,9$	stiprus ryšys
nuo $-1,0$ iki $-0,9$ arba nuo $0,9$ iki $1,0$	labai stiprus ryšys

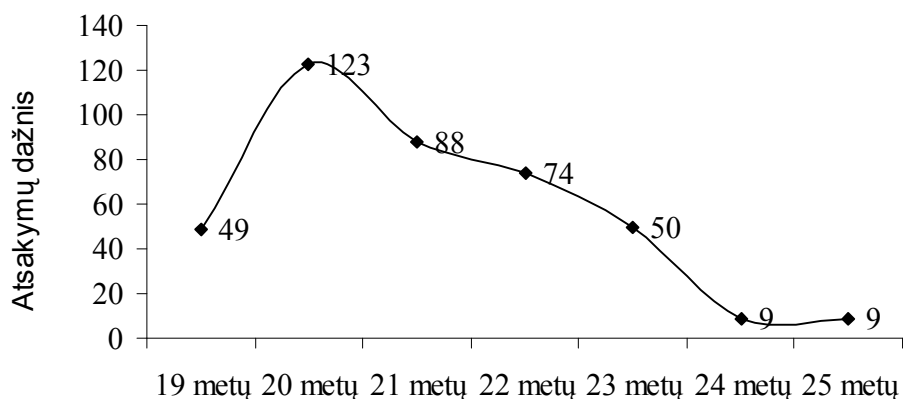
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Augutis, J., Krikštolaitis, R. (2006). *Kompiuterinis tyrimo duomenų apdorojimas*. Europos socialinis fondas.

Magistriniame darbe analizuojami tik statistiškai patikimi ryšiai, kurie atitiko sąlygą (r_s) $\leq -0,3$ arba (r_s) $> 0,3$. Koreliacija buvo naudojama žmonių nuomonių kryptingumo įvertinimui.

3. INFORMACIJOS APIE APLINKĄ SKLAIDOS ĮVERTINIMAS

3.1. Pagrindiniai socialiniai ir demografiniai respondentų duomenys

Šiame skyriuje analizuojamos bendrosios apklaustų respondentų socialinės ir demografinės charakteristikos. Kaip buvo minėta 2 skyriuje, anketos buvo išdalintos atsitiktine tvarka tikslinės grupės asmenims, tai yra Šiaulių universiteto ir Šiaulių kolegijos dieninio skyriaus įvairias specialybes studijuojantiems studentams. Iš viso apklausoje dalyvavo 402 respondentai. Apibendrinus visų surinktų anketų duomenis matyti, kad didžioji dauguma respondentų buvo 20 metų amžiaus. Tai sudarė beveik trečdalį visų apklaustųjų studentų – 30,6 % (žr. 7 pav.). Jauniausi respondentai buvo 19 metų, o vyriausi – 25 metų amžiaus.

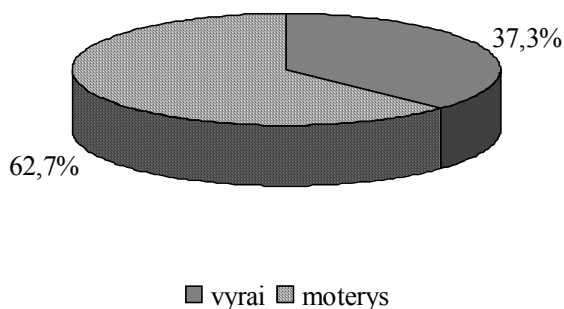
7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N=402)

Lyginant skirtingo amžiaus grupių atsakymus į anketos klausimus, galima nustatyti kaip skirtingo amžiaus studentams rūpi teikiama informacija apie aplinką, kiek jos gaunama, kaip ši informacija suvokiama, vertinama ir įsisavinama.

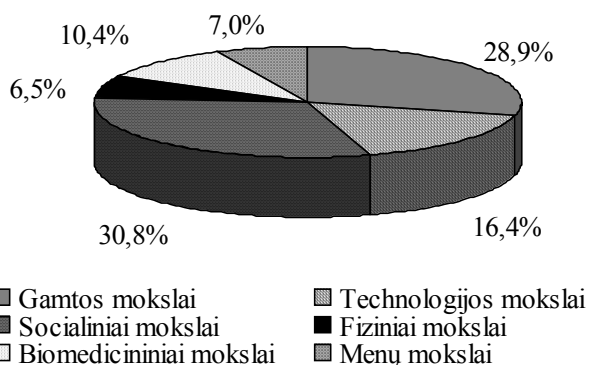
Didžiąją respondentų dalį pagal lytį sudarė moterys – 62,7 % (252 studentai, žr. 8 pav.). Remiantis 2008-2009 m. Statistikos departamento duomenimis, Lietuvos aukštosiose mokyklose besimokančiųjų moterų dalis sudarė 59,25 % visų studentų. Taigi apklausoje dalyvavę studentai pasiskirsto panašiu santykiu, todėl šie apklausos rezultatai leidžia teigti, jog tyrimas yra objektyvus ir nevienašališkas lyties atžvilgiu.

Siekiant išsiaiškinti kaip viena ar kita studijų programa įtakoja jaunimo požiūrį ir nuomonę aplinkos informacijos sklaidos tema, studentų buvo paprašyta nurodyti studijų kryptį, kurioje šiuo metu

studijuoja. Daugiausia anketų buvo užpildyta socialinius bei gamtos mokslus studijuojančių studentų, o mažiausiai – fizinių ir menų mokslų krypties studentų (žr. 9 pav.).

8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N=402)

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų kryptį (N=402)

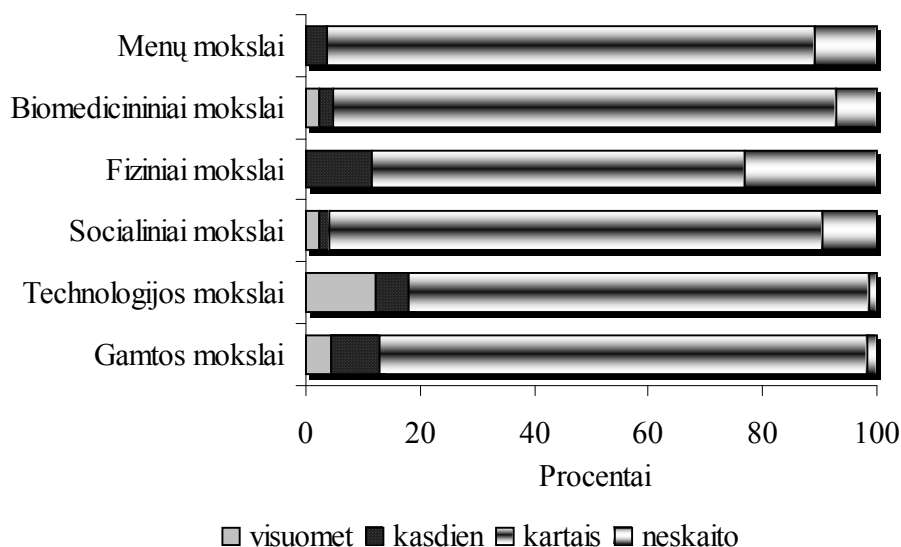
Išanalizavus demografinius respondentų duomenis, toliau nagrinėjami kiti gauti rezultatai bei ieškoma statistinio priklausomumo lyginant klausimų atsakymus.

3.2. Informacijos sklaidos priemonėmis teikiamos informacijos vertinimas

Informacinėje visuomenėje kuriantis naujoms komunikacijos priemonėms, informaciją pateikti galima labai įvairiai, nes nuolatos tobulėjant mokslui, informavimo priemonių spektras sparčiai plečiasi. Įvairiais būdais sklindančios informacijos perdavimo efektyvumas skiriasi, todėl labai svarbu pasirinkti tinkamą informacijos perdavimo kanalą, kad informacija apie aplinką būtų pasiekama ir taptų kuo patrauklesnė ir pastebima bet kuriai auditorijai.

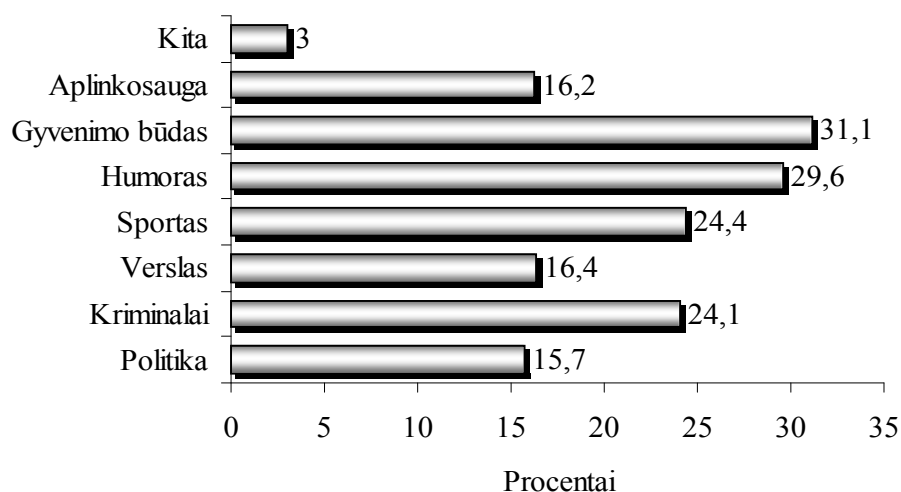
Realizuojant tyrimo uždavinį, kuriuo numatyta išanalizuoti sklaidos priemonių, kuriomis sklinda informacija apie aplinką efektyvumą, respondentų iš pradžių buvo prašoma nurodyti ar jie yra skaitę bent vieną mokslinį straipsnį aplinkos apsaugos tema. Didžioji dauguma studentų (78,9 %) pažymėjo, kad jiems teko domėtis aplinkosaugine tematika. Taip pat norėta sužinoti, ar respondentai skaito straipsnius, kuriuose skelbiama informacija apie aplinkos būklę bei problemas ir kaip dažnai tai daro. Apklausos duomenys liudija, kad didžioji dalis respondentų (83,8 %) kartais paskaito straipsnius aplinkosaugine tema. Tik 9,5 % apklaustųjų pažymėjo, jog skaito tokius straipsnius visuomet arba kasdien. Visiškai nesidominčių informacija apie aplinkos problemas studentų skaičius sudarė 6,7 %. Analizės metu nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp respondentų studijų krypties ir

skaitomų straipsnių aplinkos apsaugos tema ($\chi^2=42,83$; $df=15$; $p=0,0001$). Technologijos mokslus studijuojantys respondentai (18,8 %) labiausiai skaito straipsnius, kuriuose teikiama informacija apie aplinkos būklę (žr. 10 pav.), taip pat nuolat tai daro gamtos mokslų studijas pasirinkę studentai (12,9 %). Biomedicininį, menų ir fizinių mokslo sričių studentai tokio tipo straipsnius skaito tik kartais. Galima daryti prielaidą, kad teikiama informacija apie aplinką kartais domisi jauni žmonės, tačiau dažniausiai studentai tokios informacijos ieško tam, kad galėtų atlikti jiems pavestas mokslo užduotis.

10 pav. Straipsnių apie aplinką skaitomumas priklausomai nuo studijų krypties (N=402)

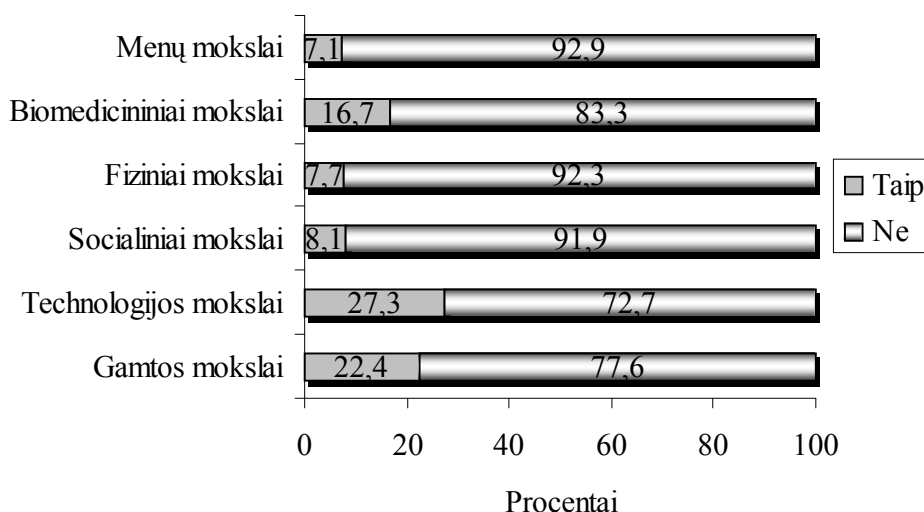
Siekiant išsiaiškinti respondentų domėjimąsi straipsnių teikiama informacija, jų buvo klausta, kokio tipo straipsniams studentai teikia prioritetą (žr 11 pav.).

11 pav. Dažniausiai skaitomų straipsnių rūšys (N=402)

Apklausoje rezultatai liudija, kad jaunimui labiausiai aktualūs bulvarinės spaudos straipsniai apie gyvenimo būdą ir humoristiniai straipsniai. Iš paveikslo matyti, kad mažiausiai studentų teikia pirmenybę verslo (66 respondentai), aplinkosaugos (65 respondentai) ir politikos (63 respondentai) straipsnių tipams. 3 % respondentų išskyrė kito tipo straipsnius – tai įvairaus tipo moksliniai straipsniai, informacinės technologijos, švietimas ir kt. Galima teigti, kad studentų nedomina straipsniai aplinkosaugos tema, jiems priimtinesnė ir įdomesnė informacija apie gyvenimo būdą, humoristinius įvykius, sporto ir kriminalines naujienas.

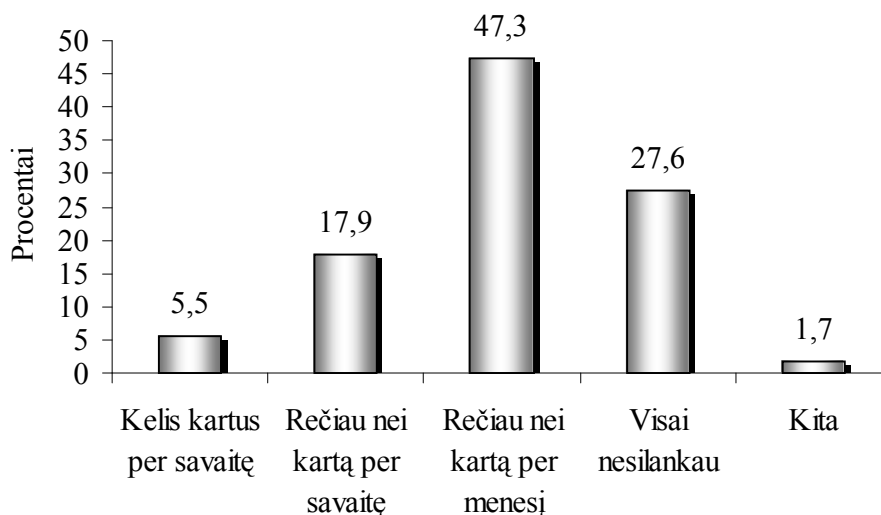
Analizuojant duomenis pagal studijų kryptį pastebėta (žr. 12 pav), kad pirmenybę straipsniams aplinkosaugos tema daugiausia teikia technologijos bei gamtos mokslų studijų programa besimokančių studentų ($\chi^2=18,41$; $df=5$; $p=0,002$). Šiek tiek mažiau biomedicinos mokslų srities studentai, o mažiausiai domisi menų mokslų atstovai. Viena iš priežasčių yra ta, kad technologijos ir gamtos mokslų fakultetuose studijuojamos studijų programos plačiau nagrinėja su aplinka susijusią informaciją negu kitos mokslo kryptys, todėl jiems ši informacija aktualesnė.

12 pav. Aplinkosaugos straipsnių skaitomumas pagal studijų kryptį (N=402)

Išsiaiškinus kokio tipo straipsniams jaunimas teikia pirmenybę, respondentų buvo paklausta, kaip dažnai jie lankosi specializuotuose tinklalapiuose, kuriuose skelbiama informacija apie aplinkos būklę. Apklausos duomenys rodo (žr. 13 pav.), kad beveik puse respondentų ieško informacijos apie aplinką specializuotuose tinklalapiuose rečiau nei kartą per mėnesį. Kelis kartus per savaitę informacijos apie aplinką specializuotuose tinklalapiuose prireikia vos 5,5 % respondentų, o rečiau nei kartą per savaitę – beveik penktadaliui studentų. Silpnas koreliacinis ryšys parodė, kad respondentų lankymąsi specializuotuose tinklalapiuose įtakoja dėmesys esamai aplinkos būklei ($r_s=0,411$ N=402, $p<0,01$).

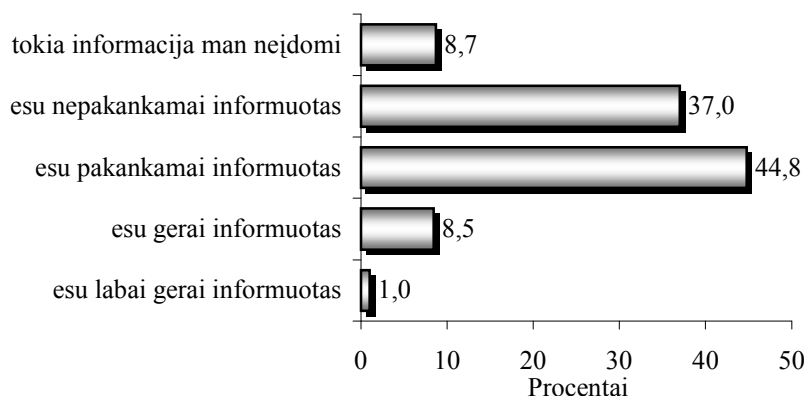
Taip pat duomenų analizės metu nustatyta, kad kuo daugiau studentų lankosi specializuotose tinklalapiuose, tuo daugiau jų mano, kad yra pakankamai gerai informuoti aplinkosaugos srityje ($r_s=0,505$ $N=402$, $p<0,01$). Verta paminėti, kad truputį daugiau nei ketvirtadalis apklaustųjų studentų (27,6 %) visiškai nesilanko tokiuose tinklalapiuose.

13 pav. Respondentų lankomumas specializuotose tinklalapiuose (N=402)

Apklausoje rezultatai leidžia spręsti, kad studentų dėmesys skelbiamai informacijai apie aplinkos būklę specializuotose tinklalapiuose nekelia didelio susidomėjimo, jiems tokia informacija nėra aktuali, įdomi.

Siekiant išsiaiškinti teikiamos informacijos apie aplinką sklaidos priemonių efektyvumą bei respondentų domėjimąsi aplinkos būkle, anketoje buvo paprašyta studentų nurodyti savo aplinkosauginį informuotumą (žr. 14 pav.).

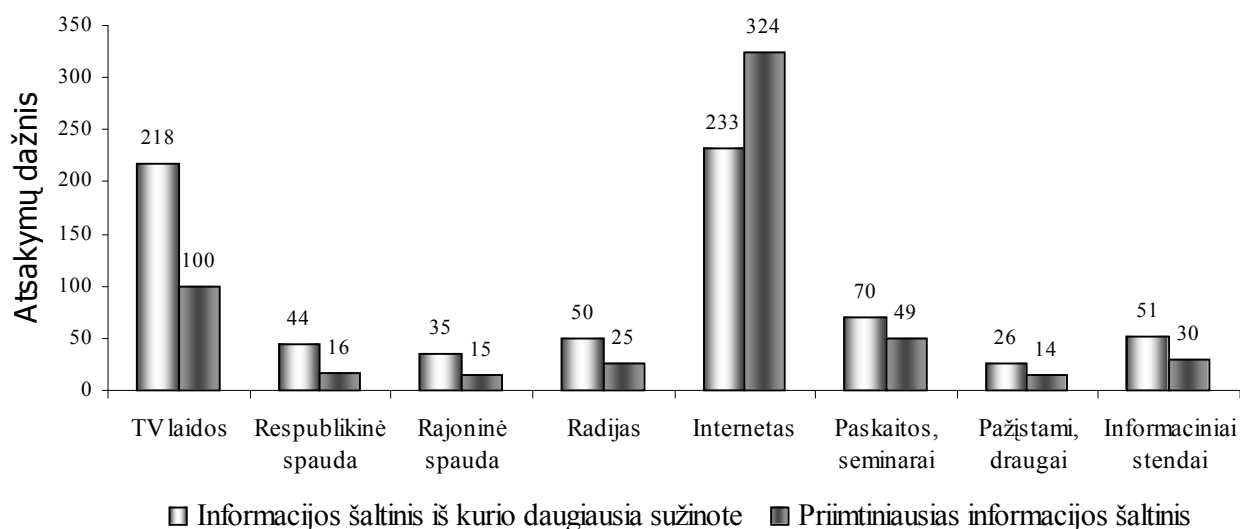
14 pav. Studentų aplinkosauginis informuotumas (N=402)

Iš paveikslo matyti, kad dauguma apklaustų studentų įsitikinę, jog jie yra pakankamai informuoti apie aplinką. Gerai informuotų ir labai gerai informuotų studentų skaičius šioje apklausoje sudarė vos dešimtadalį. Daugiau nei trečdalis respondentų nurodė, kad jiems trūksta informacijos apie aplinką ir jie yra nepakankamai informuoti, todėl galima tvirtinti, jog informacijos apie aplinką jaunimui visgi trūksta. Tai atsispindi ir 2008 metais Lietuvoje atlikto viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės „TNS Gallup“ tyrimo rezultatuose, kuriuose nustatyta, kad net šeši iš dešimties Lietuvos gyventojų jaučiasi per mažai informuoti apie aplinkosaugos problemas. Blogiau už lietuvius informuoti yra tik rumunai ir bulgarai (Rašimaitė, 2008). Verta paminėti, kad nemaža dalis apklaustųjų (8,7 %) atsakinėdami į šį klausimą nurodė, jog tokia informacija jų visiškai nedomina.

Galima teigti, kad didesnioji jaunimo dalis jaučiasi pakankamai informuota aplinkos klausimais, tačiau kita, tik 7 % procentinio punkto mažesnė apklaustųjų respondentų dalis, teigia visiškai priešingai – jie jaučiasi nepakankamai informuoti, jiems informacijos apie aplinką yra pateikiama per mažai arba jie patys tos informacijos priimti nenori, nes tiesiog ši informacija neįdomi. Tyrimo rezultatai iš dalies patvirtino mokslinio tyrimo hipotezę, kad visuomenė yra nepakankamai informuota apie aplinką, jiems tokia informacija neįdomi.

Realizuojant tyrimo uždavinį, kuriuo numatyta išanalizuoti informacijos apie aplinką sklaidos priemones, respondentų buvo prašoma nurodyti iš kurio informacijos šaltinio daugiausia sužino apie aplinkos būklę ir problemas. Tyrimo duomenys atsispindi 15 paveiksle.

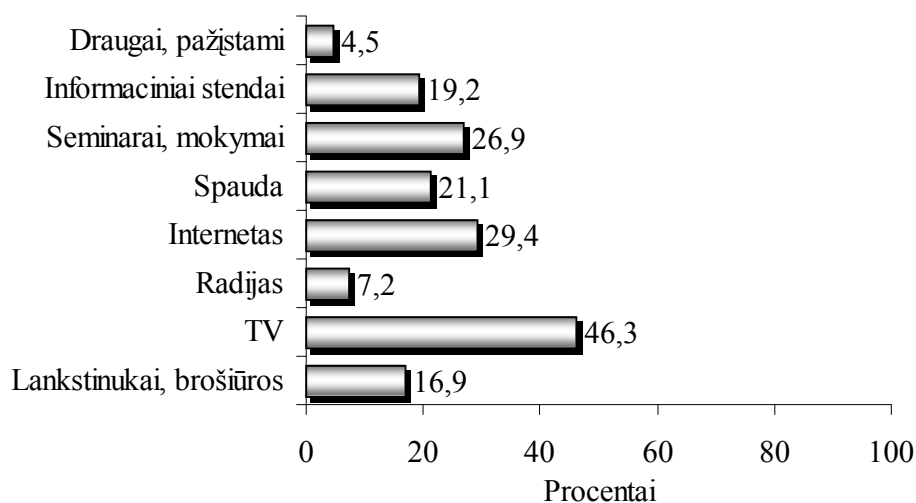
15 pav. Daugiausiai teikiantys ir priimtinausi ieškant informacijos šaltiniai (N=402)

Iš paveikslo akivaizdžiai matyti, kad daugiausia informacijos apie aplinką studentai gauna iš internetinių puslapių (58,0 %). Net 80,6 % apklaustųjų pažymėjo, kad priimtinausias informacijos šaltinis – internetas. Taip pat išsiskyrė iš kitų informacijos šaltinių televizijos laidos, puse respondentų

televiziją įvardijo kaip daugiausia informacijos apie aplinkos būklę ir problemas teikiančią šaltinį, o ketvirtadalis studentų paminėjo kaip priimtinausią informacijos šaltinį ieškant aplinkosauginės informacijos. Beveik penktadalis jaunimo teigė, kad daugiausia informacijos apie aplinką teikia paskaitos, seminarai. Kaip priimtinausią informacijos šaltinį ieškant informacijos apie aplinką 12,2 % respondentų nurodė paskaitas, seminarus. Verta paminėti, kad mažiausiai informacijos teikiantis šaltinis respondentams pasirodė draugai, pažįstami (6,5 %). Mažiausiai apklaustųjų taip pat nurodė draugus, pažįstamus kaip priimtinausią informacijos šaltinį ieškant informacijos apie aplinką.

Apibendrinat galima teigti, kad kuo daugiau respondentų sužino informacijos apie aplinką iš interneto, tuo daugiau studentų internetą laiko priimtinausiu informacijos šaltiniu ($r_s=0,410$ $N=402$, $p<0,01$). Internetas - tai populiariausia masinė informavimo priemonė jaunimo tarpe. Naudojantis internetu galima sužinoti beveik viską, todėl didžioji dalis visuomenės juo naudojasi, kadangi tai didžiausią auditoriją galintis aprėpti informacijos šaltinis.

Atliekant tyrimą, studentų buvo paklausta, kuri informavimo priemonė padeda lengviausiai įsiminti informaciją apie aplinką (žr 16 pav.).

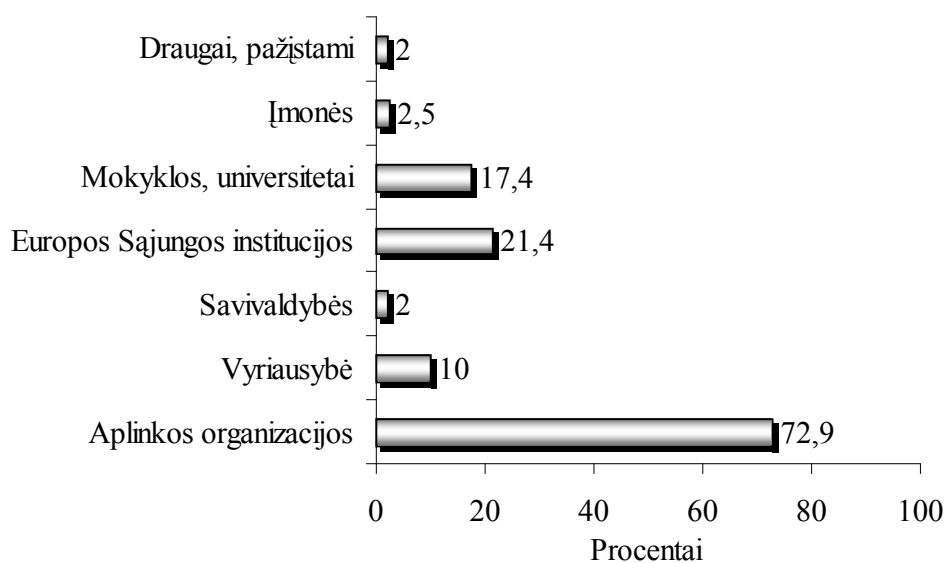
16 pav. Informavimo priemonė, padedanti lengviausiai įsiminti informaciją apie aplinką (N=402)

Beveik puse apklaustųjų paminėjo, jog įsiminti informaciją yra lengviausia žiūrint TV laidas, trečdalis studentų išskyrė internetą, ketvirtadalis jaunimo buvo už tai, jog seminarai ir mokymai padeda lengviausiai įsiminti teikiamą informaciją apie aplinką. Reikia pažymėti, kad kuo daugiau studentų teigiančių, jog seminarai, specialios paskaitos ir mokymai yra priimtinausias informacijos apie aplinką gavimo šaltinis, tuo daugiau jų mano, kad tokia informavimo priemonė padeda lengviausiai įsiminti tokią informaciją ($r_s=0,410$ $N=402$, $p<0,01$). Tokios informavimo priemonės, kaip spauda, informaciniai stendai ir lankstinukai, brošiūros, taip pat buvo paminėtos studentų, kaip lengviausiai

padedančios įsiminti informaciją apie aplinką, kurios sudarė atitinkamai 21,1 %, 19,2 % ir 16,9 %. Mažiausiai respondentų nurodė, kad lengviausia įsiminti draugų ir pažįstamų skleidžiamą informaciją apie aplinką.

Apibendrinant galima teigti, kad lengviausiai įsiminti informaciją apie aplinką tada, kai šią informaciją vienu metu galima matyti ir klausyti, kaip pavyzdžiui televizijos laidų žiūrėjimas, nors tokių laidų apie aplinką ir nėra didelis pasirinkimas. Kaip bus minima 3.3 skyriuje, beveik puse respondentų informacinių laidų aplinkosaugine tematika niekada nežiūri, todėl norint, kad visuomenė būtų informuota rūpimais klausimais ir ši informacija būtų lengvai įsisąmoninta, reikalingas platesnis informacinių laidų aplinkosaugine tematika spektras.

Atliekant tyrimą nustatyta, kad didžioji dalis respondentų labiausiai pasitiki aplinkos organizacijų teikiama informacija (žr. 17 pav.). Penktadalis studentų mano, kad patikimą informaciją apie aplinką teikia Europos Sąjungos institucijos, panaši dalis studentų įsitikinę, kad patikimą informaciją skleidžia mokyklos bei universitetai. Beveik jokio pasitikėjimo nekelia įmonių, savivaldybės ir draugų, pažįstamų skleidžiama informacija.

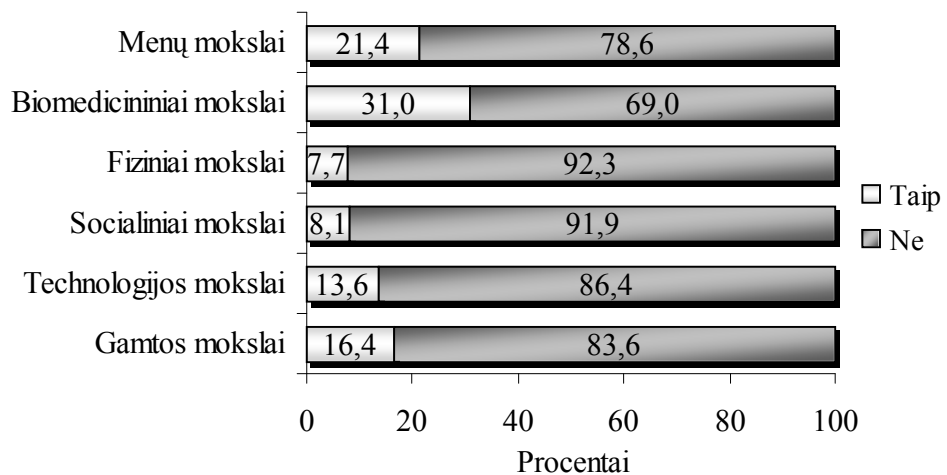
17 pav. Patikimiausias šaltinis, teikiantis informaciją apie aplinką (N=402)

Verta paminėti, kad didžiąją dalį informacijos apie aplinką visuomenei teikia aplinkos organizacijos, todėl studentai labiausiai pasitiki būtent šių organizacijų skleidžiama informacija.

Apibendrinant galima teigti, kad jaunimas tik kartais domisi informacija apie aplinkos būklę, problemas, informacijos specializuotuose tinklalapiuose ieško tik rečiau nei kas mėnesį, priimtinausia ir informatyviausia šaltinį laiko internetą, dauguma respondentų išskiria televiziją kaip lengviausiai padedantį įsiminti teikiamą informaciją informacijos šaltinį.

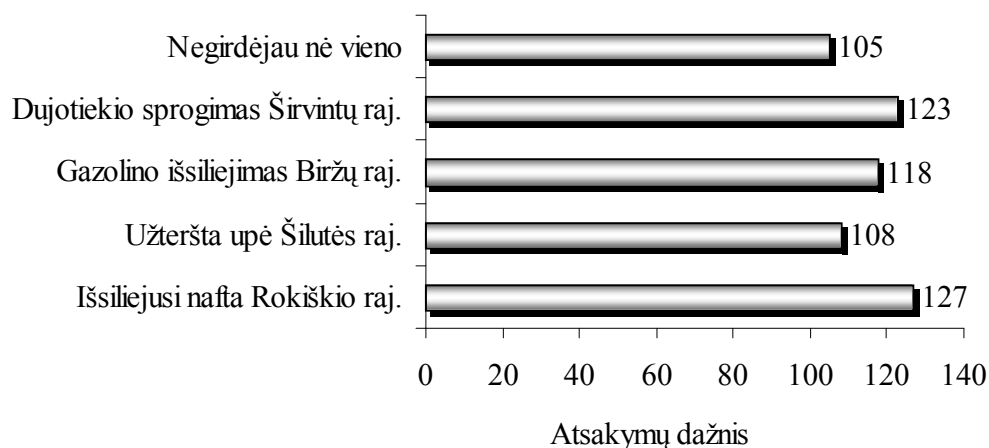
3.3. Studentų aplinkosauginis informuotumas

Studentų aplinkosauginis informuotumas gali priklausyti nuo keleto veiksnių, pvz., sklaidos priemonių efektyvumo, studentų domėjimosi informacija apie aplinką, dalyvavimo priimant aplinkosauginius sprendimus, kreipimosi į teismus aplinkosaugos klausimais, dalyvavimo aplinkos tvarkymo akcijose. Norint išsiaiškinti studentų informuotumą apie teisę gauti informaciją apie aplinką, respondentų buvo paklausta ar jie žino 1998 m. birželio 25 d. Danijoje priimtą Orhuso konvenciją, kuri suteikia teisę gauti informaciją apie aplinką, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. Nustatyta, kad vos 14,7 % visų apklaustųjų žino ar bent jau yra girdėję apie Danijoje priimtą konvenciją, o likusioji respondentų dalis - nežino. Analizuojant duomenis nustatytas esminis statistiškai reikšmingas skirtumas tarp respondentų studijuojamos studijų krypties ir žinių apie šią konvenciją ($\chi^2=15,57$; $df=5$; $p=0,008$). Tyrimas atskleidė, kad net trečdalis biomedicininės ir nemaža dalis gamtos mokslų studijų krypties studentų žino apie šią konvenciją (žr. 18 pav.). Biomedicinos ir gamtos mokslų studijų programose skaitoma nemažai modulių aplinkosaugos teisės ir politikos klausimais, todėl šių kryptių studentai yra daugiau informuoti nei kitų specialybių atstovai. Iš paveikslu matyti, kad penktadalis menų mokslus besimokančių studentų taip pat žinojo apie Danijoje priimtą Orhuso konvenciją, tačiau pateikti kokias nors išvadas yra sunku, nes menų mokslo atstovai (28 respondentai) sudaro mažą dalį generalinės imties.

18 pav. Skirtingų studijų programų studentų informuotumas apie Orhuso konvenciją (N=402)

Atliekant tyrimą, respondentų buvo prašoma nurodyti, kurias 2009 metais įvykusias didžiausias ekologines nelaimes jie yra girdėję (žr. 19 pav.). Tyrimo rezultatai rodo, kad trys ketvirtadaliai studentų yra girdėję bent apie vieną anketoje nurodytą ekologinę nelaimę.

19 pav. Studentų žinios apie 2009 m. Lietuvoje įvykusias ekologines nelaimes (N=402)

Daugiausia studentų (31,6 %) paminėjo Rokiškio rajone Juodupės seniūnijoje pro nelegaliai nutiestą naftos vamzdį išsiliejusį didžiulį naftos kiekį, kuris padarė gamtai didelę žalą. Pasak žiniasklaidos, tai viena didžiausių ekologinių nelaimių, įvykusių per kelerius pastaruosius metus. Mažiausiai studentų (26,9 %) girdėjo apie nelaimę Šilutės rajone, kur nevalytomis nuotekomis buvo užteršta Šyšos upė, žalos gamtai taip pat neišvengta. Tačiau labiausiai verta paminėti, kad net ketvirtadalis respondentų, negirdėjo nė vienos anketoje paminėtos ekologinės nelaimės.

Kaip jau buvo minėta, studentų nuomone jiems priimtinausias ir daugiausiai teikiantis informacijos šaltinis – internetas. Buvo atlikta internetinių tinklalapių analizė pagal www.google.lt iešiklį ir surasti internetiniai tinklalapiai, kur buvo skelbiama informacija apie 2009 m. Lietuvoje įvykusias ekologines nelaimes (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

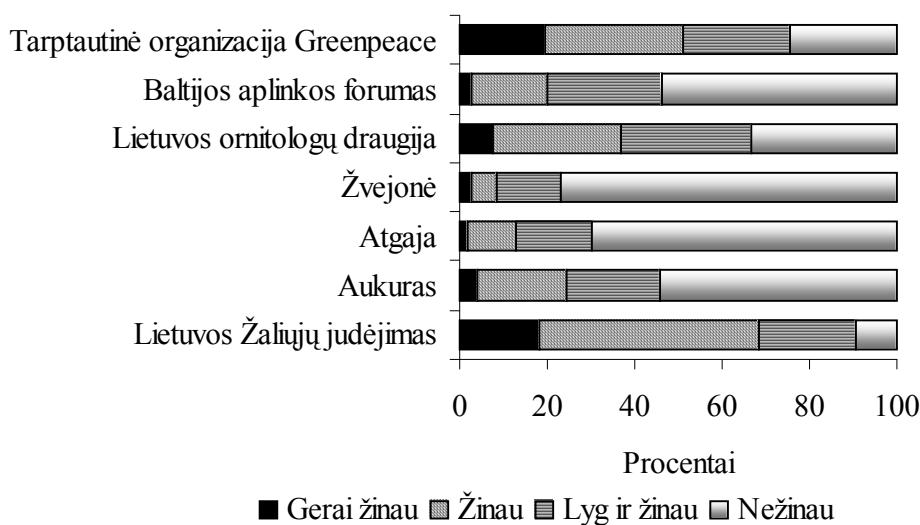
Informacija apie 2009 m. įvykusias ekologines nelaimes internete

Ekologinė nelaimė	Internetinio tinklalapio adresai
Rokiškio rajone, Juodupijos seniūnijoje pro nelegaliai nutiestą naftos vamzdį į aplinką išsiliejęs didžiulis naftos produkto kiekis	www.alfa.lt ; www.15min.lt ; www.lrytas.lt ; www.delfi.lt ; www.zebra.lt ; www.londonozinios.com ; www.infomazeikiai.lt ;
Dujotiekio sprogimas Širvintos rajone	www.alfa.lt ; www.15min.lt ; www.lrytas.lt ; www.delfi.lt ; www.zebra.lt ; www.balsas.lt ; www.kriminalai.atn.lt ; www.sirvintos.lt ; www.kauno.diena.lt ;
Šilutės rajone nevalytomis nuotekomis užteršta Šyšos upė	www.valstietis.lt ; www.klaipeda.diena.lt ; www.am.lt ; www.santarve.eu ; www.silokarcema.lt ; www.alfa.lt ; www.15min.lt ; www.lrytas.lt
Biržų rajone išsiliejęs didžiulis kiekis gazolino	www.lrytas.lt ; www.aina.lt ; www.infomazeikiai.lt ; www.delfi.lt ; www.15min.lt ;

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus

Taip pat šios nelaimės buvo minimos ir kitose žiniasklaidos priemonėse, tai yra TV laidos (žinios), radijas, spauda. Galima teigti, kad informacija apie įvykusias ekologines nelaimes buvo skelbiama įvairiuose informacijos šaltiniuose ir visuomenei buvo prieinama. Todėl tie, kas domisi esama aplinkos būkle ir kam tokia informacija yra aktuali, girdėjo bent vieną iš šių 2009 m. Lietuvoje įvykusių ekologinių nelaimių.

Silpnu koreliacijos ryšiu nustatyta, kad gerai ir pakankamai informuoti apie aplinką respondentai geriausiai žino Lietuvos Žaliųjų judėjimo organizaciją ($r_s=0,353$ $N=402$, $p<0,01$). Taip pat studentams viena žinomiausių ir tarptautinė organizacija Greenpeace (žr. 20 pav.). 18,2 % apklaustųjų studentų nurodė gerai žinantys, o pusė iš jų teigė žiną Lietuvos Žaliųjų judėjimo organizaciją. Nustatyta, kad tik 9,2 % apklaustųjų nurodė nežinantys šios nevyriausybės organizacijos. Neveltui, Lietuvos Žaliųjų judėjimas yra žinomiausia nevyriausybė gamtosauginė organizacija šalyje, veikianti nuo 1988 metų, vykdanči aplinkosauginį švietimą, informavimą, konsultacijas. Tuo tarpu, beveik trečdalis respondentų nurodė žinantys tarptautinę organizaciją Greenpeace, bet ketvirtadalis apklaustųjų teigė negirdėję tokios organizacijos. Taip pat beveik trečdalis studentų paminėjo žinantys ir Lietuvos ornitologų draugiją, kuri įkurta 1984 m.

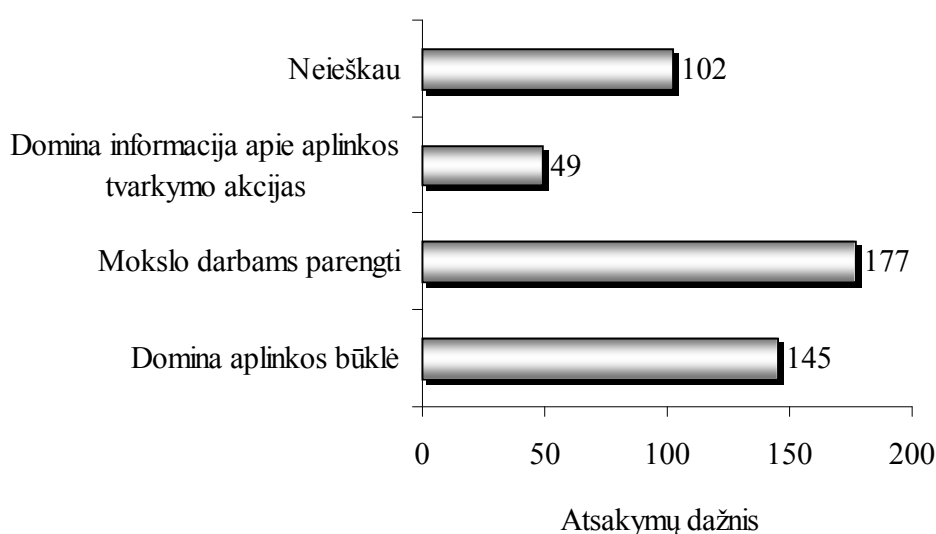

20 pav. Studentų žinomos nevyriausybės organizacijos (N=402)

Kaip matyti iš 20 paveikslo, truputį daugiau nei puse besimokančių studentų Šiaulių universitete bei Šiaulių kolegijoje, nežinojo Šiaulių mieste veikiančios organizacijos „Aukuras“, kuri yra visuomeninė gamtos ir kultūros paveldo puoselėtojų organizacija, įkurta 1988 m. Aukuro klubo veiklą gerai žinantys nurodė tik 4,2 % apklaustųjų studentų, penktadalis studentų paminėjo, kad žino tokią nevyriausybė organizaciją, beveik tiek pat respondentų išreiškė nuomonę „lyg ir žinau“. Tyrimo

duomenys rodo, kad nevyriausybinių organizacijų „Žvejonė“, „Atgaja“ ir „Baltijos aplinkos forumas“ veikla didžiąjai respondentų daliai taip pat nėra žinoma, girdėta.

Tyrimo rezultatai rodo, kad daugiausia studentų (44,0 %) ieško informacijos apie aplinką tam, kad galėtų parengti mokslo darbus arba atlikti jiems pavestas mokslo užduotis (žr. 21 pav.). Trečdalis respondentų taip pat paminėjo, kad ieško informacijos apie aplinką todėl, kad juos domina tokia informacija, jiems tai yra aktualu, naudinga. 12,2 % apklaustųjų studentų įvardijo, jog seka informaciją apie organizuojamas aplinkos tvarkymo akcijas. Beveik ketvirtadalis respondentų visiškai neieško jokios informacijos apie aplinką, todėl, kaip rodo vidutinio stiprumo koreliacijos ryšys, nesilanko specializuotuose tinklalapiuose ($r_s = -0,56$, $N = 402$, $p < 0,01$).

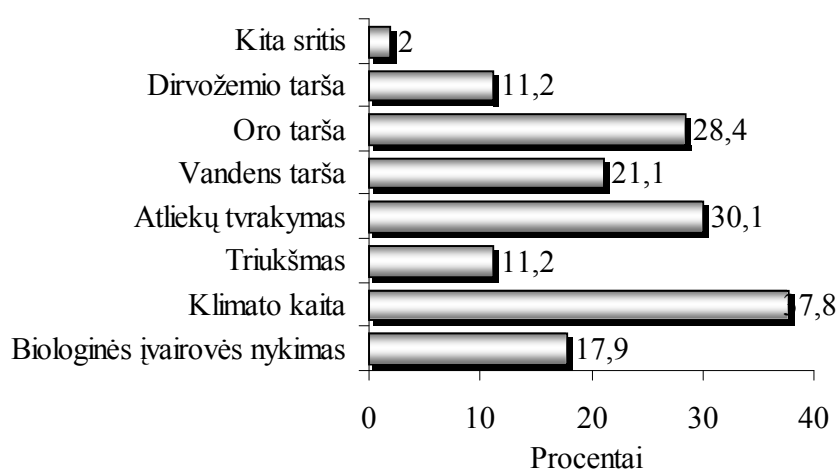
21 pav. Informacijos apie aplinką paieškos priežastys (N=402)

Analizės metu nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp respondentų studijų krypties ir informacijos ieškojimo mokslo darbams parengti ($\chi^2 = 49,24$; $df = 5$; $p = 0,0001$). Gauta, kad net 60,3 % gamtos mokslų fakultete ir 59,1 % technologijos fakultete besimokančių studentų informacijos apie aplinką ieško tik tam, kad galėtų parengti mokslo darbus, o fizinius mokslus studijuojantys studentai informacijos akademiniais tikslais ieško mažiausiai, tik 7,7 %.

Tai rodo, jog dažniausiai informacija apie aplinką ieškoma mokslo užduotims įvykdyti, tačiau nemaža dalis studentų domisi aplinkos būkle, renka informaciją apie organizuojamas aplinkos tvarkymo akcijas, kad galėtų juose dalyvauti ir prisidėti prie aplinkos švarinimo. Beveik ketvirtadaliui respondentų tokia informacija visiškai neaktuali, studentų tokia informacija nedomina.

Siekiant išsiaiškinti respondentų informuotumą, jų buvo paklausta kurioje aplinkosaugos srityje jie turi daugiausia žinių. Iš 22 paveikslo matyti, kad daugiau nei trečdalis apklausoje dalyvavusių studentų

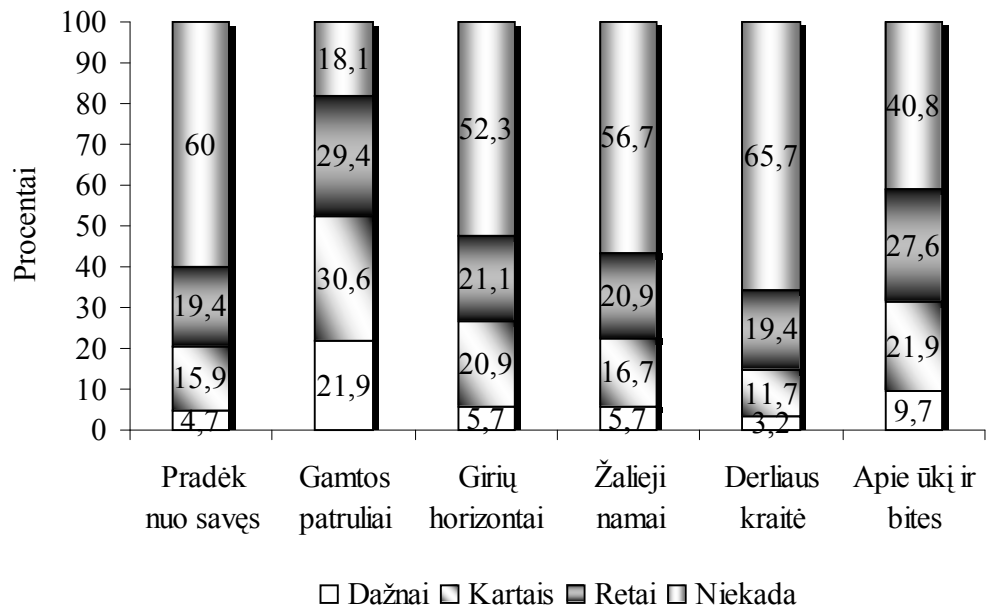
labiausiai informuoti apie klimato kaitą. Šiek tiek mažesnė respondentų dalis nurodė, jog jaučiasi stiprūs žinios atliekų tvarkymo ir oro taršos srityse. Taip yra todėl, kad Lietuvoje klimato kaita, atliekų tvarkymas ir oro tarša yra vienos iš didžiausių aplinkos problemų, todėl informacijos šiomis temomis įvairiuose informacijos šaltiniuose yra skelbiama daugiau, nuolat sklaidžiama papildoma informacija visuomenei. Apklauso duomenys liudija, kad jaunimas mažiausiai turi žinių triukšmo (11,2 %) ir dirvožemio taršos srityje (11,2 %), kadangi šios problemos mūsų šalyje mažai akcentuojamos. Lietuvos dirvožemis, kaip rodo Europos geocheminio atlaso duomenys, ir pagal visų jame esančių sunkiųjų metalų, ir kitų cheminių elementų kiekį yra vienas švariausių žemyne (Lietuvos geologijos tarnyba, 2007).

22 pav. Studentų pasiskirstymas pagal turimas žinias (N=402)

Iš 23 paveikslo duomenų matyti, kad dažniausiai žiūrima laida aplinkosaugine tematika yra „Gamtos patuliai (21,9 %). Laidą „Apie ūkį ir bites“ dažnai žiūri 9,7 % apklaustųjų. Tyrimo rezultatai rodo, kad didžioji dalis respondentų nėra matę nei vienos aplinkosaugine tematika laidos, bet nedidelė dalis jaunimo išskyrė, kad kartais žiūri šias laidas. „Gamtos patulius“ kartais žiūri beveik trečdalis respondentų, laidas „Apie ūkį ir bites“ ir „Girių horizontai“ pasiskirstė daugmaž vienodai, tai sudarė penktadalį respondentų, o kartais žiūrinčių laidas „Žalieji namai“, „Pradėk nuo savęs“ bei „Derliaus kraitė“ pažymėjo mažiau respondentų, tai yra atitinkamai 16,7 %, 15,9 % ir 11,7 %. Tai galima paaiškinti tuo, kad dauguma informacinių laidų („Derliaus kraitė“, „Apie ūkį ir bites“, „Girių horizontai“, „Žalieji namai“) skirtos vyresnio amžiaus žmonėms, užsiimantiems daržininkyste, sodininkyste ir ūkininkavimu.

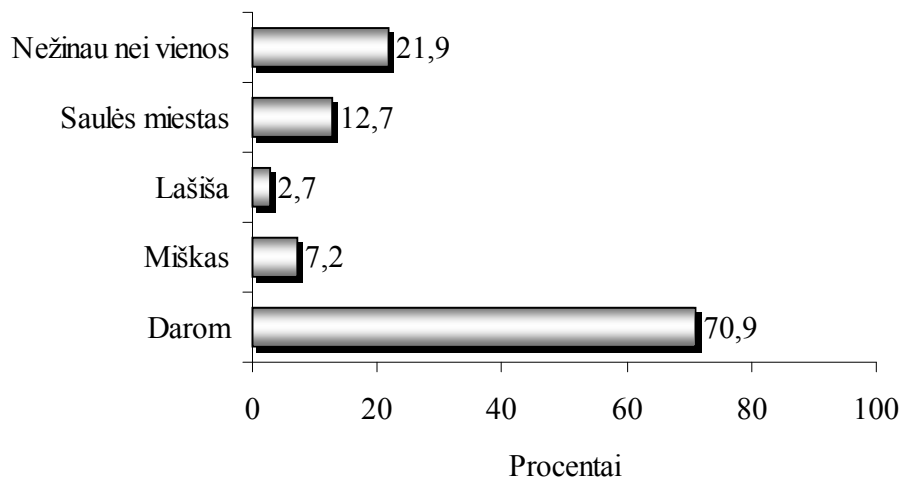

23 pav. Studentų pasiskirstymas pagal žiūrimas laidas (N=402)

Apibendrinat galima teigti, kad jaunimui nėra aktualios laidos aplinkosaugine tematika, didžioji dalis apklaustųjų nurodė, kad tokių laidų niekada nėra žiūrėję. Nustatytas silpnas koreliacinis ryšys, kad respondentai, kurie žiūri laidą „Gamtos patruliai“ išitikinę, jog laidos aplinkosaugine tematika yra reikalingos visuomenei ($r_s=0,417$ N=402, $p<0,01$).

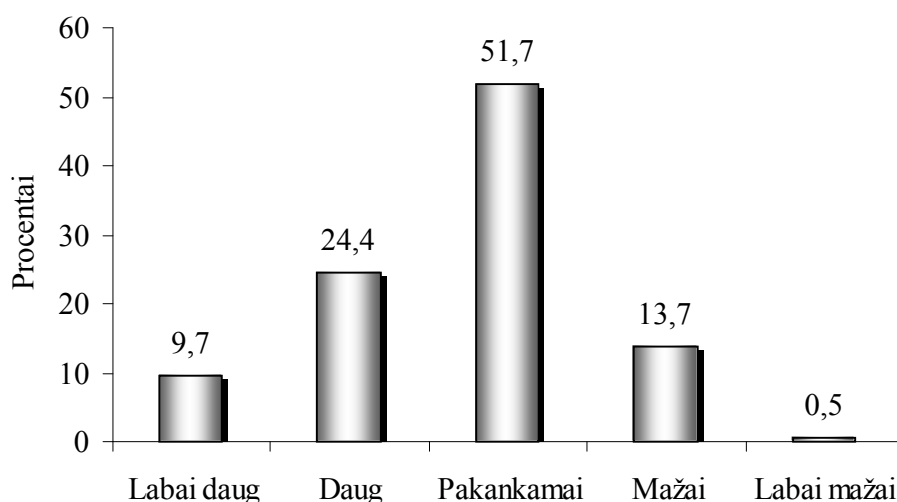
Siekiant išsiaiškinti studentų domėjimąsi informacija apie aplinką, jų buvo paklausta ar jiems teko girdėti, domėtis apie 2009 m. vykusias aplinkos tvarkymo akcijas.

24 pav. Studentų informuotumas apie aplinkos tvarkymo akcijas (N=402)

Verta paminėti, kad aplinkos tvarkymo akcija „Darom – 2009“ susilaukė didžiulio susidomėjimo, kurioje dalyvavo net apie 45 tūkst. Lietuvos gyventojų. Akcija „Darom – 2009“ buvo reklamuojama ir viešinama įvairiomis žiniasklaidos priemonėmis labiau nei kitos nurodytos aplinkos tvarkymo akcijos, todėl kaip matyti iš 24 paveikslo, daugiausia jaunimo girdėjo, domėjosi apie šią organizuojamą akciją. Šiauliuose besimokantys studentai nors ir negausiai, tačiau nurodė, kad jie girdėjo, domėjosi apie 2009 metais organizuojama akcija „Už žydintį ir švarų saulės miestą“ (12,7 %). Mažiausiai respondentų išskyrė akciją „Lašiša – 2009“ (2,7 %), o nežinančių nei vienos aplinkosaugine tematika organizuojamų akcijų skaičius siekė penktadalį apklaustųjų.

Apklauso duomenys liudija (žr. 25 pav.), kad informacijos apie aplinkos būklę, problemas galima rasti pakankamai (51,7 %), ketvirtadalis respondentų pažymėjo, kad informacijos yra daug, tačiau priešingai nusiteikę studentai nurodė, kad visgi informacijos apie aplinkos būklę, problemas yra mažai (13,7 %). Keletas respondentų buvo įsitikinę, kad tokios informacijos beveik nėra, jos galima rasti labai mažai.

25 pav. Informacijos kiekis apie aplinkos būklę (N=402)

Apibendrinant galima teigti, kad informacijos apie aplinkos būklę ir problemas yra pakankamai, todėl informuotumo lygį bet kuriuo momentu galima gerinti, tačiau net ketvirtadalis apklaustųjų studentų tokios informacijos nieiško, beveik puse respondentų pabrėžė, kad ieško informacijos mokslo darbams, užduotims parengti, bet trečdalis studentų nurodė, kad jie domisi teikiama informacija apie aplinką. Dauguma respondentų, apie praėjusių metų bent vieną ekologinę nelaimę yra girdėję, vadinasi, informacijos šaltinių skleidžiama informacija gali pasiekti reikiamas auditorijas. Jaunimo informuotumas apie aplinkosaugines nevyriausybinės organizacijas kiek sudėtingesnis, tik nedidelė

dalis studentų žino jų veiklą, panaši situacija su televizijos laidomis aplinkosaugos tema, jomis studentai beveik nesidomi, tačiau išskirti galima jų domėjimąsi aplinkos tvarkymo akcijomis, du trečdaliai studentų girdėjo, domėjosi apie daug dėmesio sulaukusią ir didžiulę naudą aplinkai ir visuomenei atlikusią akciją „Darom – 2009“. Verta paminėti, kad studentai turi daugiausia žinių klimato kaitos, atliekų tvarkymo ir oro taršos klausimais, nes tai yra vienos aktualiausių aplinkosaugos problemų Lietuvoje, todėl ir informacijos šiais klausimais yra skelbiama daugiau.

3.4. Studentų požiūris informacijos apie aplinką kontekste

Įvairiuose situacijose kiekvienas asmuo turi savo nuomonę ir jis visada turi teisę ją išreikšti. Studentų nuomonei išsiaiškinti buvo sudaryti teiginiai (žr. 6 lentelę). Daugiau nei pusė respondentų sutiko su beveik visais lentelėje nurodytais teiginiais, tačiau su priešpaskutiniu teiginiu „paprastam piliečiui informacija apie aplinką yra sunkiai prieinama ir dar sunkiau suprantama“ trečdalis respondentų nesutiko, o ketvirtadalis nežinojo ką atsakyti.

6 lentelė

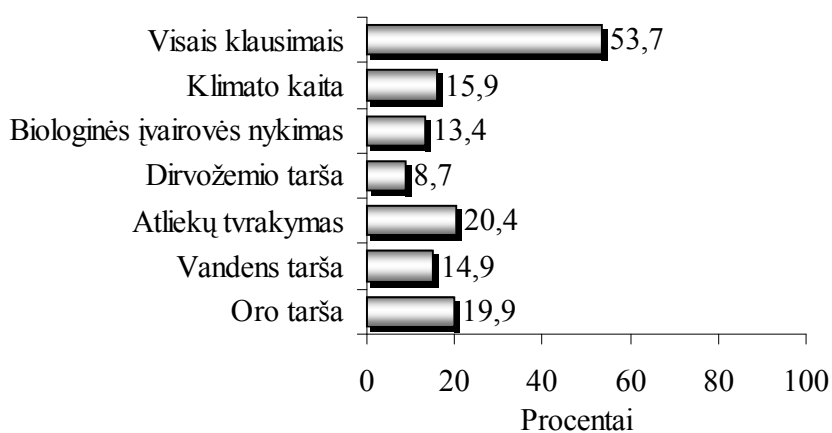
Studentų nuomonė apie aplinkos informaciją

Teiginiai	Atsakymų pasiskirstymas procentais				
	Visiškai sutinku	Sutinku	Nežinau	Nesutinku	Visiškai nesutinku
<i>Informacija apie aplinką pradėjo intensyviai plisti tada, kai aplinkosauginės problemos tapo akivaizdžios</i>	39,2	48,3	7,5	5,0	-
<i>Teikiama informacija apie aplinką yra aiški ir suprantama</i>	5,7	49,3	17,4	26,4	1,2
<i>Dažnai teikiama informacija apie aplinką yra chaotiška, nesisteminga, žmonės gaudami tas žinias nepajėgia suvokti jų visumos</i>	5,7	42,5	25,1	24,7	2,0
<i>Žmogui reikia turėti tam tikrų specifinių žinių, išsilavinimą, kad sugebėtų suvokti ir orientuotis skelbiamoje informacijoje</i>	9,7	47,0	13,7	27,4	2,2
<i>Bendras visuomenės išprusimas aplinkosaugoje yra nepakankamo lygio, todėl visuomenė nepajėgi tos informacijos suprasti</i>	15,9	45,3	20,9	15,2	2,7
<i>Žmogui nėra įdomi globali informacija apie aplinką, jam svarbi vietinė informacija, kuri asmeniškai su juo susijusi</i>	22,4	44,8	11,4	18,4	3,0
<i>„Paprastam“ piliečiui informacija apie aplinką yra sunkiai prieinama ir dar sunkiau suprantama</i>	4,7	35,3	25,7	31,1	3,2
<i>Informacijos yra be galo daug ir visi informacijos šaltiniai turi ta informacija dalintis ir skleisti, nes kiekvienas žmogus pasirenka jam prieinamą ir galimą informacijos šaltinį</i>	23,6	50,5	16,2	8,5	1,2

Sudaryta darbo autoriaus

Galima teigti, kad informacija apie aplinką pradėjo plisti tuomet, kai jau aplinkosauginės problemos tapo akivaizdžios. Daugiau nei pusė respondentų mano, kad teikiama informacija apie aplinką yra suprantama ir aiški, tačiau beveik tiek pat studentų galvoja, kad visgi tokia informacija yra dažnai chaotiška, nesisteninga, žmonės nepajėgūs suvokti šių žinių visumos. Taip pat paaiškėjo, kad norint suvokti ir orientuotis skelbiamoje informacijoje, reikia turėti tam tikrų specifinių žinių, išsilavinimą, nes visuomenės išprusimas aplinkosaugoje nėra pakankamo lygio. Nors informacijos yra be galo daug ir visi informacijos šaltiniai turi tą informaciją dalintis ir skleisti, tačiau žmonėms svarbi vietinė informacija, kuri asmeniškai su jais susijusi, o globali informacija apie aplinką nėra įdomi.

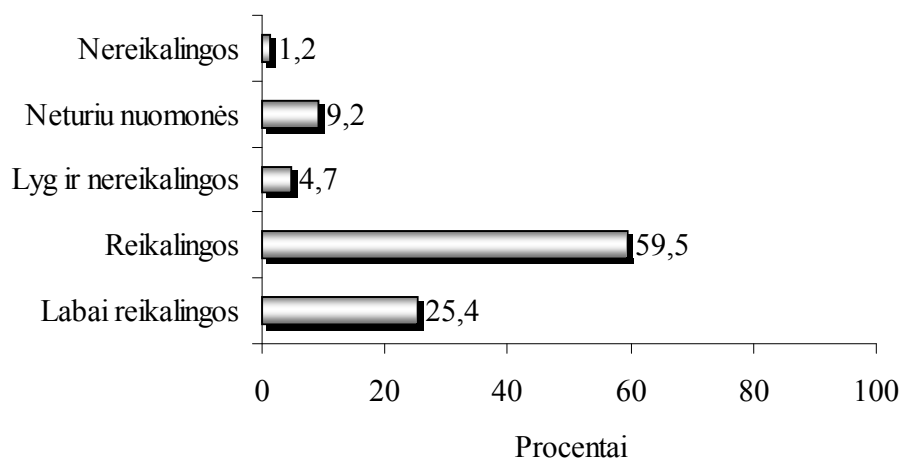
Atliekant tyrimą, respondentų buvo prašoma nurodyti, kokiais aplinkos klausimais reikėtų intensyviau informuoti visuomenę (žr. 26 pav.). Daugiau negu puse apklaustųjų respondentų įsitikinę, kad visuomenę reikėtų intensyviau informuoti visais rūpimais aplinkos klausimais. Ne paslaptis, kad atliekų tvarkymas yra viena iš didžiausių aplinkos problemų Lietuvoje, todėl penktadalis respondentų išskyrė, kad daugiau informacijos reikia teikti būtent apie atliekų tvarkymą ir apie oro taršą. Dalis respondentų taip pat nurodė, kad informacijos trūksta klimato kaitos (15,9 %), vandens taršos (14,9 %) ir biologinės įvairovės nykimo (13,4 %) klausimais. Mažiausiai respondentų įsitikinę, kad reikėtų intensyviau informuoti visuomenę dirvožemio taršos klausimais.

26 pav. Aplinkos sritys, kuriomis reikėtų intensyviau informuoti visuomenę (N=402)

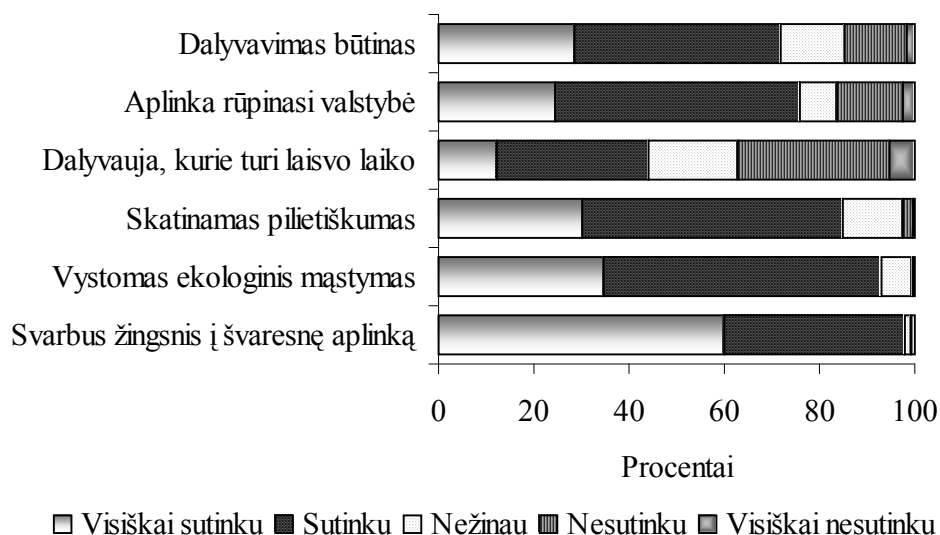
Gauti rezultatai palyginti su studentų turimomis žiniomis įvairiose aplinkos srityse. Nors studentai labiausiai informuoti klimato kaitos, atliekų tvarkymo ir oro taršos srityse, visgi didžioji dauguma respondentų mano, jog tikslingiausia visuomenę intensyviau informuoti visais aktualiais aplinkos klausimais, nes kuo daugiau informacijos bus skelbiama, tuo didesnė auditorija galės susipažinti su teikiama informacija, tuo geresnis šalyje bus aplinkosauginis informuotumas.

Nors ir beveik pusė respondentų niekada nėra žiūrėję laidų aplinkosaugine tematika, paklausus jų nuomonės ar reikalingos tokios laidos, daugiau nei pusė studentų vienareikšmiškai nurodė, kad tokios laidos yra reikalingos. Netgi ketvirtadalis apklaustųjų pažymėjo, kad laidos apie aplinką yra labai reikalingos mūsų visuomenei. Labai nedidelis skaičius studentų (1,2 %) paminėjo, kad tokios laidos nereikalingos.

27 pav. Respondentų nuomonė apie laidas aplinkosaugine tematika (N=402)

Kaip buvo minėta, daugiausia studentų girdėjo apie 2009 m. vykusią aplinkos tvarkymo akciją “Darom – 2009”, todėl atliekant tyrimą, jaunimo buvo paprašyta išsakyti nuomonę apie organizuojamas aplinkos tvarkymo akcijas.

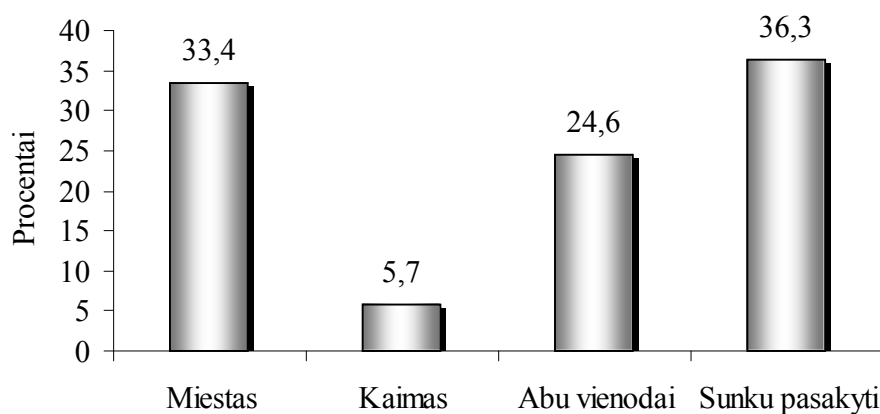

28 pav. Respondentų nuomonė apie aplinkos tvarkymo akcijas (N=402)

Kaip matyti iš 28 paveikslo, 60 % apklaustųjų respondentų visiškai sutinka, o trečdalis sutinka su teiginiu, kad aplinkos tvarkymo akcijos yra svarbus žingsnis į švaresnę aplinką. Taip pat trečdalis apklaustųjų visiškai sutinka ir daugiau nei puse respondentų sutinka su teiginiais, kad aplinkos tvarkymo akcijos vysto ekologinį sąmoningumą ir skatina pilietiškumą. Apklausos duomenys rodo, kad ketvirtadalis respondentų visiškai sutinka ir beveik puse studentų sutinka, jog aplinka privalo rūpintis vyriausybė ir dalyvavimas tokiuose projektuose yra būtinas. Mažiausia dalis respondentų sutiko su teiginiu, kad aplinkos tvarkymo akcijose dalyvauja tik tie asmenys, kurie turi pakankamai laisvo laiko, tačiau beveik trečdalis respondentų šiam teiginiui buvo priešingos nuomonės. Taip pat nedidelė dalis respondentų priešingą nuomonę išreiškė dėl teiginių, kad aplinka turi rūpintis tik valstybė ir, kad dalyvavimas tokiose akcijose būtinas.

Apibendrinant galima teigti, kad aplinkos tvarkymo akcijos yra svarbus žingsnis einant švaresnės aplinkos link, be to skatinamas visuomenės pilietiškumas, vystomas ekologinis mąstymas, visuomenė raginama dalyvauti tokiose akcijose ir padėti rūpintis valstybei esama aplinka.

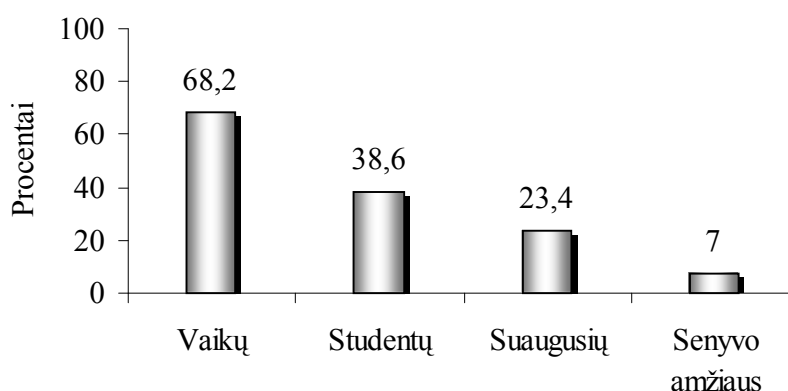
Tyrimo rezultatai rodo (žr. 29 pav.), kad daugiausiai studentų (36,3 %) sunku pasakyti, kurios vietovės gyventojai yra daugiau informuoti apie aplinką. Trečdalis jaunimo linkę manyti, kad vis dėl to daugiau informuoti yra mieste gyvenantys žmonės, tačiau penktadalis respondentų mano, kad ir miesto ir kaimo gyventojai informuoti vienodai. Tik maža dalis studentų (5,7 %) išskyrė kaimo gyventojus.

29 pav. Kaimo ir miesto gyventojų informuotumo pasiskirstymas (N=402)

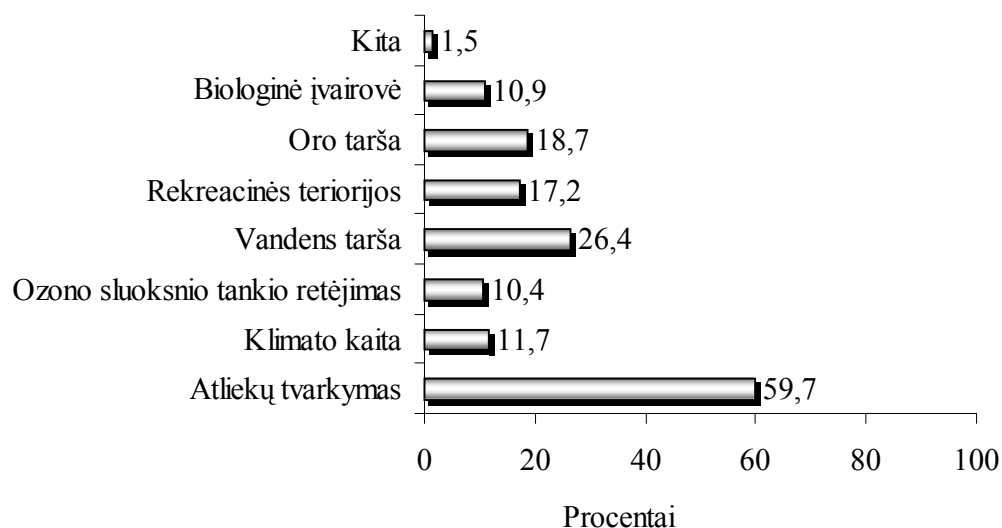
Galima teigti, kad mieste gyvenantys žmonės yra labiau informuoti apie aplinką todėl, kad kaimo gyventojai turi mažiau galimybių pasinaudoti visomis informavimo priemonėmis informacijos paieškai. Pagal Statistikos departamento duomenimis, 2009 metų pirmąjį ketvirtį asmeninius kompiuterius kaime turėjo 37 %, mieste – 60 %, o internetu kaime naudojami - 41 %, mieste – 62 % namų ūkių.

Siekiant išsiaiškinti studentų nuomonę dėl papildomos informacijos teikimo, jų buvo paprašyta nurodyti kieno elgesį galėtų labiausiai pakeisti teikiama papildoma informacija apie aplinką. Apklaustos rezultatai liudija (žr. 29 pav.), kad tikslingiausia būtų teikti papildomą informaciją vaikams, nes vaikų elgesį yra lengviausia pakeisti (68,2 %). Daugiau nei trečdalis respondentų įsitikinę, kad lengviausiai pakeisti studentų elgesį. Beveik ketvirtadalis studentų įsitikinę, kad mažiausiai pastangų reiktų įdėti norint pakeisti suaugusiųjų elgesį, o likę 7 % studentų tvirtina, kad senyvo amžiaus žmogaus elgesys pakeičiamas lengviausiai.

30 pav. Informacijos apie aplinką įtaka skirtingoms amžiaus grupėms (N=402)

Tyrimo duomenys rodo (žr. 31 pav.), kad dauguma studentų (59,7 %) atliekų tvarkymą laiko didžiausia problema Lietuvoje, antroje vietoje respondantai išskiria vandens taršą. Beveik vienoda dalis respondentų nurodė didžiausią aplinkos problemą Lietuvoje oro taršą ir rekreacinių teritorijų nykimą.

31 pav. Aktualiausios aplinkos problemos Lietuvoje (N=402)

Vis dėl to, mažiausiai respondentų yra įsitikinę, kad ozono sluoksnio tankio retėjimas kelia daugiausiai problemų aplinkai. Tyrimo duomenys labai panašūs su 2008 metais Lietuvoje atlikto viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės „TNS Gallup“ rezultatais, kur svarbiausia aplinkosaugos problema lietuviai laiko vandens užterštumą (58 %). Taip pat aktuali oro tarša (45 %), klimato kaita (38 %). Tuo tarpu 57 % ES gyventojų labiausiai nerimą kelia klimato kaita, 42 % – vandens užterštumas, o 40 % – oro tarša (Rašimaitė, 2008).

Apibendrinant galima teigti, kad visuomenei būtina teikti informaciją visais rūpimais aplinkosaugos klausimais, skatinti domėtis informacija apie aplinką nuo pat vaikystės, nes kaip tyrimas parodė, vaikų elgesys pakeičiamas lengviausiai, taip pat rengti ir toliau aplinkos tvarkymo akcijas, kurios teikia neapsakomą naudą visuomenei ir aplinkai.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

- Sunku pasakyti, kada vienas informacijos brandos lygmuo virsta kitu, nes informacijos brandos lygmenys tarpusavyje labai stipriai susiję, tačiau informacijos šaltiniai neįmanoma performuoti į žinių sistemą, žinios nėra kitas informacijos lygis ir su žiniomis negali būti elgiamasi taip pat kaip su informacija.
- Visuomenės dėmesys aplinkai sietinas su išplėtotą žmogaus teisių samprata. Kiekvienas asmuo turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nevaržomai rinkti, ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Teisė į informaciją sietina ne tik su įvairios informacijos paieška, gavimo iš skirtingų šaltinių galimybėmis, bet ir su įvairios informacijos prieigos užtikrinimu.
- Visuomenės informavimas ir jos dalyvavimo užtikrinimas priimant sprendimus yra išimtinai valstybės institucijų pareiga. Valstybės institucijos privalo aplinkos informaciją teikti tiek visuomenės prašymu, tiek šią informaciją skleisti savo iniciatyva. Orhuso konvencijos pagrindinis tikslas – saugoti ne aplinką pačią savaime, o užtikrinti kiekvieno šios ir būsimų kartų žmogaus teisę gyventi palankioje jo sveikatai ir gerovei aplinkoje, kur kiekvieno piliečio pareiga saugoti ir gerinti aplinkos būklę.
- Svarbiausias reikalavimas, parenkant informacijos sklaidos priemones – jų efektyvumas ir gebėjimas perduoti pagrindinę informaciją, reikalingą visuomenei. Visuomeninių informavimo priemonių, tokių kaip interneto, televizijos ir radijo pasiekiamų auditorijų dydis ir dažnumo lygis yra pakankamai aukštas, tačiau spaudos įtaka jaunimui - silpnesnė.
- Pagrindinė informacijos vadybos proceso sudedamoji dalis, kuri įgalina tolimesnę informacinio proceso vykdymą, yra informacijos identifikavimas, rinkimas, saugojimas, apdorojimas, apsauga ir paskirstymas.
- Dauguma studentų pripažįsta, kad nėra gerai informuoti apie aplinkos problemas, informacijos apie aplinkos būklę ieško rečiau nei kas mėnesį arba visiškai neieško, nes tai jų ir nedomina. Jaunimui labiausiai aktualūs bulvarinės spaudos straipsniai apie gyvenimo būdą ir humoristiniai straipsniai.
- Nustatyta, kad informacijos apie aplinką domėjimasis susijęs su studijų kryptimi. Pirmenybę straipsniams aplinkosaugos tema teikia technologijos ir gamtos mokslų studijų krypties studentai, tačiau dažniausiai informacijos ieško tam, kad atliktų pavestus mokslo darbus.

- Ketvirtadalis studentų negirdėjo nei vienos iš didžiųjų 2009 m. įvykusių ekologinių nelaimių Lietuvoje, nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų veikla daugumai respondentų taip pat nežinoma, apie Danijoje priimtą Orhuso konvenciją, nurodė žinantys tik 14,7 % studentų. Tai priežastys, dėl kurių trečdalis jaunimo savo informuotumo lygį apie aplinką nurodė kaip nepakankamą.
- Internetas nurodytas kaip priimtinausias ir daugiausiai teikiantis informacijos apie aplinką šaltinis, kurio pagalba informacijos galima gauti greitai, pakankamai daug ir nemokamai.
- Televizijos laidos laikomos kaip lengviausiai padedančios įsiminti teikiamą informaciją apie aplinką, tačiau dauguma respondentų (49 %) tokio tipo informacinių laidų niekada nežiūri, bet įsitikinę, kad laidos aplinkosaugine tematika visuomenei yra reikalingos.
- Didžioji dalis respondentų girdėjo ar domėjosi apie organizuojamas aplinkos tvarkymo akcijas, ypač apie daug dėmesio ir dalyvių sulaukusią akciją „Darom – 2009“. Tai rodo, kad studentai nėra visiškai abejingi aplinkos problemoms.
- Nustatyta, kad tikslingiausia gerinti visuomenės ekologinį mąstymą ir ugdyti pareigą tausoti aplinką nuo pat vaikystės, nes didžioji dalis respondentų įsitikinę, kad vaikų elgesys yra pakeičiamas lengviausiai.
- Tyrimas atskleidė, kad miesto vietovės gyventojai yra labiau informuoti apie aplinką ir turi geresnes sąlygas tokios informacijos paieškai nei kaimo žmonės. Viena iš priežasčių tai, kad miesto gyventojai asmeninių kompiuterių su prieiga prie interneto turi kone dvigubai daugiau nei kaimo vietovės gyventojai.
- Daugiau nei pusė respondentų įsitikinę, kad skleidžiama informacija apie aplinką yra suprantama ir aiški, tačiau beveik tiek pat studentų galvoja, kad visgi tokia informacija yra dažnai chaotiška, nesisteninga, žmonės nepajėgūs suvokti šių žinių visumos, nes visuomenės išprusimas aplinkosaugoje nėra pakankamo lygio.

Rekomendacijos

- Nevyriausybiniams organizacijoms, savivaldybių institucijoms ar mokslo įstaigoms daugiau dėmesio skirti aplinkosauginei reklamai, lankomiausiose vietose (prekybos centrai, mokslo įstaigos, turgūs, parkai, kino teatrai, paplūdimiai) įrengti aplinkosauginės informacijos standus, skelbimų lentas, kur būtų pateikiama naujausia aktuali informacija aplinkos tematika.

- Visose studijų programose integruoti aplinkos problemas nagrinėjanti kursą, nes aplinkos apsauga viena aktualiausių pasaulio problemų, jaunimas privalo būti gerai informuotas šiais klausimais.
- Nevyriausybinėms organizacijoms, savivaldybių institucijoms dažniau organizuoti (bent tris kartus per metus) visuomenines aplinkos tvarkymo akcijas.
- Kurti informacines laidas apie aplinką kiekvienai amžiaus grupei, kurios jiems būtų patrauklios ir aktualios: vaikams, jaunimui, vidutinio amžiaus žmonėms, senyvo amžiaus žmonėms.
- Nevyriausybines aplinkosauginės organizacijos turėtų aktyvinti savo veiklą, pristatyti ją visuomenei, teikti laiku patikimą ir išsamią informaciją apie aplinką, rengti kuo daugiau seminarų, konferencijų, parodų, akcijų.
- Transliuoti informacines laidas apie aplinką per populiariausias jaunimo klausomas radijo stotis.

LITERATŪRA

1. Augustinaitis, A. (1996). Informacinė mokslų integracija. *Informacijos mokslai*, 2, p. 9–21.
2. Augutis, J., Krikštolaitis, R. (2006). *Kompiuterinis tyrimo duomenų apdorojimas*. Europos socialinis fondas.
3. Atkočiūnienė, Z. (2001). Marketingo ir strategijų taikymo problemos informacinėje veikloje. *Informacijos mokslai*, 14, p. 38 – 43.
4. Atkočiūnienė, Z. O. (2006). Informacijos ir žinių vadyba informacijos ir komunikacijos mokslų sistemoje. *Informacijos mokslai*, 371, p. 22-29.
5. Barčkutė, O. (2002). Šiuolaikinės verslo organizacijos informacijos išteklių vadybos filosofija. *Informacijos mokslai*, 22, p. 51-59.
6. Birmontienė, T. (2002). Teisės į informaciją teisinis reguliavimas. *Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė: monografija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
7. Butvilas, G. (2006). Novatoriškas tyrimas suteikia galimybę tiksliau planuoti reklamines kompanijas. *Reklamos ir marketingo idėjos*. Nr. 01, p. 80-81;
8. Chen, X. H., Snyman, M. M. M., Sewdass, N. (2007). Interrelationship between document management, information management and knowledge management. *South African Journal of Information Management*, 7 (3). [žiūrėta 2010-03-01]. Prieiga per internetą: [http://www.up.ac.za/dspace/bitstream/2263/1809/1/Chen_Interrelationship\(2005\).pdf](http://www.up.ac.za/dspace/bitstream/2263/1809/1/Chen_Interrelationship(2005).pdf) .
9. Chreptavičienė V., Urbanskienė, R. (2000). Dalykinė komunikacinė kompetencija – marketingo informacinių srautų efektyvaus funkcionavimo prielaida. *Socialiniai mokslai*, 4, 59-70. Kaunas.
10. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2002). *Statistika ir jos taikymai*. II dalis, p. 272. Vilnius.
11. Čereška, B. (2004). *Reklama: teorija ir praktika*. Vilnius.
12. Dagienė, V. (2003). Informacinės technologijos, Vilnius.
13. Devlin, K. (1999). New mathematical constant discovered. [žiūrėta 2009-06-23]. Prieiga per internetą <http://www.mma.org/devlin/devlin_3_99.html>
14. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyva 2003/35/EB. [žiūrėta 2008-12-06]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0035:LT:HTML>
15. ES struktūrinių fondų paramos projektas „Šiaulių miesto informacijos apie aplinką valdymo ir sklaidos sistemos sukūrimas“. [žiūrėta 2008-12-06]. Prieiga per internetą <<http://www.siauliai.lt/shared/view.php?menu=9&kalba=lt&tema=inv-projektai>>

sklaida&title=INFORMACIJOS%20APIE%20APLINK%C4%84%20VALDYMO%20IR%20SKLAIDOS%20SISTEMA>

16. Garcia, D. (2005). Media research report: Increased Personalization Demands Threaten Mass Media. [žiūrėta 2008-10-25]. Prieiga per internetą:
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=2&hid=102&sid=ca38e676-f0fd-4463-9419-5a1192f9a72f%40sessionmgr104>
17. Gražulevičienė, R. (2004). *Aplinkos politika*. Kaunas.
18. Gudauskas, R. (2000). Informacinės visuomenės kūrimo strategija: Lietuva globalių permainų kontekste. *Informacijos mokslai*, 14, p. 9-17.
19. Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašas. [žiūrėta 2008-12-05]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=250678>
20. Informacijos apie aplinką sąvadas. (2009). [žiūrėta 2010-03-02]. Prieiga per internetą:
http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=102
21. Informavimo apie aplinką ir Lietuvos gyventojų aplinkosauginio švietimo skatinimo programa. [žiūrėta 2008-12-03]. Prieiga per internetą: <www.am.lt/VI/files/0.494924001110805348.doc>
22. Introducing the Aarhus Convention (2008). [žiūrėta 2010-03-10]. Prieiga per internetą:
<http://www.unece.org/env/pp>
23. Jadov, V. A. (1987). Социологические исследование: методология, программа, методы. Москва. с. 246.
24. Jokubauskas, D. (2003). *Reklama ir jos poveikis vartotojui*. Vilnius.
25. Juknys, R. (2005). *Aplinkotyra*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
26. Juodpusis, G. (2004). TV reklamos efektyvumo rodikliai. *Reklamos ir marketingo idėjos*. Nr. 3, p. 14-16.
27. Juraitė, K. (2002). Construction of Public Opinion on Environmental Issues in the Media (Visuomenės nuomonės apie aplinkosaugos problemas konstravimas žiniasklaidoje). Politikos sociologija ir identiteto problemos. *Sociologija*. Mintis ir veiksmai 2002/2, ISSN 1392-3358.
28. Kanapeckienė, L., Gribniak, V. (2007). Žinių valdymas ir aukštasis mokslas. *Pedagogika*, 85, p. 22-27.
29. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus.
30. Kazlauskienė, A. (2007). *Įvadas į socialinės informacijos studijas*, ŠU. Šiauliai.
31. Klimato kaitos problema Lietuvoje: ką gali padaryti visuomenė ir kartu kiekvienas iš mūsų. [žiūrėta 2008-12-05]. Prieiga per internetą:

- <http://www.ambvilnius.um.dk/NR/rdonlyres/2AF74835-2AFC-40EA-B752-5AB107C84F02/0/KlimatokaitosproblemaLietuvojeK%C4%85galipadarytivisuomen%C4%97i rkartukiekvienasi%C5%A1m%C5%ABs%C5%B3J%C5%ABrat%C4%97Daunoravi%C4%8Di%C5%ABt%C4%97.pdf>
32. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. [žiūrėta 2008-12-05]. Prieiga per internetą: http://www.e-library.lt/resursai/DB/ZTSI/tarpt_ta/zt_tta_09.pdf
  33. Komisija siūlo patobulinti ir supaprastinti Europos informacijos apie aplinką rinkimo, analizavimo ir teikimo sistemą. [žiūrėta 2008-12-06]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/185&format=PDF&aged=1&language=LT&guiLanguage=en>
  34. Komisijos komunikatas tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Bendros informacijos apie aplinką sistemos (BIAS) kūrimas. (2008). [Žiūrėta 2008-12-06] Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0046:FIN:lt:PDF>
  35. Kyrk, J. (2004). Information and work: Extending the Roles of Information Professionals. [žiūrėta 2009-09-23]. Prieiga per internetą: <http://conferences.alia.org.au/alia2004/pdfs/kirk.j.paper.pdf>
  36. Lamanauskas, V. (2002). Gamtamokslinio ugdymo aktualumas. *Takas į gamtą*. Mokslinių metodinių straipsnių rinkinys. Šiauliai, p.6-15.
  37. Laudon, C. K, Laudon, P. J. (1998). Management Information Systems: New Approaches to Organization and Technology. New Jersey. 773 p. ISBN 0-13-906462-1.
  38. Leonavičius, V. (1999). Environmental concern as criteria of materialist and post materialist values system, *Humanica* 3(5).
  39. Lietuvos dirvožemis – vienas švariausių Europoje (2007). [žiūrėta 2010-04-30]. Prieiga per internetą: http://www.technologijos.lt/n/mokslas/gamta_ir_biologija/straipsnis?name=straipsnis-3652
  40. Lileikienė, A., Šaparnis, G., Tamošiūnas, T. (2004). *Magistro darbo rengimo metodika*. Šiauliai.
  41. LR Aplinkos apsaugos įstatymas (Žin., 1992, Nr.5-75; Žin., 2000, Nr. 39-1093; Žin., 2004, Nr.60-2121).
  42. LR švietimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 63-2853).
  43. LR Visuomenės informavimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 71-2272, Žin., 2004, Nr. 73-2515).

44. LR Vyriausybės 1999-11-22 nutarimas Nr. 1175 *Dėl informacijos apie aplinką LR teikimo visuomenei tvarkos* (Žin., 1999 Nr. 90-2660).
45. Luobikienė, I. (2006). *Sociologinių tyrimų metodika*. Vilnius.
46. Markevičiūtė, L. (2008). Informacijos vadybos aprėptys ir sąsajos. *Informacijos mokslai*, 44, p. 58-77.
47. Matkevičienė, R. (2005). *Ryšiai su visuomene*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos aprūpinimo centras.
48. Meškys, L. (2008). Aplinkosaugos priemonių reikšmė siekiant darnaus vystymosi tikslų. *Jurisprudencija* 2008 – 10 (112).
49. Mikalauskiene, A. O., Zaleckaitė, L. (2007). Organizacijos žinių struktūrų ir jų vadybos priedų analizė. *Informacijos mokslai*, 41, p. 42-57.
50. Paliulis, N., Pabedinskaitė, A., Šaulinskas, L. (2007). *Elektroninis verslas: raida ir modeliai*. Vilnius: Technika.
51. Pozni, L. J., Koenig, M. (2002). Knowledge management: another management fad? *Information Research*, 8 (1). [žiūrėta 2010-01-16]. Prieiga per internetą: <http://informationr.net/ir/8-1/paper145.html> .
52. Pruskus, V. (2004). *Sociologija: teorija ir praktika*. Vilnius: Vilniaus teisės ir verslo kolegija.
53. Ragulskytė-Markovienė, R. (2005). *Aplinkos teisė: Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais*. Vilnius.
54. Rašimaitė, T. (2008). Kodėl aplinkosauga – ne mūsų reikalas? [žiūrėta 2010-03-02]. Prieiga per internetą:
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:j3FXqYlcUMkJ:www.alfa.lt/straipsnis/180067/%3FKodel.aplinkosauga..ne.musu.reikalas.%3D2008-04-21_07-29+didziausia+aplinkosaugos+problema+lietuvoje&cd=11&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-a
55. Rinkevičius, L. (2002). Aplinka, visuomenė ir harmoninga raida: paradigmų kaita ar permainų iliuzija. *Mokslas, technologija ir visuomenė: harmoningos raidos paieškos* (kolektyvinė monografija). Kaunas: Technologija.
56. Robertson, J. (2005). 10 principles of effective information management [žiūrėta 2009-09-23]. Prieiga per internetą: http://www.steptwo.com.au/papers/kmc_effectiveim/
57. Ruževičius, J. (2009). Aplinkosaugos vadybos priemonių analizė. *Ekonomika ir vadyba*, 4, p. 49- 59.
58. Sakalauskas, V. (1998). *Statistika su STATISTICA*. - Vilnius, Margi raštai.

59. Schlögl, C. (2005). Information and knowledge management: dimensions and approaches. *Information research*, 10 (4). [žiūrėta 201003-01]. Prieiga per internetą: <http://informationr.net/ir/10-4/paper235.html>
60. Selilionis, P. (2006). Lietuvos ekologinės teisės paskirti atspindinčių teisinių kategorijų tapatumo paieška teorijoje ir praktikoje. *Jurisprudencija* (81), p. 85-90.
61. Shared Environmental Information System, (2008). [žiūrėta 2010-01-14]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/environment/seis/index.htm>
62. Skyrme, D. (2000). Some principles of information management. [žiūrėta 2010-01-08]. Prieiga per internetą: <http://www.skyrme.com/pubs/irm013.doc>
63. Slavinskienė, I. (2000). LR visuomenės aplinkosauginio švietimo strategija ir veiksmų programa. *Biologinės įvairovės tyrimai ir aplinkosauginis švietimas regionuose*. Vilnius.
64. Smith, A., McKeen, J. D. (2007). Developments in practice XXIV: information management: the rebus of business and it. *Communications of the Association for Information Systems*, 19, p. 38.
65. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2010. Besimokantieji. Požymiai: lytis, švietimo lygmuo ir mokloso metai. [žiūrėta 2010-03-17]. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M3110101&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3453&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>
66. Stonkienė, M. (2008). Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją. *Informacijos mokslai*, 46, p. 7-23.
67. Stonkienė, M. (2008). Lietuvos bibliotekų, archyvų ir muziejų prievolė teikti informaciją visuomenei: informavimas, informacijos teikimo įtvirtinimas Lietuvoje. *Informacijos mokslai*, 44, p. 98-102.
68. Šešelgis, K. (1991). *Aplinkos apsauga*. Vilnius: VPU.
69. The Aarhus convention implementation guide (2000). United Nations, New York and Geneva. [žiūrėta 2008 12 06]. Prieiga per internetą: <http://www.unece.org/env/pp/acig.pdf>.
70. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
71. Tričys, V., Lukoševičienė, V. (2000). Ekologija: socialinis ir pedagoginis aspektai. Šiauliai. (Urbis, A., Vasiliauskas, T. Informacinės visuomenės aplinkosauginis ugdymas informacinių projektų pagalba).

72. Valackienė, A., Mikėnė, S. (2008). Socialinis tyrimas: metodologija ir atlikimo metodika. Kaunas: Technologija.
73. Wilcox, D. L., Cameron, G. T., Ault, P. H., Agee, W. K. (2007). *Ryšiai su visuomene. Strategija ir taktika*. Kaunas. Poligrafija ir informatika.
74. Wilson, T. D. (2002). The nonsense of knowledge management. *Information Research*, 8 (1). [žiūrėta 2010-03-01]. Prieiga per internetą: <http://informationr.net/ir/8-1/paper144.html>
75. Zins, Ch. (2007). Conceptual Approaches for Defining Data, Information, and Knowledge. *Journal of the American society for information science and technology*, 58 (4), 479-493. [žiūrėta 2009 12 29]. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=2&hid=102&sid=859a47af-6e77-4851-a954-f621db2d0a1f%40sessionmgr103>.
76. Želvys, R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

PRIEDAI

Anketa studentams

Gerbiamas Respondente,

Maloniai kviečiame Jus prisijungti prie tyrimo, kurio tikslas - atlikti informacijos apie aplinką sklaidos priemonių analizę ir nustatyti ar jauno amžiaus žmonėms yra teikiama pakankamai informacijos apie aplinką, ar jiems ši informacija įdomi, aktuali.

Nuoširdžiai tikimės Jūsų bendradarbiavimo, užtrukdami tik 10 min. ir pareikšdami savo nuomonę, Jūs prisidėsite prie galimybės pagerinti visuomenės informuotumą apie aplinką, Jūsų nuomonė be galo svarbi.

Apklausa yra **ANONIMINĖ**, Jums tinkančius atsakymus pažymėkite taip: ☒

1. Jūsų amžius (įrašykite)		2. Jūsų lytis:		
		☐ Vyras ☐ Moteris		
3. Studijų kryptis:				
☐ Gamtos mokslai ☐ Fiziniai mokslai ☐ Technologijos mokslai ☐ Biomedicininiai mokslai ☐ Socialiniai mokslai ☐ Menų mokslai				
4. Ar žinote apie 1998 m. birželio 25 d. Danijoje priimtą Orhuso konvenciją, kuri suteikia piliečiams teisę gauti informaciją apie aplinką, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus aplinkosauginiais klausimais?				
☐ Taip ☐ Ne				
5. Kurias 2009 metais įvykusias ekologines nelaimes girdėjote (galimi keli variantai)?				
☐ Rokiškio rajone, Juodupijos seniūnijoje pro nelegaliai nutiestą naftos vamzdį į aplinką išsiliejęs didžiulis naftos produkto kiekis ☐ Šilutės rajone nevalytomis nuotekomis užteršta Šyšos upė ☐ Biržų rajone dėl vagių mėginimo prisijungti prie naftotiekio į aplinką išsiliejo didžiulis kiekis gazolino ☐ Dujotiekio sprogimas Širvintų rajone ☐ Negirdėjau nė vienos ☐ Kita (įrašykite).....				
6. Kurių nevyriausybinų organizacijų (NVO) veikla Jums yra žinoma/girdėta (pažymėkite ✓)?				
NVO pavadinimas	Gerai žinau	Žinau	Lyg ir žinau	Nežinau
<i>Lietuvos Žaliųjų judėjimas</i>				
<i>Aukuras</i>				
<i>Atgaja</i>				
<i>Žvejonė</i>				
<i>Lietuvos ornitologų draugija</i>				
<i>Baltijos aplinkos forumas</i>				
<i>Tarptautinė aplinkos apsaugos organizacija Greenpeace</i>				
7. Pareikškite savo nuomonę pažymėdami varnele (✓) Jums tinkamą variantą:				

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nežinau	Nesutinku	Visiškai nesutinku
<i>Informacija apie aplinką pradėjo intensyviai plisti tada, kai aplinkosauginės problemos tapo akivaizdžios</i>					
<i>Teikiama informacija apie aplinką yra aiški ir suprantama</i>					
<i>Dažnai teikiama informacija apie aplinką yra chaotiška, nesisteninga, žmonės gaudami tas žinias nepajėgia suvokti jų visumos</i>					
<i>Žmogui reikia turėti tam tikrų specifinių žinių, išsilavinimą, kad sugebėtų suvokti ir orientuotis skelbiamoje informacijoje</i>					
<i>Bendras visuomenės išprusimas aplinkosaugoje yra nepakankamo lygio, todėl visuomenė nepajėgi tos informacijos suprasti</i>					
<i>Žmogui nėra įdomi globali informacija apie aplinką, jam svarbi vietinė informacija, kuri asmeniškai su juo susijusi</i>					
<i>“Paprastam” piliečiui informacija apie aplinką yra sunkiai prieinama ir dar sunkiau suprantama</i>					
<i>Informacijos yra be galo daug ir visi informacijos šaltiniai turi ta informacija dalintis ir skleisti, nes kiekvienas žmogus pasirenka jam prieinamą ir galimą informacijos šaltinį</i>					
8. Ar esate skaitę bent vieną mokslinį straipsnį aplinkos apsaugos tema? ☐ Taip ☐ Ne	9. Ar skaitote straipsnius, kuriuose teikiama informacija apie aplinkos problemas/būklę? ☐ Visuomet ☐ Kasdien ☐ Kartais ☐ Neskaitau				
10. Kokio tipo straipsniams teikiate pirmenybę? ☐ Politiniams ☐ Kriminalams ☐ Verslui ☐ Sportui ☐ Humorui ☐ Gyvenimas – “pletikai” ☐ Aplinkosaugai ☐ Kita (įrašykite).....	11. Kaip dažnai lankotės specializuotuose tinklalapiuose, kur skelbiama informacija apie aplinkos būklę? ☐ Kelis kartus per savaitę ☐ Rečiau nei kartą per savaitę ☐ Rečiau nei kartą per mėnesį ☐ Visai nesilankau ☐ Kita (įrašykite).....				
12. Kokiu tikslu ieškote aplinkosauginės informacijos? ☐ Domina esama aplinkos būklė ☐ Mokslo darbams parengti ☐ Seku informaciją apie organizuojamas aplinkos tvarkymo akcijas ☐ Neieškau ☐ Kita (įrašykite).....	13. Įvertinkite savo aplinkosauginį informuotumą ☐ Esu labai gerai informuotas (-a) ☐ Esu gerai informuotas (-a) ☐ Esu pakankamai informuotas (-a) ☐ Esu nepakankamai informuotas (-a) ☐ Tokia informacija man neįdomi ☐ Kita (įrašykite).....				
14. Kurioje aplinkosaugos srityje turite daugiausia žinių? ☐ Biologinės įvairovės nykimas	15. Kokiais aplinkos klausimais reikėtų intensyviau informuoti visuomenę? ☐ Oro taršos				

☐ Klimato kaita ☐ Triukšmas ☐ Atliekų tvarkymas ☐ Vandens tarša ☐ Oro tarša ☐ Dirvožemio tarša ☐ Kita (įrašykite).....	☐ Vandens taršos ☐ Atliekų tvarkymo ☐ Dirvožemio taršos ☐ Biologinės įvairovės ☐ Klimato kaitos ☐ Visais klausimais ☐ Kita (įrašykite).....
16. Iš kurio informacijos šaltinio daugiausia sužinote apie aplinkos būklę/problemas? ☐ TV laidų ☐ Respublikinės spaudos ☐ Rajoninės spaudos ☐ Radijo ☐ Interneto ☐ Paskaitų, seminarų ☐ Pažįstamų/draugų/kolegų ☐ Informacinių stendų ☐ Kita (įrašykite).....	17. Kuris šaltinis Jums priimtinausias ieškant informacijos apie aplinkos būklę/problemas? ☐ TV laidos ☐ Respublikinė spauda ☐ Rajoninė spauda ☐ Radijas ☐ Internetas ☐ Specialios paskaitos, mokymai, seminarai ☐ Pažįstamų/draugų/kolegų ☐ Informaciniai stendai ☐ Kita (įrašykite).....
18. Kuri informavimo priemonė padeda lengviausiai įsiminti informaciją apie aplinką? ☐ Lankstinukai, brošiūros ☐ TV laidos ☐ Radijo laidos ☐ Internetinės svetainės ☐ Spauda ☐ Seminarai, mokymai, paskaitos ☐ Informaciniai stendai, plakatai ☐ Draugai/pažįstami/kolegos ☐ Kita (įrašykite).....	19. Kieno teikiama informacija apie aplinką labiausiai pasitikite? ☐ Aplinkos organizacijų ☐ Vyriausybės ☐ Savivaldybės ☐ Europos Sąjungos ☐ Mokyklų, universitetų ☐ Įmonių ☐ Draugų/pažįstamų/kolegų ☐ Kita (įrašykite).....

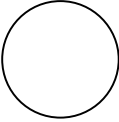

20. Kaip dažnai žiūrite laidas aplinkosaugine tematika (pažymėkite varnele ✓)?

Laidos pavadinimas	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
<i>“Pradėk nuo savęs”</i>				
<i>“Gamtos patruliai”</i>				
<i>“Girių horizontai”</i>				
<i>“Žalieji namai”</i>				
<i>“Derliaus kraitė”</i>				
<i>“Apie ūkį ir bites”</i>				

21. Kaip Jūs manote, ar tokios laidos reikalingos?

☐ Labai reikalingos	☐ Neturiu nuomonės
☐ Reikalingos	☐ Nereikalingos
☐ Lyg ir nereikalingos	

22. Ką manote apie aplinkos tvarkymo akcijas?	Visiškai sutinku	Sutinku	Nežinau	Nesutinku	Visiškai nesutinku
--	-------------------------	----------------	----------------	------------------	---------------------------

<i>Tai svarbus žingsnis į švaresnę aplinką</i>					
<i>Vystomas visuomenės ekologinis mąstymas</i>					
<i>Skatinamas pilietiškumas</i>					
<i>Dalyvauja tie asmenys, kurie turi pakankamai laisvo laiko</i>					
<i>Aplinkos tvarkymu turi rūpintis valstybė, savivaldybės</i>					
<i>Dalyvavimas tokiose akcijose būtinas</i>					
23. Apie kurią 2009 m. vykusią aplinkos apsaugos akciją buvote informuotas/domėjotės/girdėjote daugiausia? <ul style="list-style-type: none"> ☐ “Darom 2009” ☐ “Miškas 2009” ☐ “Lašiša – 2009” ☐ “Už žydintį ir švarų saulės miestą” ☐ Nežinau nei vienos ☐ Kita (įrašykite)..... 	24. Kurios vietovės gyventojai mažiau informuoti apie aplinką? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Kaimo ☐ Miesto ☐ Abu vienodai ☐ Sunku pasakyti 				
25. Kiek informacijos galima rasti apie aplinkos būklę/problemą? <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center; text-align: center;"> <div style="width: 15%;"> Labai daug </div> <div style="width: 15%;"> Daug </div> <div style="width: 15%;"> Pakankamai </div> <div style="width: 15%;"> Mažai </div> <div style="width: 15%;"> Labai mažai </div> </div>					
26. Kieno elgesį galėtų labiausiai pakeisti teikiama papildoma informacija apie aplinką? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Vaikų ☐ Studentų ☐ Suaugusiųjų ☐ Senyvo amžiaus žmonių 	27. Įvardinkite didžiausią Lietuvoje aplinkos problemą? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Atliekų tvarkymas ☐ Klimato kaita ☐ Ozono sluoksnio tankio retėjimas ☐ Vandens tarša ☐ Prasta rekreacinių teritorijų kokybė ☐ Oro tarša ☐ Biologinės įvairovės nykimas ☐ Kita (įrašykite)..... 				

28. Jūsų pastabos, pageidavimai, pasiūlymai _____

_____

_____

Nuoširdžiai dėkoju už Jūsų sugaištą laiką ir pareikštą nuomonę!
 Apklausa atliko Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto magistrantas
 Vaidotas Bračkus, el. paštas vaidazb@yahoo.com

Tyrimo metu surinktų duomenų statistika

Respondentų amžiaus rodikliai	<i>Amžiaus vidurkis</i> <i>Dažniausiai pasikartojanti amžiaus reikšmė (moda)</i> <i>Mažiausia reikšmė</i> <i>Didžiausia reikšmė</i>	21 m 20 m 19 m 25 m
Klausimas	Atsakymai	Atsakymų pasiskirstymas procentais
Lytis	<i>Vyras</i> <i>Moteris</i>	37,3 62,7
Studijų kryptis	<i>Gamtos mokslai</i> <i>Technologijos mokslai</i> <i>Socialiniai mokslai</i> <i>Fiziniai mokslai</i> <i>Biomediciniai mokslai</i> <i>Menų mokslai</i>	28,9 16,4 30,8 6,5 10,4 7,0
Ar žinote apie 1998 m. birželio 25 d. Danijoje priimtą Orhuso konvenciją, kuri suteikia piliečiams teisę gauti informaciją apie aplinką, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus aplinkosauginiais klausimais?	<i>Taip</i> <i>Ne</i>	14,7 85,3
Ar esate skaitę bent vieną mokslinį straipsnį aplinkos apsaugos tema?	<i>Taip</i> <i>Ne</i>	78,9 21,1
Ar skaitote straipsnius, kuriuose teikiama informacija apie aplinkos problemas/būklę?	<i>Visuomet</i> <i>Kasdien</i> <i>Kartais</i> <i>Neskaitau</i>	4,2 5,2 83,9 6,7
Kaip dažnai lankotės specializuotuose tinklalapiuose, kur skelbiama informacija apie aplinkos būklę?	<i>Kelis kartus per savaitę</i> <i>Rečiau nei kartą per savaitę</i> <i>Rečiau nei kartą per mėnesį</i> <i>Visai nesilankau</i> <i>Kita</i>	5,5 17,9 47,3 27,6 1,7
Įvertinkite savo aplinkosauginį informuotumą	<i>Esu labai gerai informuotas (-a)</i> <i>Esu gerai informuotas (-a)</i> <i>Esu pakankamai informuotas (-a)</i> <i>Esu nepakankamai informuotas (-a)</i> <i>Tokia informacija man neįdomi</i> <i>Kita</i>	1,0 8,5 44,8 37,0 8,7 0
Kaip Jūs manote, ar laidos aplinkosaugos tema reikalingos?	<i>Labai reikalingos</i> <i>Reikalingos</i> <i>Lyg ir nereikalingos</i> <i>Neturiu nuomonės</i> <i>Nereikalingos</i>	25,4 39,5 4,7 9,2 1,2
Kurios vietovės gyventojai mažiau informuoti apie aplinką?	<i>Kaimo</i> <i>Miesto</i> <i>Abu vienodai</i> <i>Sunku pasakyti</i>	33,3 5,7 24,6 36,4
Kiek informacijos galima rasti apie aplinkos būklę/problemas?	<i>Labai daug</i> <i>Daug</i> <i>Pakankamai</i> <i>Mažai</i> <i>Labai mažai</i>	9,7 24,4 51,7 13,7 0,5

Kurių nevyriausybinų organizacijų (NVO) veikla Jums yra žinoma/girdėta?					
NVO pavadinimas	Gerai žinau	Žinau	Lyg ir žinau	Nežinau	
<i>Lietuvos Žaliųjų judėjimas</i>	18,2	20,5	22,4	9,2	
<i>Aukuras</i>	4,2	20,4	21,1	54,2	
<i>Atgaja</i>	1,7	11,2	17,4	69,7	
<i>Žvejone</i>	2,5	6,0	14,7	76,9	
<i>Lietuvos ornitologų draugija</i>	7,7	29,1	29,9	33,3	
<i>Baltijos aplinkos forumas</i>	2,7	17,2	26,4	53,7	
<i>Tarptautinė aplinkos apsaugos organizacija Greenpeace</i>	19,7	31,3	24,6	24,4	
Studentų nuomonė apie aplinkos informaciją.					
Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nežinau	Nesutinku	Visiškai nesutinku
<i>Informacija apie aplinką pradėjo intensyviai plisti tada, kai aplinkosauginės problemos tapo akivaizdžios</i>	39,3	48,3	7,5	5,0	0
<i>Teikiama informacija apie aplinką yra aiški ir suprantama</i>	5,7	49,3	17,4	26,4	1,2
<i>Dažnai teikiama informacija apie aplinką yra chaotiška, nesisteminė, žmonės gaudami tas žinias nepajėgia suvokti jų visumos</i>	5,7	42,5	25,1	24,6	2,0
<i>Žmogui reikia turėti tam tikrų specifinių žinių, išsilavinimą, kad sugebėtų suvokti ir orientuotis skelbiamoje informacijoje</i>	9,7	47,0	13,7	27,4	2,2
<i>Bendras visuomenės išprusimas aplinkosaugoje yra nepakankamo lygio, todėl visuomenė nepajėgi tos informacijos suprasti</i>	15,9	45,3	20,9	15,2	2,7
<i>Žmogui nėra įdomi globali informacija apie aplinką, jam svarbi vietinė informacija, kuri asmeniškai su juo susijusi</i>	22,4	44,8	11,4	18,4	3,0
<i>“Paprastam” piliečiui informacija apie aplinką yra sunkiai prieinama ir dar sunkiau suprantama</i>	4,7	35,3	25,6	31,1	3,2
<i>Informacijos yra be galo daug ir visi informacijos šaltiniai turi ta informacija dalintis ir skleisti, nes kiekvienas žmogus pasirenka jam prieinamą ir galimą informacijos šaltinį</i>	23,6	50,5	16,2	8,5	1,2
Kaip dažnai žiūrite laidas aplinkosaugine tematika					
Laidos pavadinimas	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada	
<i>“Pradėk nuo savęs”</i>	4,7	15,9	19,4	60,0	
<i>“Gamtos patruliai”</i>	21,9	30,6	29,4	18,2	
<i>“Girių horizontai”</i>	5,7	20,9	21,1	52,2	
<i>“Žalieji namai”</i>	5,7	16,7	20,9	56,7	
<i>“Derliaus kraite”</i>	3,2	11,7	19,4	65,7	
<i>“Apie ūkį ir bites”</i>	9,7	21,9	27,6	40,8	
Ką manote apie aplinkos tvarkymo akcijas?	Visiškai sutinku	Sutinku	Nežinau	Nesutinku	Visiškai nesutinku
<i>Tai svarbus žingsnis į švaresnę aplinką</i>	60,0	37,8	1,5	0,7	0
<i>Vystomas visuomenės ekologinis mąstymas</i>	34,8	58,2	6,5	0,5	0
<i>Skatinamas pilietiškumas</i>	30,3	54,7	12,4	2,2	0,2
<i>Dalyvauja tie asmenys, kurie turi pakankamai laisvo laiko</i>	12,2	31,8	18,7	32,1	5,2
<i>Aplinkos tvarkymu turi rūpintis valstybė, savivaldybės</i>	24,4	51,7	7,7	13,7	2,5
<i>Dalyvavimas tokiose akcijose būtinas</i>	28,6	43,3	13,4	12,9	1,7

Klausimas	Atsakymai	Atsakymų pasiskirstymas dažniais
Kurias 2009 metais įvykusias ekologines nelaimes girdėjote?	<i>Rokiškio rajone, Juodupijos seniūnijoje pro nelegaliai nutiestą naftos vamzdį į aplinką išsiliejęs didžiulis naftos produkto kiekis</i>	127
	<i>Šilutės rajone nevalytomis nuotekomis užteršta Šyšos upė</i>	108
	<i>Biržų rajone dėl vagių mėginimo prisijungti prie naftotiekio į aplinką išsiliejo didžiulis kiekis gazolino</i>	118

	<i>Dujotiekio sproginimas Širvintų rajone</i>	123
	<i>Negirdėjau nė vienos</i>	105
	<i>Kita</i>	3
Kokio tipo straipsniams teikiate pirmenybę?	<i>Politiniais</i>	63
	<i>Kriminalams</i>	97
	<i>Verslui</i>	66
	<i>Sportui</i>	98
	<i>Humorui</i>	119
	<i>Gyvenimas – “pletikai”</i>	125
	<i>Aplinkosaugai</i>	65
	<i>Kita</i>	12
Kokiu tikslu ieškote aplinkosauginės informacijos?	<i>Domina esama aplinkos būklė</i>	145
	<i>Mokslo darbams parengti</i>	177
	<i>Seku informaciją apie organizuojamas aplinkos tvarkymo akcijas</i>	49
	<i>Neieškau</i>	100
	<i>Kita</i>	2
Kurioje aplinkosaugos srityje turite daugiausia žinių?	<i>Biologinės įvairovės nykimas</i>	72
	<i>Klimato kaita</i>	152
	<i>Triukšmas</i>	45
	<i>Atliekų tvarkymas</i>	121
	<i>Vandens tarša</i>	85
	<i>Oro tarša</i>	114
	<i>Dirvožemio tarša</i>	45
	<i>Kita</i>	8
Kokiais aplinkos klausimais reikėtų intensyviau informuoti visuomenę?	<i>Oro taršos</i>	80
	<i>Vandens taršos</i>	60
	<i>Atliekų tvarkymo</i>	82
	<i>Dirvožemio taršos</i>	35
	<i>Biologinės įvairovės</i>	54
	<i>Klimato kaitos</i>	64
	<i>Visais klausimais</i>	216
	<i>Kita</i>	2
Iš kurio informacijos šaltinio daugiausia sužinote apie aplinkos būklę/problemas?	<i>TV laidų</i>	218
	<i>Respublikinės spaudos</i>	44
	<i>Rajoninės spaudos</i>	35
	<i>Radijo</i>	50
	<i>Interneto</i>	233
	<i>Paskaitų, seminarų</i>	70
	<i>Pažįstamų/draugų/kolegų</i>	26
	<i>Informacinių stendų</i>	51
	<i>Kita</i>	4
Kuris šaltinis Jums priimtinausias ieškant informacijos apie aplinkos būklę/problemas?	<i>TV laidos</i>	100
	<i>Respublikinė spauda</i>	16
	<i>Rajoninė spauda</i>	15
	<i>Radijas</i>	25
	<i>Internetas</i>	324
	<i>Specialios paskaitos, mokymai, seminarai</i>	49
	<i>Pažįstamų/draugų/kolegų</i>	14
	<i>Informaciniai stendai</i>	30
	<i>Kita</i>	2
Kuri informavimo priemonė padeda lengviausiai įsiminti informaciją apie aplinką?	<i>Lankstinukai, brošiūros</i>	68
	<i>TV laidos</i>	186
	<i>Radijo laidos</i>	29
	<i>Internetinės svetainės</i>	118
	<i>Spauda</i>	85
	<i>Seminarai, mokymai, paskaitos</i>	108
	<i>Informaciniai stendai, plakatai</i>	77
	<i>Draugai/pažįstami/kolegos</i>	18

	<i>Kita</i>	0
Kieno teikiama informacija apie aplinką labiausiai pasitikite?	<i>Aplinkos organizacijų</i>	293
	<i>Vyriausybės</i>	40
	<i>Savivaldybės</i>	8
	<i>Europos Sąjungos</i>	86
	<i>Mokyklų, universitetų</i>	70
	<i>Įmonių</i>	10
	<i>Draugų/pažįstamų/kolegų</i>	8
	<i>Kita</i>	0
Apie kurią 2009 m. vykusią aplinkos apsaugos akciją buvote informuotas/domėjotės/girdėjote daugiausia?	<i>“Darom 2009”</i>	282
	<i>“Miškas 2009”</i>	29
	<i>“Lašiša – 2009”</i>	11
	<i>“Už žydintį ir švarų saulės miestą”</i>	51
	<i>Nežinau nei vienos</i>	88
	<i>Kita</i>	3
Kieno elgesį galėtų labiausiai pakeisti teikiama papildoma informacija apie aplinką?	<i>Vaičių</i>	274
	<i>Studentų</i>	155
	<i>Suaugusiųjų</i>	94
	<i>Senyvo amžiaus žmonių</i>	28
Įvardinkite didžiausią Lietuvoje aplinkos problemą?	<i>Atliekų tvarkymas</i>	240
	<i>Klimato kaita</i>	47
	<i>Ozono sluoksnio tankio retėjimas</i>	42
	<i>Vandens tarša</i>	106
	<i>Prasta rekreacinių teritorijų kokybė</i>	69
	<i>Oro tarša</i>	75
	<i>Biologinės įvairovės nykimas</i>	44
	<i>Kita</i>	6